121 ISSN 0772-6384
41e jaargang - 3

Ten Mandere

Heemkundige periodiek voor Izegem, Emelgem en Kachtem

MACHINES BOUCHERIE

Machines Boucherie nv
Plast-o-Form nv
Stuivenbergstraat 106
8870 Izegem
Tel. (051) 31 21 41 - Fax (051) 30 54 46

Drukkerij
STROBBE

opgericht in de 19e eeuw
uitgebouwd in de 20e eeuw
klaar voor de 21ste eeuw

tm TEN MANDERE
heemkundige periodiek voor Izegem en omgeving

BESTUUR:
Voorzitter :
Dr. JEAN-MARIE LERMYTE
Kortrijksestraat 323, 8870 Izegem
tel./fax. 051/30 39 99

Ondervoorzitter :
ANTOON VANDROMME
Blauwhuisstraat 52, 8870 Izegem
tel. 051/30 31 35

Secretaris : ROBERT LEROY
Boomforeeststraat 49, 8870 Izegem
tel. 051/30 10 56

Ere-Penningmeester : ALBERIC DEPREZ
Roeselaarsestraat 6 bus 1, 8870 Izegem
tel. 051/30 28 48

Penningmeester : ANDRE MISTIAEN
Hondekensmolenstr. 24, 8870 Izegem
tel. 051/30 36 69

Archivaris : ANDRE DEMEURISSE
Baronielaan 33, 8870 Izegem
tel. 051/30 46 58

Hoofdredacteur : BART BLOMME
Europastraat 13, 8770 Ingelmunster
tel./fax. 051/30 03 67
blomme.bart@belgacom.net

Leden :
FREDDY SEYNAEVE
Elegastlaan 14, 8870 Izegem
tel. 051/30 58 31

RAF VANDENBERGHE
Meensesteenweg 77, 8870 Izegem
tel. 051/30 46 23

HENDRIK WILLAERT
Krommekeerstraat 5, 8755 Ruiselede
tel. 051/68 82 45

BERTRAND NOLF
Zevekotestraat 27, 8770 Izegem
tel. 051/30 74 30

ANDRE BOURGEOIS
Sint-Tillostraat 9, 8870 Izegem
tel. 051/30 19 06

ANTOINE MALLISSE
Meensestraat 149, 8870 Izegem
tel. 051/30 51 53

REDACTIE :
Bart Blomme
Jean-Marie Lermyte
Antoon Vandromme
Raf Vandenberghe

e-mail: Tenmandere@hotmail.com
URL: www.geocities. com/tenmandere

G. VERDUYN,
Kanunnik Désiré Verduyn
(Izegem 1792 - Gent 1869) 3

J. DENYS,
50 jaar De Lanteern in Kachtem 29

A. VANDROMME,
Opheffing van de bedelarij
te Izegem in de XIXe eeuw 43

Aan dit nummer werkten mee:
Gaby Verduyn, Wallemotestraat 65, 8870 Izegem
Jacques Denys, Oosthoekstraat 4, 8870 Izegem-Kachtem
Antoon Vandromme, Blauwhuisstraat 52, 8870 Izegem

Verantwoordelijke uitgever : Jean-Marie LERMYTE, Kortrijksestraat 323, 8870 Izegem.
Elke auteur is verantwoordelijk voor de inhoud van zijn bijdrage en ontvangt 15 overdrukken.
Voor gehele en gedeeltelijke overname is de voorafgaandelijke toestemming van de heemkundige kring en de auteur vereist.
Bankrekeningnummer : 472-4353811-45.
Wie het lidmaatschap betaalt ontvangt 3 nummers.

ALG. NUMMER **121**, 41te JG. NR 3 (december 2001)

LIJST ERELEDEN 2001
de lijst werd op 01/03/2001 afgesloten
In Izegem :

Allewaert, Luc, Nieuwstraat 27 bus 2
Allossery, Luc, Roeselaarsestraat 327
Basisschool, H.-Familie, Leenstr. 110
Basisschool, St.-Pieter, Prinsessestraat 15
Basisschool, St.-Rafaël, Baronielaan 19
Basisschool, St.-Tillo, Baron de Pélichystraat 6
Billiouw, Carlos, Vuurkruiserslaan 2
Bogaert, Jan, O.-L.-Vrouwestraat 20
Boucherie, N.V., Stuivenbergstraat 106
Boucherie, Christiane, Abelestraat 61
Bourgeois-Hoste, Geert, Baronielaan 12
Bral-Dejonghe, Rudi, Ardooisestraat 62
Bruyneel, Roger, Ingelmunsterstraat 57
Christiaens, Roselin, Grote Markt 17
Claeys, Jozef, Manegemstraat 39
Compernolle, Etienne, Heibrugstraat 17
Cornillie, Ann, Kruisstraat 4
D'Artois, Johan, Hondekensmolenstraat 12
Debeuckelaere, Lieve, Roeselaarsestraat 27
Debosschere, Jean-Pierre, Reperstraat 65
Debouserie-Vanlerberghe, Myriam, Blekerijstr. 3
Deceuninck, Flor, Baronielaan 26
Declercq, Marcel, Mentenhoekstraat 32
Decoene, Jozef, E.H., Kerkplein 13
Decoene, Pierre, Kortrijksestraat 319
Defauw-Verhoestraete, L., Gentseheerweg 92
Deforce, Marie-Claire, Nederweg 55
De Forche, Christiaan, Nieuwstraat 27 bus 7
Degezelle, Lucien, Nieuwstraat 4
Demey, Johny, Kortrijksestraat 321
Demoen, Daniël, Sint-Crispijnstraat 26
De Muelenaere, José, E.H., Kasteelstraat 26
Denys, Roland, Kortrijksestraat 109 bus1
De Poot, Paul, Lindestraat 27
Derieuw, Guido, Wantje Pietersstraat 44
Derluyn, Jan, Meensesteenweg 83
Derolez, Jacques, Bellevuestraat 45
De Smedt, Dirk, Boomforeeststraat 3
De Vlieghere, Luc, Melkmarktstraat 3
Devoldere, Gaspard, B.de Pélichystraat 14/2
D'Haeyere, Geert, Reperstraat 14
Drukhuis Raphaella, Lendeleedsestraat 115
Dubaere, Ludwig, E.H., Ter Beursplein 1
Duhamel, Frank, Merelstraat 4
Dumoulin, Christiaan, Kerelstraat 4
Dupont, Jim, B. de Pélichystraat 34
Dupont, Johan, Lendeleedsestr. 20
Duyck, André, Sint-Jorisstraat 55
Eeckhout, André, Baron de Pélichystraat 4
Eeckhout, Gabriël, H.-Hartstraat 7 bus 5
Flamez, José, Bosbeekstraat 3
Gemeenschapsonderwijs (sec.), Bellevuestr. 28
Gits, Jan, Kasteelstraat 21
Guillemyn, Antoon, Meensesteenweg, 88
Gyselinck, Wouter, Baronielaan 56
Handsaeme, Roland, Gentseheerweg 82
Herman, Raphaël, Stijn Streuvelsstraat 26
Himpe, Kurt, Baronstraat 4
Hotel-restaurant Royal, Stationsstraat 3
Houthoofd-Feys, Antoon, Steenovenstraat 4
Joos, Maurits, Kloosterstraat 4
KBC-bank, Marktstraat 22
Kemp, autobedrijf, Rijksweg 4
Kemp, Marc, Gentseheerweg 45
Kints, Jean-Pierre, St.-Crispijnstraat 50
Lannoo, Luc, Vlietmanstraat 2
Lecluyse, Eddy, Abelestraat 25
Loontjens, Alfons, Nieuwstraat 22
Madou, Chris, Kokelarestraat 89
Maertens, Erik, Kerelsstraat 13
Maertens, Raf, Lendeleedsestraat 12/1
Maes, Bernard, Gentseheerweg 102
Malfait, Luc, Schoolstraat 32
Marannes, Valere, Ingelmunstersestraat 70
Mattan, Eric, Henri Dunantstraat 45
Naessens, Maurice, Ingelmunstersestr. 50
Nollet-Vanneste, Tony, Kardinaal Cardijnlaan 1
Pattyn-Claeys, Diederik, Slabbaardstraat-Zuid 8
Rosseel, Luc, Roeselaarsestraat 95
Sagon, Luc, Gentsestraat 19
Sagon-Vanden Avenne, Fernand Gentsestraat 17
Seynaeve, Jozef, Burg.V.d. Bogaerdelaan 93
Seynaeve, Luc, Slabbaardstraat-Noord 84
Seynaeve, Paul, Meensesteenweg 191
Spriet, Aurèle, Nieuwstraat 20
Spriet, Christophe, Rumbeeksestraat 47
Spriet, Leon, Kortrijksestraat 86
Spriet, Noël, Sint-Antoniusstraat 17
Strobbe, Firma, Kasteelstraat 1
Strobbe, Michaël, Groenstraat 5
Strobbe-Cardoen, Dirk, Gentseheerweg 98
Strobbe-Hochepied, Marc, Wallemotestraat 77
Strobbe-Staessens, Luc, Vredestraat 1

Een markante Izegemse figuur...

KANUNNIK DÉSIRÉ VERDUYN (IZEGEM 1792 - GENT 1869)

Gaby Verduyn

Hard aangepakt door de Franse bezetter

Desiderius Ignatius Verduyn werd op 23 februari 1792 te Izegem geboren als tweede kind in het gezin van Petrus Franciscus Verduyn en Maria Cecilia Vuylsteke. De vader was brouwer en ook de moeder stamde uit een voornaam brouwersgeslacht in Geluwe. Twee jaar eerder was in het gezin een dochtertje, Sophia, geboren, en twee jaar na Désiré kwam een derde kind, Nathalia, het gezin verrijken. Dit laatste was evenwel maar een kort leven beschoren: nauwelijks twee maanden oud overleed het reeds. En heel merkwaardig: twee maanden hierna, op 27 juni 1794, overleed ook de vader. Hij was amper 36 jaar oud. Een goed jaar later sloeg het noodlot alweer toe in het jonge gezin: op 14 oktober 1795 overleed nu de moeder, Maria Vuylsteke. Zij was 33 jaar oud. Twee kleine kinderen, respectievelijk vijf en drie jaar oud, stonden hulpeloos alleen op de wereld. De oorzaak van deze kort op elkaar volgende overlijdens moet gezocht worden in de gebeurtenissen die zich in de jaren 1792-'94 in het Izegemse afspeelden. Van mei 1792 tot dezelfde maand van 1794 was de streek herschapen in een waar slagveld, waarin over en weer trekkende Oostenrijkse en Franse legers mekaar bevochten. Alles wat de legerbenden op hun weg tegenkwamen vernielden zij, en de bevolking werd geterroriseerd en mishandeld. Zo ook werd het jonge gezin Verduyn lastig gevallen, en werden de eigendommen van de familie geplunderd en in brand gestoken. Door ondervoeding en gebrek aan hygiëne, brak ook nog onder de bevolking een epidemie van dysenterie uit, die het leven kostte aan tientallen burgers. Met vrij grote zekerheid mag dan ook aangenomen worden dat het gezin Verduyn ten onder is gegaan aan de gevolgen van de inval van de Fransen in onze gewesten.
De twee kleine wezen vonden gelukkig een tweede en liefderijke thuis in het gezin van hun tante, Maria Anna Verduyn, die sedert haar huwelijk met de lakenhandelaar P. De Grave in Gent woonde. Zo heeft de driejarige Désiré Verduyn, als gevolg van pijnlijke oorlogsomstandigheden zijn geboortestad Izegem moeten inruilen voor Gent.
Zijn middelbare studies vatte de knaap aan in het college te Doornik, waar zijn heeroom, Martinus Verduyn, secretaris van het Kapittel was. Na diens overlijden keerde Désiré terug naar Gent, waar hij zijn humaniora beëindigde

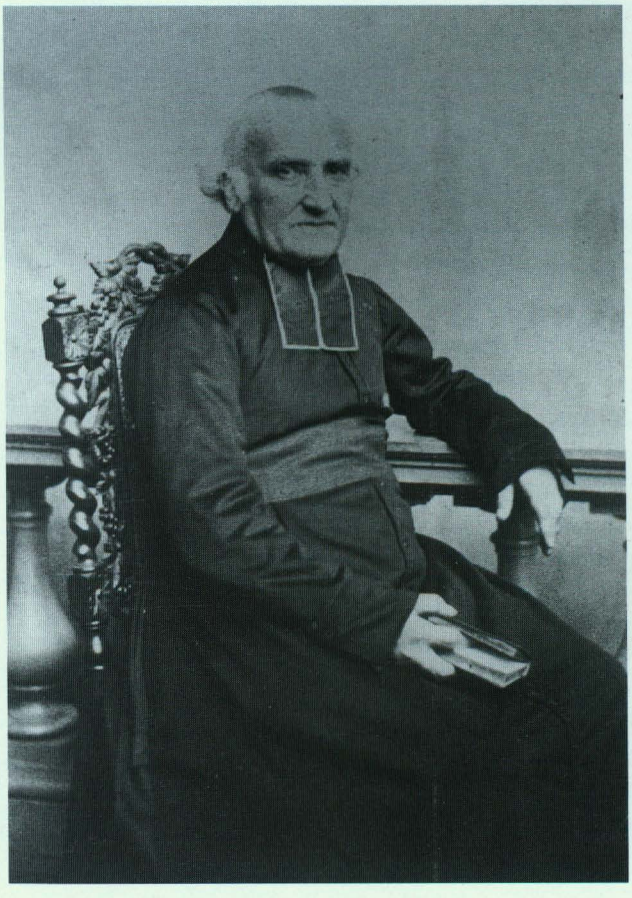

Kanunnik Désiré Verduyn (1792-1869) (Bisschoppelijk Archief Brugge)

aan de Latijnse School, verbonden aan het grootseminarie. Na enige aarzeling besloot de jongeling priester te worden, en trok binnen in het bisschoppelijk seminarie te Gent.
Hier werd hij pijnlijk geconfronteerd met het conflict dat in 1811 gerezen was tussen de bisschop van Gent, Mgr. de Broglie, en Napoleon in verband met de benoeming van bisschoppen: de keizer wou dit eigenmachtig doen zonder inspraak van Rome, terwijl de kerkvorst hem daartoe onbevoegd verklaarde. mgr. De Broglie werd wegens zijn onverzettelijkheid een tijdlang opgesloten in Frankrijk en tenslotte tot ontslag gedwongen. Wanneer Napoleon op 16 april 1813 de Franse kanunnik de la Brue tot nieuwe bisschop benoemde, weigerden de meeste geestelijken van het diocees deze *indringer* te erkennen. De seminaristen weigerden hem de gebruikelijke eer te bewijzen, waarop zij voor de keuze werden gesteld: ofwel zich onderwerpen aan de nieuwe bisschop, ofwel ingelijfd worden in het Franse leger. In een later door Verduyn zelf gepubliceerd relaas over het conflict, verhaalt hij hoe de seminaristen hierop spontaan rechtsprongen en in koor uitriepen: *"Wij gaan allemaal naar het leger! Liever soldaat dan schismatiek !"* Op 18 augustus 1813 viel het zware verdict: alle seminaristen werden als weerspannigen verbannen naar Wesel.
Het verblijf in de citadel van deze stad aan de Rijn is voor de jonge mannen een ware verschrikking geworden: niet minder dan 43 onder hen - dit is ongeveer drie op tien - zijn aan ziekte, ondervoeding en miserie bezweken. Deze zware beproeving heeft de toekomstige priesters - en Désiré Verduyn niet in het minst - voor de rest van hun leven sterk getekend met een onverzettelijke trouw aan Rome tegen het wereldlijk gezag in.
Na de val van Napoleon kon de Broglie naar Gent terugkeren. Eén van zijn eerste zorgen was de heropening van de kleinseminaries, die onder het Franse bewind hun deuren hadden moeten sluiten. Om het tekort aan bekwame priesters-leraars op te vangen zag de bisschop zich genoodzaakt rijpere grootseminaristen tot leraar aan te stellen. Zo werd de 22-jarige Désiré Verduyn benoemd tot leraar van de retorica en de poësis aan het kleinseminarie te Roeselare, en korte tijd daarna tot retoricaleraar aan het Sint-Barbaracollege te Gent.

In de weer tegen het Hollands Bewind

De spanningen die tijdens de Franse tijd gerezen waren tussen Kerk en Staat, bleven onverminderd aanhouden tijdens het Hollands Bewind. De grondwet, die Willem I had weten door te drukken, vond geen genade bij de kerkelijke overheid: inzonderheid Mgr. de Broglie vond dat deze de prerogatieven van de Kerk aantastte, en verbood de katholieken de eed van trouw af te leggen op deze grondwet. Het conflict escaleerde en wanneer de Broglie om zijn ongrondwettelijke houding voor het gerecht werd gedaagd, nam hij de wijk naar Frankrijk om aan een veroordeling te ontsnappen. Dit verklaart waarom Verduyn in februari 1817 de priesterwijding ontving uit de handen van een Amerikaanse bisschop op doorreis in Europa.
Het onderwijs werd weldra het terrein waarop Willem I en de kerkelijke overheid lijnrecht tegenover elkaar kwamen te staan: de koning wenste het peil van het onderwijs op te tillen door het zelf te organiseren. Dat laatste was voor de katholieke gezagsdragers onaanvaardbaar. Eén van de eerste slachtoffers van de onderwijspolitiek van Willem I was het Sint-Barbaracollege van Gent. Dit moest in 1818 zijn deuren sluiten zogezegd omdat één college voor een stad als Gent volstond. In feite was het er de koning om te doen het nagenoeg leegstaande atheneum te redden. Voor Désiré Verduyn werd deze sluiting een bittere ontgoocheling: hij moest zijn geprefeerde leraarsloopbaan inruilen voor parochiewerk als onderpastoor op de Sint-Jacobsparochie te Gent.
Enig soelaas werd hem geboden door zijn benoeming op 27 november 1821 tot retoricaleraar en studieprefect aan het stedelijk atheneum te Brugge. Hij kon wel weer aan de slag in het onderwijs maar het milieu waarin hij

terechtkwam beviel hem helemaal niet.
Een gelukkig en belangrijk keerpunt in zijn leven was zijn benoeming op 30 september 1823 tot professor wijsbegeerte aan de filosofieafdeling van het seminarie te Gent. Deze afdeling was ondergebracht in de gebouwen van het Sint-Barbaracollege. Deze leerstoel bracht Désiré Verduyn in contact met de nieuwe progressieve ideeën, die in kringen van de katholieke intelligentsia zowat overal in Europa opgang maakten. Vooral de leer van de Franse priester en apologeet Félicité de Lamennais sprak hem zeer sterk aan. Hij verdiepte zich in zijn werken en nam zijn stellingen over als grondslag voor zijn filosofieonderricht aan het seminarie.
In het voorjaar van 1825 ondernam Désiré Verduyn een bedevaartreis naar Rome ter gelegenheid van het Heilig Jaar. Bij zijn terugkeer in Gent heerste er in katholieke middens grote commotie naar aanleiding van twee besluiten die Willem I op 14 juni 1825 uitgevaardigd had. Het eerste had de opheffing tot gevolg van alle bisschoppelijke colleges en kleinseminaries. Het tweede voorzag in de oprichting van een Filosofisch College, waaraan de kandidaten-priesters hun studies moesten aanvatten vooraleer tot de bisschoppelijke grootseminaries toegelaten te worden. Deze besluiten werden door de kerkelijke leiders ervaren als een regelrechte oorlogsverklaring aan hun adres.
Verduyn ging samen met enkele jonge geestesgenoten resoluut tot de tegenaanval over: zij richtten een blad op, *Le Catholique des Pays-Bas*, waarin zij, op gevaar af van sancties vanwege de overheid, lucht gaven aan hun verzet tegen de onderwijspolitiek van de regering. Zij voerden in hun blad een heftige pennenstrijd met een professor van de Gentse universiteit, die in het regeringsgezinde blad *Journal de Gand* opkwam voor het onderwijsmonopolie dat de koning zich toeëigende. Hun betoog tegen dit alleenrecht wisten zij zeer sterk te onderbouwen met argumenten ontleend aan de grondwet. In een brochure, die zij tot tweemaal toe te Gent publiceerden, vatten zij deze argumenten krachtig samen. Ondanks de redelijke taal die zij in hun verweer gebruikten, werden medewerkers van *Le Catholique des Pays-Bas* voor het gerecht gedaagd en gestraft.
Om in zijn koninkrijk meer vat te krijgen op de Kerk, vatte Willem I het plan op om een nationale Belgische Kerk op te richten, waarbij hij een bijzondere rol toebedacht aan de oud-katholieken, een kerkgemeenschap die in Holland in 1724 gegroeid was uit het zgn. schisma van Utrecht. Om deze heimelijke plannen van de koning te dwarsbomen, publiceerde Désiré Verduyn in 1828/29 een lijvig werk van de jezuïet Louis Mozzi waarbij deze *les révolutions de l'Eglise d'Utrecht* scherp veroordeelde. Gebruikmakend van zijn kennis van de Italiaanse taal, die hij zich tijdens zijn Romereis had eigen gemaakt, heeft hij dit werk uit het Italiaans in het Frans vertaald en in Gent uitgegeven. Hierbij liet hij bewust na zijn naam te vermelden: had hij dit wel gedaan, dan was een sanctie tegen zijn persoon zeker niet uitgebleven.
In de tweede helft van 1828 richtten enkele jonge liberalen een oproep tot de progressieve katholieken om samen de strijd aan te binden tegen de Hollandse regering. Zij vonden bij Verduyn en zijn vrienden een enthousiast onthaal. Van hun blad *Le Catholique des Pays-Bas* maakten zij een geestdriftig promotor van de uniegedachte. In het zgn. Monsterverbond vonden jongere en vooruitstrevende liberalen en katholieken elkaar in een gemeenschappelijke vrijheidsidee: tegen de hegemonie van de Staat, die Willem I met zijn absolutistisch beleid wilde vestigen, stelden zij een volwaardige grondwettelijke en parlementaire monarchie, die aan katholieken en liberalen de grootst mogelijke vrijheid moest bieden om met de wapens van de geest en met gelijke kansen te strijden voor de triomf van hun respectieve doctrines en idealen. Vrijheid van pers, godsdienst en onderwijs voerden zij samen hoog in het vaandel. De overtuiging bij de jongere clerus - en zeker bij de diep ontgoochelde Verduyn - groeide, dat alleen een liberale oplossing een uitkomst kon bieden voor de

aanhoudende problemen waarmee de Kerk sedert de Franse Revolutie geconfronteerd was geworden.
De redacteurs van *Le Catholique des Pays-Bas* voerden in 1829 hun oppositie tegen de politiek van Willem I op, door een golf van petities te organiseren, waarbij de bevolking opgeroepen werd zich openlijk uit te spreken tegen het gehate beleid. En om ook onder de gewone mensen het verzet aan te wakkeren, verspreidden zij een Vlaamse tegenhanger van *Le Catholique*: *Den Vaderlander*.
Hoe hevig anti-orangist Désiré Verduyn wel was, wordt het best geïllustreerd door zijn lidmaatschap van *l'Ordre de l'Infamie*. Dit geheime genootschap, gesticht op initiatief van Constantin Rodenbach, was een trefpunt waarin notoire tegenstanders van Willem I elkaar vonden en aanmoedigden.
Onder druk van dit aangroeiend verzet begon de koning paniekerig te doen. Nu eens nam hij maatregelen die tegemoet kwamen aan zijn belagers, om hen kort daarop weer tegen zich in het harnas te jagen door harde straffen uit te spreken. Positief bij het katholieke volksgedeelte werd in mei 1829 de benoeming van enkele bisschoppen onthaald, o.a. deze van Jan Frans Van de Velde tot bisschop van Gent. Deze bisschopszetel was sedert het vertrek van de Broglie onbezet gebleven als gevolg van betwistingen tussen Den Haag en Rome.
Enkele maanden later verkregen de bisschoppen de toelating om de seminaries opnieuw te openen. In januari 1830 kon de bisschop Désiré Verduyn terug aanstellen tot professor logica, metafysica en geschiedenis van de wijsbegeerte aan de filosofieafdeling van het Gentse seminarie.
De inschikkelijkheid van de koning kwam evenwel te laat. In september 1830 werden de Hollanders verdreven, en op 4 oktober werd België als een onafhankelijke staat uitgeroepen.

Op de bres voor de vrijheden in het Nationaal Congres

Het Voorlopig Bewind schreef verkiezingen uit waarbij 200 burgers dienden aangeduid te worden, die in een Nationaal Congres zouden beslissen over de bestuursvorm en de grondwet van de nieuwe staat. Verduyn en zijn vrienden beseften onmiddellijk dat in dit Congres de basis zou gelegd worden van een totaal nieuwe maatschappijordening, en dat zij deze kans moesten aangrijpen om de nieuwe grondwet zoveel mogelijk in overeenstemming te brengen met de vrijheidsideeën, die bij hen onder het Hollandse Bewind waren gerijpt. Zij aarzelden dan ook geen ogenblik om zich kandidaat te stellen voor een zetel in de hoge vergadering. Met een ruim aantal stemmen werd Désiré Verduyn in het kiesdistrict Sint-Niklaas tot afgevaardigde in het Nationaal Congres

Medaille van l'Ordre de l'Infamie, toebehorend aan D.I. Verduyn (Penningkabinet Kon. Bibliotheek Albert I, Brussel)

verkozen. Samen met hem werden nog 12 priesters afgevaardigd, bijna allen medestrijders van Verduyn van het eerste uur.
De unie die tussen gematigde liberalen en katholieken was gegroeid rond het verzet tegen de Hollandse regering, bleef onverminderd standhouden tijdens de congreswerkzaamheden. Voor beide fracties, die samen de meerderheid vormden in het Congres, was het de bedoeling een constitutionele en parlementaire monarchie tot stand te brengen, waarin de geestelijke vrijheden onvoorwaardelijk zouden gewaarborgd worden door de grondwet. De Staat moest er mee ophouden zich te mengen in godsdienstige en kerkelijke aangelegenheden, zoals ook de Kerk moest afzien van enige bescherming vanwege de burgerlijke overheid. Scheiding van Kerk en Staat en godsdienstvrijheid stonden voorop in het programma van de meerderheid van liberalen en katholieken. Deze laatsten kregen weldra het etiket *liberaal-katholieken* opgeplakt.
Dat Verduyn zich enthousiast achter dit programma schaarde, blijkt zeer duidelijk uit twee toespraken die hij tijdens het debat over de grondwettelijke vrijheden tot de congresleden richtte. In een eerste tussenkomst reageerde hij op een voorstel vanwege een antiklerikaal afgevaardigde om aan de burgerlijke macht het recht voor te behouden in kerkelijke aangelegenheden tussen te komen telkens als het algemeen belang dit vereiste. Hierin zag een verontwaardigde Verduyn een poging om opnieuw de suprematie van het burgerlijk gezag te laten rusten op de katholieke eredienst. Hij noemde het ongehoord dat een burger van het pas vrijgevochten België het aandurfde zijn stem te verheffen om de Kerk terug in een ondergeschikte rol te duwen. Hadden de katholieken onder het Frans despotisme en het Hollandse calvinisme niet loyaal samen met de andersdenkenden gestreden en geleden om de vrijheid te veroveren? En verdienden zij dan dat men hen, de dag van de overwinning, het genot betwist van deze duur bevochten vrijheid? Eindelijk en voorgoed moest de Kerk haar opdracht kunnen vervullen in een totale onafhankelijkheid en zonder enige inmenging vanwege de burgerlijke overheid. *De vrijheid in alles en voor allen*: dit was - aldus Verduyn - de geest waarin in het nieuwe België de burgerlijke en kerkelijke gemeenschappen vreedzaam naast elkaar moesten samenleven.

De toespraak had bij de antiklerikalen de reactie uitgelokt dat de clerus wel de mond vol had van de vrijheid, maar dat het haar in feite om de macht en de heerschappij van de Kerk te doen was. Hierop besteeg Verduyn opnieuw het spreekgestoelte om ditmaal een krachtig pleidooi te houden voor de ruimst mogelijke persvrijheid. Deze vrijheid noemde hij *de meest vitale en de heiligste, omdat zij de bescherming en de hoogste waarborg (le palladium) is van alle andere vrijheden*. En als wij de volstrekte persvrijheid eisen - aldus Verduyn in zijn repliek - is dit niet alleen voor ons, maar voor iedereen: wij willen dat alle opinies zich vrij kunnen uiten, want een Staat die de opinies vrij zou verklaren en anderzijds bepaalde aan banden zou leggen, zou onrechtvaardig handelen. Als wij de persvrijheid verdedigen is het dus niet ons eigen belang dat wij op het oog hebben, maar het belang van allen. En dat geldt evenzeer voor de andere geestelijke vrijheden waarvoor wij opkomen. Waarom vragen wij de onderwijsvrijheid? Opdat men ermee zou ophouden de gezinshoofden te beletten één van hun heiligste opdrachten te vervullen, namelijk hun kinderen op te voeden zoals zij dat wensen. Waarom vragen wij zo nadrukkelijk de godsdienstvrijheid? Omdat wij door onze bediening met alle lagen van de bevolking in aanraking komen en daardoor weten dat de vrijheid om zijn godsdienst te belijden, de algemene wens en dringendste behoefte is van onze medeburgers. Als de grondwet aan de minister van godsdienstzaken de bevoegdheid moest toekennen om zich in godsdienstige aangelegenheden te mengen, zou dit vooral in de schamele woning van de arme en rond het bed van de zieke noodlottige gevolgen hebben. Want het is dààr waar armoede en grote tegenslagen heersen, dat alleen de godsdienst

voor de nodige opbeuring en vertroosting kan zorgen, en dat men ten volle de waarde beseft van de godsdienstvrijheid. Als wij dus pleiten voor de persvrijheid of voor om het even welke vrijheid, dan doen wij dit niet - aldus besloot Verduyn zijn toespraak - om de aanspraken van enkelen te ondersteunen, maar om de rechten van allen veilig te stellen, en in de eerste plaats van hen die de meeste nood hebben aan onze steun en aandacht: de armen en de zieken.
De argumenten die Verduyn aanvoerde opdat de grondwet de grootst mogelijke vrijheid zou waarborgen, waren duidelijk ingegeven door de stellingen die Lamennais rond deze tijd verdedigde in zijn publicaties. Ook de Franse filosoof en apologeet beriep zich op het volk om met klem de geestelijke vrijheden op te eisen. Volgens zijn theorie over *le sens commun* was immers de algemene overtuiging van de mensheid deelachtig aan de goddelijke rede, en dus in zaken van waarheid en zeden het hoogste criterium. Daarom moest de getuigenis van de mensheid alle vrijheid geboden worden om zich te uiten en te manifesteren: als niets of niemand het algemeen menselijk denken en voelen in de weg zou staan, zou automatisch de waarheid zegevieren. Deze heeft immers in zichzelf voldoende kracht om zich via het volk te openbaren. *Hoe algemener de vrijheid zal heersen, hoe krachtiger het katholicisme zal groeien, want het bezit de kracht van de waarheid en van de liefde, de kracht van God,* aldus formuleerde Lamennais zijn visie. Verduyn verwoordde deze stelling in zijn toespraak voor het Congres als volgt: *Ik zal voor de meest ruime en uitgebreide persvrijheid stemmen, alsook voor alles wat tot haar bevordering kan strekken. Als ik anders moest handelen, zou ik geloven tegen de belangen van de waarheid in te gaan. Inderdaad, Mijne Heren, mij is het altijd voorgekomen dat de waarheid aan zichzelf genoeg heeft. Om al het goede dat in haar natuur ligt te kunnen uitoefenen, vraagt zij alleen maar vrij te zijn, dit wil zeggen: van de uitoefening van al haar rechten te kunnen genieten.*
Met de eedaflegging van koning Leopold I op 21 juli 1831 kwam een einde aan de werkzaamheden van het Nationaal Congres. Verduyn en zijn geestesgenoten konden met tevredenheid terugblikken op hun werk: het handvest dat zij aan de nieuwe natie bezorgd hadden, bood aan de Kerk en het geloof de nodige waarborgen om na jaren van onderdrukking en verval aan een waar reveil te beginnen. Dank zij een eensgezinde houding van gematigde liberalen en liberaal-katholieken waren in de grondwet de werkterreinen van Kerk en Staat duidelijk afgebakend, en kreeg de Kerk de handen vrij om zonder inmenging vanwege het wereldlijk gezag haar goddelijke zending uit te voeren.
Désiré Verduyn - die ondertussen de titel van kanunnik gekregen had als waardering voor zijn werk in het Congres - kon blij en hoopvol gestemd zich weer ten volle wijden aan zijn taak als professor wijsbegeerte aan het seminarie. Wat hij toen helaas niet kon vermoeden was dat tien jaar later zijn hoge verwachtingen in rook zouden opgegaan zijn. De liberaal-katholieke principes werden gedurende de jaren die volgden systematisch door de kerkelijke overheid veroordeeld, en door een extreem ultramontaans beleid in de plaats te stellen, werd zijzelf de oorzaak van afvalligheid, tweespalt en antiklerikalisme.

Als mennaisist terechtgewezen

Meer nog dan vóór de onafhankelijkheid, toonde Verduyn zich in zijn leergang filosofie de promotor van de leer van Lamennais. Een werk van de Franse filosoof, Philippe Gerbet, dat zeer nauw aanleunde bij de stellingen van Lamennais, liet hij in Gent heruitgeven. Aan zijn studenten stelde hij het werk voor als aanbevolen lectuur. En aan bisschop Van de Velde legde hij een plan voor om het filosofieonderricht aan het Gentse seminarie te hervormen op basis van de filosofie van Lamennais. Omdat de bisschop zijn goedkeuring hechtte aan Verduyns plan, kwam het naar buiten over alsof de mennaisiaanse leer als officieel systeem aanvaard was. Verduyn stond overigens niet alleen als adept van de Franse meester. Steeds meer jonge katholieke

intellectuelen in gans Europa hingen zijn theorieën aan, en in een toenemend aantal seminaries werd zijn leer onderwezen. Ook naar het bredere publiek toe kregen de denkbeelden van Lamennais een ruime verspreiding. Dit gebeurde vooral langs de *Journal des Flanders*: zo hadden de uitgevers van *Le Catholique des Pays-Bas* hun blad na de onafhankelijkheid herdoopt. Ook *Den Vaderlander* droeg zijn steentje bij. Verduyn en zijn vrienden bleven hun medewerking verlenen aan deze bladen. Zij waren voor hen de aangewezen organen om de publieke opinie te winnen voor hun mennaisiaanse visies en liberaal-katholieke standpunten.

Dit gedweep met Lamennais en zijn filosofie viel evenwel niet in de smaak van een kleine maar invloedrijke fractie van de geestelijkheid. Enkele overwegend oudere clerici vonden dat de nieuwe richting die hun jongere collega's insloegen al te veel afbreuk deed aan de traditionele scholastica, en in het mennaisisme zagen zij op termijn grote gevaren voor de Kerk. Gezaghebbende woordvoerders van deze behoudsgezinde vleugel kwamen uit de onmiddellijke omgeving van Verduyn; o.m. Augustin Ryckewaert en Louis Delebecque, respectievelijk president en professor theologie van het grootseminarie. Deze bestookten de bisschop met nota's waarin zij hem wezen op de gevaren van de nieuwe denkbeelden. Maar ook kanunnik Verduyn liet zich niet onbetuigd. Hij overlaadde van zijn kant de bisschop met argumenten ten gunste van de nieuwe denkrichting. De bisschop zag zich in een moeilijk parket geplaatst. Hij achtte zich filosofisch te weinig onderlegd om een standpunt in te nemen en daarom raadpleegde hij zijn collega's en de kardinaal. Uit deze contacten bleek dat in haast alle bisdommen zich dezelfde conflicten tussen jongere en oudere clerici voordeden, en dat deze spanningen trouwens zó grote afmetingen aangenomen hadden dat weldra een uitspraak van de paus mocht verwacht worden.

Die uitspraak kwam er op 15 augustus 1832 met *Mirari Vos*. Deze encycliek veroorzaakte een ware schokgolf onder de liberaal-katholieken. In niet mis te verstane bewoordingen werd de leer van Lamennais door de paus veroordeeld. De gedachte dat de waarheid aan zichzelf genoeg had om de dwaalstellingen te overwinnen wees de kerkleider radicaal van de hand. En daarom ook veroordeelde hij op scherpe wijze de vrijheden. Gewetens-, godsdienst- en persvrijheid stelden een waanbeeld voor en zouden de Kerk en het geloof onherroepelijke schade toebrengen. De persvrijheid - waarvoor Verduyn zo hartstochtelijk had gepleit in het Nationaal Congres - noemde de paus *een verderfelijke en verfoeilijke vrijheid, waarvoor men nooit voldoende afschuw kan hebben*. Niet alleen de filosofische basis van het liberalisme, maar ook de toenaderingspogingen van katholieke zijde tot het liberaal politiek systeem werden in de encycliek aan de kaak gesteld. Het traditionele maatschappijbeeld, zoals dit vóór de Revolutie bestond, bood aan de Kerk de beste waarborg om aan haar vijanden het hoofd te bieden. Een hecht verbond tussen Troon en Altaar en een religieus monopolie van de Kerk, dàt waren volgens de kerkleider de pijlers waarop de maatschappij moest gevestigd worden.

Het is duidelijk dat de paus met zijn veroordeling van het mennaisisme zichzelf en de Kerk in dienst gesteld heeft van de Restauratie, de politiek die de Europese grootmachten voerden om de staatsorde van vóór de Franse Revolutie te herstellen, en het legitieme gezag van de vorsten tegenover de opkomende liberaal-nationale stromingen veilig te stellen. De onverwachte en scherpe veroordeling van Lamennais' leerstellingen was voor de liberaal-katholieken een zware opdoffer. Voor de conservatieve geestelijken was het pauselijk verdict een welkome opsteker. Zij zagen in de encycliek de officiële bevestiging van hun bezwaren tegen de nieuwe denkbeelden, en voelden zich gesterkt in hun aanvallen op het liberaal-katholieke kamp. De uitgever van de *Journal des Flandres* werd onder zware druk gezet om de medewerkers die het mennaisisme aanhingen te laten vallen. Vooral Verduyn en

zijn goede vriend Joseph De Smet werden geviseerd. Wanneer de uitgever zich bij bisschop Van de Velde ging beklagen over de intimidaties die hierbij werden aangewend, moedigde de prelaat - die de liberaal-katholieke ideeën in zijn hart gunstig gezind was - de redactie van het blad aan om op de ingeslagen weg verder te gaan.
De conservatieve clerici vonden dat het Belgisch episcopaat te laks optrad tegen de liberaal-katholieke vleugel, en besloten daarom hun bezwaren in de openbaarheid te brengen. Zij stichtten een maandblad dat zij *Le Mémorial du Clergé* noemden. Wat zij met dit blad voorhadden lieten zij algauw blijken. De bisschoppen hadden het niet opportuun gevonden om aan de encycliek grote ruchtbaarheid te geven. Dit had kunnen geïnterpreteerd worden als een kerkelijke afkeuring van het unionisme, de Belgische Revolutie en de grondwet. De uitgevers van *Le Mémorial* namen het dan maar op zich om voor de nodige ruchtbaarheid te zorgen. In het eerste nummer van hun blad publiceerden zij in extenso de tekst van de encycliek, die zij *de lichtbaken in deze stormachtige tijden* noemden.
Meer nog dan voor zijn vrienden betekende *Mirari Vos* een harde klap voor kanunnik Verduyn. In zijn liberaal-katholieke opstelling voelde hij zich meer dan de anderen geruggesteund door de filosofie van Lamennais. Deze vormde voor hem de ideologische onderbouw voor zijn politiek denken en handelen. Nu hij deze ideeën en leerstellingen veroordeeld zag door het hoogste kerkelijk gezag, moet Verduyn heel even het gevoel gehad hebben dat de grond van onder zijn voeten werd weggehaald. En toch was de encycliek voor hem en zijn geestesgenoten geen reden om van koers te veranderen of de strijd op te geven. Het waren niet zozeer ideologische of filosofische overwegingen die aan de basis lagen van hun liberaal-katholieke houding; deze hadden hen alleen maar gesterkt in hun overtuiging. In eerste instantie waren het hun persoonlijke ervaringen die zij hadden opgedaan tijdens het Franse en Hollandse bewind, die hen hadden doen besluiten dat alleen een liberale oplossing uitkomst kon bieden voor de problemen waarmee de Kerk geconfronteerd was geweest onder Napoleon en Willem I. De principes die zij in de grondwet hadden vastgelegd - scheiding van Kerk en Staat en wederzijdse vrijheid - waren in hun ogen de enig mogelijke en beste waarborg voor de Kerk en het geloof. Zij konden dan ook niet aannemen dat de encycliek een veroordeling inhield van wat zij in het Nationaal Congres hadden verdedigd en bereikt. *Mirari Vos* had naar hun overtuiging geen betrekking op de Belgische situatie, en de pauselijke wereldbrief deed geen afbreuk aan de grondwet.
Deze zienswijze vond uiteraard geen genade bij de conservatieve clerici. Deze hielden staande dat de encycliek wel degelijk ook op de Belgische toestanden van toepassing was, en zij durfden het zelfs aan om vragen te stellen rond de overeenstemming van de grondwet met de kerkelijke leer. De beide kampen - in grote lijnen waren zij terug te brengen tot het professorenkorps van het grootseminarie aan de ene, en dit van het kleinseminarie aan de andere kant - voerden in hun respectieve bladen *Le Mémorial du Clergé* en de *Journal des Flandres*, hoog oplopende polemieken waarbij de encylisten zwaaiden met *Mirari Vos* en de lamennisten schermden met de grondwet. Wat begonnen was als een onschuldig generatieconflict dreigde nu uit te lopen op een ware scheuring en een publiek schandaal.
Bisschop Van de Velde zag zich genoodzaakt drastisch in te grijpen. De oprichting van het bisdom Brugge met een eigen priesteropleiding, had als gevolg dat het aantal studenten aan het Gentse seminarie sterk terugliep. Voor de bisschop was dit de gelegenheid om de studenten van de filosofieafdeling onder te brengen in de gebouwen van het grootseminarie, en om het kleinseminarie Sint-Barbara op te doeken. De professoren van het kleinseminarie werden naar de zielzorg in het bisdom verwezen. Aldus werd kanunnik Désiré Verduyn op 17 juni 1833 benoemd tot pastoor

van de Sint-Niklaasparochie te Gent. Zijn biograaf Joseph de Smet hield eraan te vermelden dat Verduyn pas na een aarzeling van acht dagen zijn pastoorsbenoeming aanvaardde. Deze laconieke mededeling spreekt boekdelen over de grote ontgoocheling die zich van Verduyn meester gemaakt heeft bij deze bruuske verwijdering uit het seminarie.
Waar de bisschop met zijn maatregel gehoopt had dat het conflict onder zijn clerus zou doodbloeden, bleek algauw het tegendeel. De behoudsgezinde fractie voelde zich aangemoedigd door de beslissing van de bisschop, en zette nu alles op alles om de vooruitstrevende vleugel in het defensief te dringen. In hun maandblad dreven zij hun aanvallen op de progressieve stellingen op. Voor de medewerkers van de *Journal des Flandres* - die van hun kant geprikkeld waren door de likwidatie van Sint-Barbara - waren deze aanvallen dan weer de aanleiding om hun belagers hun afwijzende houding tegenover de grondwet in de schoenen te schuiven. Bisschop Van de Velde zag zich nog maar eens verplicht om in te grijpen. Ditmaal gebood hij de uitgevers van *Le Mémorial du Clergé* hun publicatie stop te zetten.
De definitieve doodsteek werd het mennaisisme toegebracht door de encycliek *Singulari Nos*. Aanvankelijk had Lamennais zich neergelegd bij de veroordeling van zijn leer door *Mirari Vos*. Maar in april 1834 publiceerde de Franse priester en apologeet zijn *Paroles d'un croyant*, een werk waarin hij het onvoorwaardelijk opnam voor het onderdrukte volk, dat hij het slachtoffer noemde van de industriële revolutie. Ongenadig ontrafelde de auteur de band tussen de politieke leiders en het systeem van de groeiende industrie dat de grote massa in de armoede dompelde. De tirannie van de opeenvolgende monarchieën stelde hij scherp aan de kaak. Als programma stelde hij voorop: de levensstandaard van het volk moet omhoog en eendracht, verstandhouding en vereniging moeten bijdragen tot de realisatie van deze doelstelling.
Uiteraard viel het werk in slechte aarde bij de conservatieve krachten. In hun ogen was het een openlijke oproep om het volk tot oproer aan te zetten. De reactie van de paus liet niet lang op zich wachten. In zijn encycliek *Singulari Nos*, die hij op 25 juni 1834 de wereld instuurde, veroordeelde Gregorius XVI op ongemeen scherpe wijze het werk van Lamennais. Hij noemde het een boek dat door *zijn volume weinig inhield, maar door zijn perversiteit immens was*. De filosofie van *le sens commun* werd nu nog uitdrukkelijker dan in *Mirari Vos* veroordeeld. Het volk heeft geen enkele bevoegdheid om uit te maken wat goed of slecht is. Het heeft terzake alleen de pastoor, de paus en de koning te gehoorzamen en te volgen. Ook in deze harde persoonlijke veroordeling van Lamennais heeft de paus zich politiek laten inspireren. Meer bepaald heeft de Oostenrijkse kanselier Metternich, de bouwheer van de Restauratie in Europa, de hand gehad in deze encycliek.
Lamennais heeft zich in reactie op deze publieke en kwetsende veroordeling definitief van de paus en de Kerk afgekeerd. Hij weigerde zelfs op zijn sterfbed de laatste sacramenten. Eén na één werd hij door zijn vrienden en volgelingen verlaten. De gehoorzaamheid aan de paus woog sterker door dan de aanhankelijkheid aan hun meester en idool. Ook kanunnik Verduyn heeft na *Singulari Nos* afstand genomen van Lamennais en zijn filosofie; of beter gezegd: hij heeft met veel pijn in het hart afstand *moeten* nemen van zijn grote mentor.

Als liberaal-katholiek tot de orde geroepen

Singulari Nos betekende het definitieve einde van het mennaisisme als filosofisch systeem. Voor het liberaal-katholicisme als politieke gedragslijn betekende de encycliek een zware opdoffer maar niet de doodsteek. Alle ontgoochelingen ten spijt en ondanks zijn drukke bezigheden als pastoor van de Sint-Niklaasparochie, bleef Verduyn zijn liberaal-katholieke ideeën langs journalistieke en politieke weg propageren en verdedigen. Samen met zijn vrienden bleef hij zijn medewerking verlenen aan de *Journal des Flandres*, die nu op

zijn weg *Le Constitutionnel des Flandres* tegenkwam. Dit conservatieve blad werd in september 1834 door leden van de Vlaamse adel opgericht met het doel een front van gematigden te vormen tegen de democraten. Uiteraard vond dit blad grote bijval bij de behoudsgezinde geestelijken. Met de keuze van de titel zette het blad zich af tegen de beschuldiging vanwege de progressieven dat hun trouw aan de grondwet slechts voorwaardelijk was. Volgens de democraten was het een schijnliberalisme dat het blad verdedigde. In feite wilde het de vrijheden fnuiken en stuurde het aan op despotisme. Het blad werd er eveneens van beschuldigd de voortzetting te zijn van *Le Mémorial du Clergé*, die de bisschop verboden had.

Tekenend voor de verhitte sfeer waarin de opponenten elkaar te lijf gingen, was het incident rond een brief die de *Journal des Flandres* op 7 februari 1835 publiceerde. Deze brief had de redactie ontvangen van een niet nader genoemd correspondent, die op terugreis uit Rome vanuit Lyon *één en ander mee te delen had dat de Belgische unionisten zeker zou interesseren*. De briefschrijver bracht naar zijn zeggen verslag uit over wat hij in Rome in Vaticaanse kringen had opgevangen over de twee encyclieken. Deze waren - zo had hij uit zijn contacten kunnen afleiden - uitsluitend ingegeven door angst, en waren een product van de gezamenlijke inspanningen van de politiek en het jezuïtisme. De laatste encycliek was zelfs in Vaticaanse middens als een grote verrassing aangekomen. Enkel twee of drie kardinalen waren vooraf ingelicht en geen enkele theoloog was geconsulteerd geworden. Velen die aanvankelijk in de pauselijke brieven een overwinning voor hun theorieën hadden gezien, begonnen nu in te zien dat zij op tal van plaatsen grote leemten vertoonden. De bisschoppen en katholieken van Ierland - *meer onderlegd en voorzichtiger dan sommige Belgische personages* - zien in de encyclieken geen enkele reden om de strijd voor de emancipatie van het volk te staken. Zij gaan onverminderd door met de verovering van de vrijheid. Belangrijke theologen - aldus nog altijd de briefschrijver - stellen dat de paus maar twee zaken heeft veroordeeld in de werken van Lamennais: dat hij elk gezag in de politieke samenleving heeft willen vernietigen, en dat hij een filosofie heeft willen vestigen buiten de katholieke tradities om.
Heel scherp nam de correspondent de jezuïeten op de korrel. Zij werden ervan beticht het Vaticaan geïnspireerd te hebben bij de redactie van de twee encyclieken. Door hun optreden zaaien zij verdeeldheid bij de geestelijkheid en de katholieken. Het bewijs daarvan zag de briefschrijver in sommige uitspraken van hun oversten, die stellen dat België moet terugkeren naar het absolutisme als het wil vertrouwen wekken. De Belgische Revolutie, die model mag staan, was alleen maar een daad van gerechtigheid die vruchtbare resultaten zal afwerpen als *les farseurs* de zaken maar niet bederven. Aldus het besluit van de correspondent.
De brief verwekte natuurlijk grote opschudding. Onmiddellijk werden Désiré Verduyn en zijn vriend Joseph De Smet ervan verdacht dat zij er de auteurs van waren. Beiden ontkenden dit evenwel in een korte mededeling in de *Journal des Flandres*. Voor bisschop Van de Velde was de brief een hoogst onverkwikkelijke zaak. Hij kon de publicatie niet onopgemerkt laten voorbijgaan en hij gebood de redactie van de *Journal* een rechtzetting te publiceren. Deze rechtzetting kwam er, maar de toon waarin deze was gesteld was niet van aard om de gemoederen te bedaren. De redactie verklaarde zich te scharen achter de veroordeling van Lamennais en diens leer, maar - zo voegde zij daar onmiddellijk aan toe - de pauselijke uitspraken houden geen enkele afkeuring in van de Belgische Revolutie of van de liberale grondwet die er de vrucht van is. Wij gaan dus door met de verdediging van onze vrijheden en dit zonder enige reserve. Wat de filosofische inhoud van de encyclieken betreft, verschillen wij grondig van mening met wat sommige dialectici in hun commentaren voorhouden. Wij

blijven een grondig misprijzen koesteren voor het cartesianisme, en wij blijven van mening - zoals voorheen - dat de manier waarop de filosofie in bepaalde instellingen wordt onderwezen, de geesten meer afstompt dan ze verheldert. Is hier niet zeer duidelijk de verongelijkte en gekrenkte oud-professor filosofie aan het woord? Wij vonden - aldus de redactie van de *Journal* - dat wat in de brief vervat was onze overtuiging bevestigde, en daarom ook hebben wij hem gepubliceerd. En zoals de briefschrijver had gedaan, besloot de redactie zijn rechtzetting met een scherpe uitval naar de jezuïeten. Deze heren werden ervan beschuldigd de geheime aanstokers te zijn voor wat sommige geestelijken tegen de grondwet schreven. En een invloedrijk lid van deze orde verweten zij in één van zijn werken de Belgische Revolutie vergeleken te hebben met alles wat de demagogie als het meest verwerpelijke heeft voortgebracht.
De bisschop kon vanzelfsprekend geen vrede nemen met deze rechtzetting. Deze had meer het karakter van een bevestiging van de brief dan een verloochening. In een rondschrijven aan de pastoors van zijn diocees gaf hij lucht aan zijn verontwaardiging. De bisschop kon niet dulden dat men een gewaardeerde orde aanviel, en nog minder dat de Heilige Stoel in diskrediet werd gebracht door de autoriteit van de encyclieken in twijfel te trekken. De pastoors werden ervoor gewaarschuwd zich te houden aan de inhoud van de encyclieken zoals aan een regel van het feilloos geloof.
De conservatieven kraaiden victorie. De bisschoppelijke brief had eindelijk de liberaal-katholieken ontmaskerd. Hun gebrek aan trouw en onderdanigheid aan de paus was nu expliciet en van hogerhand aangetoond. Het was nu ook duidelijk hoe men zich aan de pauselijke uitspraken diende te onderwerpen: totaal en zonder voorbehoud. De progressieven hadden hun macht en invloed blijkbaar overschat en hun vermetelheid kwam hen duur te koop te staan. Zij kregen het steeds maar moeilijker om staande te houden dat België als het 't ware een eiland vormde dat ontsnapte aan de banbliksems van de paus over de nieuwe stromingen.

Deze toenemende tegenwind was voor de liberaal-katholieken nog altijd geen aanleiding om bakzeil te halen. De scheiding van de geesten, die tot hiertoe vooral in middens van de kerk en de clerus voor grote verdeeldheid had gezorgd, liet zich nu ook voelen op het politieke terrein. Dit kwam manifest aan het licht tijdens de debatten in het parlement over het ontwerp van gemeentewet, dat de regering in april 1833 had ingediend. De grote inspirator van dit ontwerp was koning Leopold I. Deze ervaarde de grondwet als een strak keurslijf dat hem te weinig ruimte liet om macht en invloed uit te oefenen op het openbare leven. Daarom stond hij erop om via de gemeentewet de bevoegdheid te krijgen om burgemeesters en schepenen te benoemen, om gemeentesecretarissen aan te stellen en om eventueel gemeenteraden te ontbinden. Op die manier zag de koning de kans schoon om toch nog een sterke greep te verwerven op het bestuur van het land.
Het ontwerp stootte in het parlement op een felle tegenstand vanwege de unionisten. De progressieve liberalen en katholieken vormden nog steeds een hecht blok dat niet toestond dat aan de geest van de grondwet werd getornd. In het ontwerp zagen zij een poging vanwege de koning en behoudsgezinden om de klok terug te draaien naar de tijd van de despoten. De debatten in het parlement waren volop aan de gang als in toepassing van de kieswet, op 9 juni 1835 de helft van het parlement diende herverkozen te worden. Dit was o.m. het geval in de provincie Oost-Vlaanderen. De inzet van deze verkiezingen was uiteraard de gemeentewet. Voor de koning, de regering en de regeringsgetrouwen boden zij de kans om in de Kamer een meerderheid te verwerven voor het regeringsontwerp. Voor de liberaal-katholieken kwam het erop aan om zoveel mogelijk kandidaten naar de Kamer te sturen die het ontwerp van gemeentewet geen schijn van kans zouden geven. In de heftige verkiezingsstrijd nam *Le Constitutionnel des*

Flandres het op voor de kandidaten van de regering, terwijl de *Journal des Flandres* de democratische kandidaten steunde. De toon waarin beide bladen hun kandidaten en stellingen verdedigden werd met de dag grimmiger.
Kanunnik Verduyn heeft zich volop in deze verkiezingsstrijd gemengd. Wij mogen aannemen dat hij schuilgaat achter menig artikel in de *Journal des Flandres*, waarin de plannen van de koning en de regering om de verworvenheden van de revolutie en de grondwet ongedaan te maken, scherp op de korrel werden genomen. De deelname van het volk aan het beleid van het land beschouwde het democratische blad als de voornaamste weldaad van de revolutie van 1830. De vrijwaring van de vrijheden, het geluk, de rust en het welzijn van de natie waren nu toevertrouwd aan de zorgen van het volk. Waarom nog steeds die kinderachtige vrees bij sommigen dat het volk niet in vrijheid kan geregeerd worden? En waarom die ongewone ijver om aan de koning meer bevoegdheden toe te kennen? Zo vroeg de *Journal* zich af, en het antwoord lag volgens het blad voor de hand: zij verlangen alleen maar meer macht.

Treffend is ook de gedachtengang die het blad volgde om het belang van een sterke en onafhankelijke volksvertegenwoordiging te onderstrepen. Hierbij werd impliciet maar niet minder duidelijk teruggegrepen naar de theorie van Lamennais over *le sens commun*. De verkiezingen - aldus de *Journal* - moeten ongehinderd de wil van het volk aan bod laten komen, *want de ware wil van een volk heeft altijd gelijk; nooit misrekent hij zich in wat goed is of vergist hij zich in wat nagestreefd moet worden. De volkswil wordt immers, met uitsluiting van alle andere drijfveren, geleid door het algemeen belang dat altijd billijk en juist is*. Hadden Verduyn en zijn vrienden formeel afstand genomen van Lamennais, dan waren zijn ideeën blijkbaar nog altijd een grote bron van inspiratie. De *vox populi* bleef voor hen onverminderd de *vox Dei*.

Ook op het terrein toonde kanunnik Verduyn zich bijzonder actief in de verkiezingsstrijd. Het is *Le Messager de Gand*, het orangistische blad, dat met groot sarcasme de onenigheid in het Belgische politieke huishouden gadesloeg, dat ons hierover informeert. Zo bracht het blad o.m. verslag uit over de tochten die de kanunniken Verduyn en De Smet ondernamen in de gemeenten van het Gentse om er de kandidatenlijst van de *Journal* te propageren. Op een bijeenkomst van priesters, waarop door de provinciegouverneur de *clerico-leopoldistische* kandidaten werden aanbevolen, had de verslaggever van *Le Messager* de aanwezigheid opgemerkt van M. Pastoor Verduyn. Dat ontlokte het blad de ironische vraag of de *Journal* zich wellicht verlaten zag door zijn oude vrienden.
Dat dit helemaal niet het geval was, blijkt uit het relaas dat *Le Messager* bracht over wat zij de dag van de verkiezingen in het centraal kiesbureau op het Gentse stadhuis hadden gadegeslagen. Daar was niet alleen kanunnik Désiré Verduyn die nieuwsgierig uitkeek naar de verkiezingsuitslagen, maar ook zijn collega, de pastoor van de naburige Sint-Baafskathedraal, kanunnik Jean-Baptiste Ost, een notoir aanhanger van het conservatieve kamp. Toen eerst de uitslagen van de stad Gent bekend raakten, en deze nogal gunstig uitvielen voor de regeringskandidaten, had de verslaggever van *Le Messager* gezien met welk leedvermaak M. Ost in de richting van M. Verduyn gekeken had. Maar wanneer kort daarop de uitslagen van de randgemeenten bekend raakten, en duidelijk werd dat de regering zware klappen zou krijgen, was het de beurt aan M. Verduyn om zijn collega te begroeten *met een ironie en een spot die men alleen in het seminarie en in de sacristie kan aantreffen*. Als alle stemmen geteld waren en de zetels toegewezen, konden de democraten met recht en reden jubelen. Van de 27 kandidaten die de *Journal des Flandres* in de provincie gesteund had, waren er niet minder dan 19 verkozen. En in het kiesdistrict Gent was de overwinning nog groter: daar werden alle kandidaten van de *Journal* verkozen.

In regeringskringen was men natuurlijk zeer ontstemd over deze verkiezingsnederlaag. Koning Leopold I zwoer eens en voorgoed gedaan te maken met wat hij in een brief aan Metternich noemde: *een minderheid, geleid door eerzuchtige priesters, die erop uit is een koers te varen tegen de monarchie in.* Wat de koning bijzonder dwars zat was de in zijn ogen te lakse houding die het Belgisch episcopaat aannam tegenover de liberaal-katholieke clerus. Daarom stond hij erop, en kon hij ook door bemiddeling van de Oostenrijkse kanselier Metternich bekomen, dat het Vaticaan een gezant naar België stuurde om de bisschoppen tot een hardere aanpak aan te sporen. Als de internuntius Gizzi op 4 juli 1835 in Brussel aankwam, had hij in Wenen zijn instructies ontvangen van Metternich. Er werd van hem verwacht dat hij *les révolutionnaires religieux*, die de kanselier in één adem noemde met *les fous de toute espèce*, zou uitschakelen.
Vanaf april 1838 werd Gizzi als pauselijk gezant opgevolgd door Rafaello Fornari, een meer doortastend figuur, die van meetafaan zijn taak opnam zoals de koning dit verlangde. Hij stelde zich onmiddellijk aan het hoofd van de bisschoppen. In zijn rapporten aan het staatssecretariaat in Rome gaf hij lucht aan zijn grote afschuw voor de situatie in België en de grondwet. Regeringen die zoals in België steunden op een volksvertegenwoordiging, noemde hij een ramp voor de mensheid. En de persvrijheid zoals in de Belgische grondwet vastgelegd, kon alleen maar onheil brengen. De ziekte waaraan dit land lijdt - aldus de nuntius in één van zijn verslagen - is dat de vrijheid, die door de grondwet geïnspireerd wordt, de hoofden op hol brengt, en een mentaliteit van democratie en onafhankelijkheid creëert, die gaandeweg zó diep zal doordringen dat de bisschoppen weldra geen onderscheid meer zullen maken tussen de grondwet van de Kerk en deze van de Staat. Met dit laatste vertolkte Fornari de vrees die in conservatieve kringen groeide dat de democraten ook binnen de Kerk de gezagsvorming van onderuit wilden doorvoeren.

Het bisdom Gent was voor Fornari het eerste en dringendste domein waar hij orde op zaken zou stellen. De geestelijkheid was er het sterkst door het virus van het liberalisme aangetast, en de zwaar zieke bisschop Van de Velde was niet meer in staat om de touwtjes in handen te nemen. Hoe verderfelijk de toestand in het bisdom wel was, beschreef de pauselijke gezant als volgt in een rapport aan Rome: *In het bisdom heerst een ware anarchie omdat de twee vicarissen-generaal zwakke figuren zijn die zich laten leiden door de secretaris van het bisdom, Raepsaet. Deze kan het hoofd van het bisdom genoemd worden; hij is het die het praktisch bestuurt. En gezien Raepsaet geleid wordt door de twee kanunniken De Smet junior en Verduyn, twee verwoede democraten en oud-aanhangers van Lamennais, worden alleen diegenen die tot hun partij behoren, benoemd op de belangrijke kerkelijke posten.. . Het ontslag van Van de Velde is de wens van gans België en van de koning.*
Wanneer Fornari, nauwelijks een maand na zijn aankomst in België, vergezeld van aartsbisschop Sterckx, de Gentse bisschop ging opzoeken, was dit dan ook geen vrijblijvend ziekenbezoek, maar een gelegenheid om de prelaat tot vrijwillig ontslag aan te zetten. In zijn verslag over deze bewogen ontmoeting heeft Fornari geschreven dat Van de Velde inderdaad de wens had uitgedrukt om uit zijn ambt ontslagen te worden, maar het was het overlijden van de bisschop korte tijd daarna dat ervoor zorgde dat de hinderlijke mist optrok die rond dit *spontane* ontslag was blijven hangen. Hoe dan ook, nog vóór Van de Velde de geest gegeven had, was de kwestie van zijn opvolging geregeld. De keuze viel op Louis Delebecque, de president van het grootseminarie te Brugge. Als oud-professor theologie aan het grootseminarie te Gent - hij was er één van de hevigste opponenten van Verduyn geweest tijdens diens professoraat aan het kleinseminarie - had Delebecque zijn sporen verdiend in het conservatieve kamp. Rome en Brussel konden er gerust in zijn: hij zou het liberalisme bij zijn clerus met wortel en al uitroeien.

Dat hij van plan was om deze taak systematisch en grondig aan te pakken, liet Delebecque zeer vlug blijken. De dag na zijn plechtige intronisatie in Gent, op 9 november 1838, ontbood hij op zijn paleis Matheus Michiels, een hulppriester op de Sint-Niklaasparochie - een naaste medewerker dus van pastoor Verduyn - die doorging als de uitgever van de *Journal des Flandres*. De bisschop liet de priester weten dat het zijn wens was dat de Gentse katholieke bladen zouden fusioneren. Dit moest een einde maken aan de onenigheid onder de clerus, die door het gestook van de bladen tot een waar schandaal was uitgegroeid. Na enige aarzeling omwille van de dreigementen die de bisschop geuit had, weigerden de uitgevers van de democratische bladen de voorwaarden te aanvaarden die Delebecque aan de fusie verbond. Zij vreesden vooral dat hun politieke opvattingen in het fusieblad monddood zouden gemaakt worden. Hierop zond de bisschop prompt een rondschrijven naar de dekens van zijn bisdom, waarin hij hen oplegde aan hun onderhorige priesters een verklaring ter ondertekening voor te leggen, waarbij het hen verboden werd mee te werken of steun te verlenen aan de *Journal des Flandres* en *Den Vaderlander*, of de bladen ook maar te lezen. Met deze radicale maatregel goot de bisschop olie op het vuur. In hun bladen brachten de democraten een hevige campagne op gang tegen het optreden van de bisschop. Zij zagen er een politiek maneuver in vanwege de kerkleider, en werden in deze beschuldiging bijgetreden door de liberale pers.

De sfeer van vijandigheid waarin de bestuursovername in het bisdom had plaatsgevonden, nam zodanige proporties aan dat in kringen van de bisschop de vrees ontstond voor een mogelijk schisma. In dit verband werden de namen van Verduyn, De Smet en Raepsaet gefluisterd. Delebecque zag zich verplicht een stap terug te zetten. Hij verklaarde zich bereid om zijn rondschrijven aan de pastoors in te trekken, mits de democratische bladen hun excuses aanboden voor de laster en beledigingen aan zijn adres, en zij de censuur aanvaardden op de niet zuiver politieke artikelen. In dit geval zou de bisschop zelfs *Le Constitutionnel* opheffen. De democraten zagen hun verzet bekroond met een grote overwinning. Er was geen sprake meer van fusie en het conservatieve blad zou het zwijgen opgelegd worden. Bernard De Smet, Joseph De Smet en Désiré Verduyn werden gelast om aan de eigenaars van de *Journal des Flandres* en *Den Vaderlander* de versoepelde voorwaarden voor te leggen. Zoals te verwachten was, gingen zij er gretig op in. Rond de jaarwisseling 1838-1839 kwam Delebecque evenwel tot de vaststelling dat de geruchten over een dreigend schisma wat overtrokken waren geweest en dat de clerus een volgzamere houding had aangenomen. Op 3 januari 1839 kon hij opgelucht aan Fornari meedelen: *...wat de heren Verduyn en Joseph De Smet betreft, heb ik alle reden om aan te nemen dat zij zich nu goed gedragen, ik heb daar zelfs bewijzen van. Trouwens de ganse clerus is nu gehoorzaam.* Deze gunstige kentering was voor de bisschop de welkome gelegenheid om zijn houding terug te verstrakken. Op 12 januari ontbood hij Joseph De Smet bij zich om hem mee te delen dat alle onderhandelingen afgebroken waren, en dat zijn verbod op de democratische bladen gehandhaafd bleef tot een fusie van de katholieke bladen tot stand was gekomen. Het opzet van Delebecque, de uitschakeling van de democratische pers, naderde nu vlug zijn voltooiing. De priesters zagen zich verplicht hun medewerking te staken en het aantal abonnees daalde zienderogen. Ook politiek liet het optreden van de bisschop zich voelen. De verkiezingen van 11 juni 1839 waren voor de democraten rampzalig. De clerus stond deze keer aan de andere kant.

In augustus en september 1839 werden in het bisdom Gent de jaarlijkse priesterretraites gehouden. In deze bijeenkomsten zag bisschop Delebecque een uitgelezen kans om zijn priesters naar zijn inzichten te modelleren. De predikant, de jezuïet Van Caillie, maakte van zijn sermoenen ongenadige aanklachten tegen de liberaal-katholieke standpunten. De

verdeeldheid onder de clerus was naar zijn zeggen het gevolg van de ongebreidelde vrijheidsgedachte die via het mennaisisme was binnengedrongen, en die zowel de kerkelijke discipline als het politieke denken had aangetast. De dubbelzinnige houding die velen tegenover de encyclieken aannamen, klaagde hij scherp aan. Velen bewezen alleen maar lippendienst aan deze pauselijke brieven. Zij hadden wel degelijk betrekking op de Belgische toestanden en de vrijheden die in de grondwet waren vastgelegd moesten in principe verworpen worden. Zij mochten zeker niet tot ideaal verheven worden. Tenslotte herhaalde de predikant het bisschoppelijk verbod op de democratische bladen.

Deze regelrechte aanval op de grondwet had blijkbaar bepaalde deelnemers aan de retraites zodanig geschokt dat zij het verbod van de bisschop negeerden en de *Journal des Flandres* en *Den Vaderlander* op de hoogte brachten van wat tijdens de retraites gezegd was. Uiteraard was dit voor de democratische bladen de aanleiding om eens te meer de bisschop te verwijten dat hij zich aan politiek bezondigde. In de aanvallen op de geest van de grondwet, waarvan hij de instigator was, zagen zij de voorbode van een anti-grontwettelijke actie die moest leiden tot de opheffing van de vrijheden. Een verbolgen bisschop Delebecque liet meteen een protestnota opstellen, die samen met de gewraakte krantenartikels werd voorgelezen in de kapel waar de priesters verzameld waren. Als gevraagd werd wie van de aanwezigen bezwaren had, was er niemand die reageerde, en in een doodse stilte werd de nota door alle aanwezige priesters ondertekend. Een afschrift ervan werd aan de beide kranten toegestuurd. In het zicht van de eindoverwinning deinsde Delebecque er niet voor terug om met de grote middelen de genadestoot toe te dienen aan zijn belagers. Op 7 september 1839 richtte hij zich in een herderlijke brief tot de gelovigen van zijn bisdom. Hierin trok de prelaat fel van leer tegen wat de democratische bladen geschreven hadden naar aanleiding van de priesterretraites. Hij weerlegde met klem dat hij de grondwet afkeurde, en de bewering dat hij zijn gezag liet gelden in zuiver politieke zaken, deed hij af als leugen en laster. Tot slot van zijn brief maande de bisschop de gelovigen aan de lectuur te mijden van bladen die afbreuk deden aan de eerbied voor de kerkelijke overheid. Meteen was het doodvonnis getekend over de *Journal des Flandres* en *Den Vaderlander*. In minder dan geen tijd werden de democratische bladen overvleugeld door hun conservatieve tegenhangers: *L'Organe des Flandres* en *Den Vlaming*. De progressieve priesters - Verduyn incluis - zagen in dat verder verweer geen zin meer had. Tegen een hecht verbond van koning, bisschop en pauselijk gezant waren zij niet opgewassen. Zij legden zich dan ook neer bij wat de bisschop van hen verlangde. Deze kon op 30 september 1839 volgend zegebulletin voorleggen aan aartsbisschop Sterckx: *Ik ben verheugd aan Uwe Eminentie te kunnen meedelen dat de verdeeldheid, die sedert meer dan acht jaar onder de geestelijkheid van mijn diocees geheerst heeft, voorbij is en ik vertrouw erop dat de vrede en de eenheid niet meer gestoord zullen worden.*

Een diep ontgoocheld priester...

Nu het mennaisisme en het liberaal-katholicisme onder de clerus onderdrukt waren, lag voor de kerkelijke hiërarchie de weg wijd open voor een beleid dat helmaal in strijd was met wat Verduyn en zijn geestesgenoten zich voorgesteld hadden. Via de pers en een uitgebreid net van onderwijs- en sociale instellingen streefde de Kerk ernaar het publieke leven volledig te beheersen. De grondwettelijke vrijheden, die zij in hun hart verfoeiden, werden nu door de bisschoppen als dekmantel gebruikt om in heel wat domeinen van het maatschappelijke leven een monopoliepositie te verwerven. De Kerk diende in hun ogen een bevoorrechte plaats in de maatschappij te bekleden, en tussen Troon en Altaar diende naar hun overtuiging een blijvende samenwerking te bestaan. In België konden de kerkleiders alvast op de medewerking van Leopold I rekenen, want deze vond in de Kerk de grootst mogelijke steun voor zijn

Gand le 25 Mai 1858

Monsieur & cher ami

Ne pourriez vous pas m'envoyer votre réponse à l'observateur au sujet de l'enterrement de Van Meenen ? Vous avez sans doute lu l'article que le Bien public N° de mercredi, consacre en partie à cette réponse. Le journal dissimule à peine ses préférences pour le pouvoir et son peu de sympathie pour l'auteur de 1830. Aussi ne paraît il douteux qu'il ait fait ici plus de bien que de mal. Les libéraux modérés, anciens patriotes, se sont d'abord séparés de lui et ont formé une tierce parti représenté par le nouvelliste. Parmi les autres, il a soulevé des haines furieuses et provoqué des représailles dont eux seuls sont capables, mais qui ne laissent pas que d'être très formidables. Comme

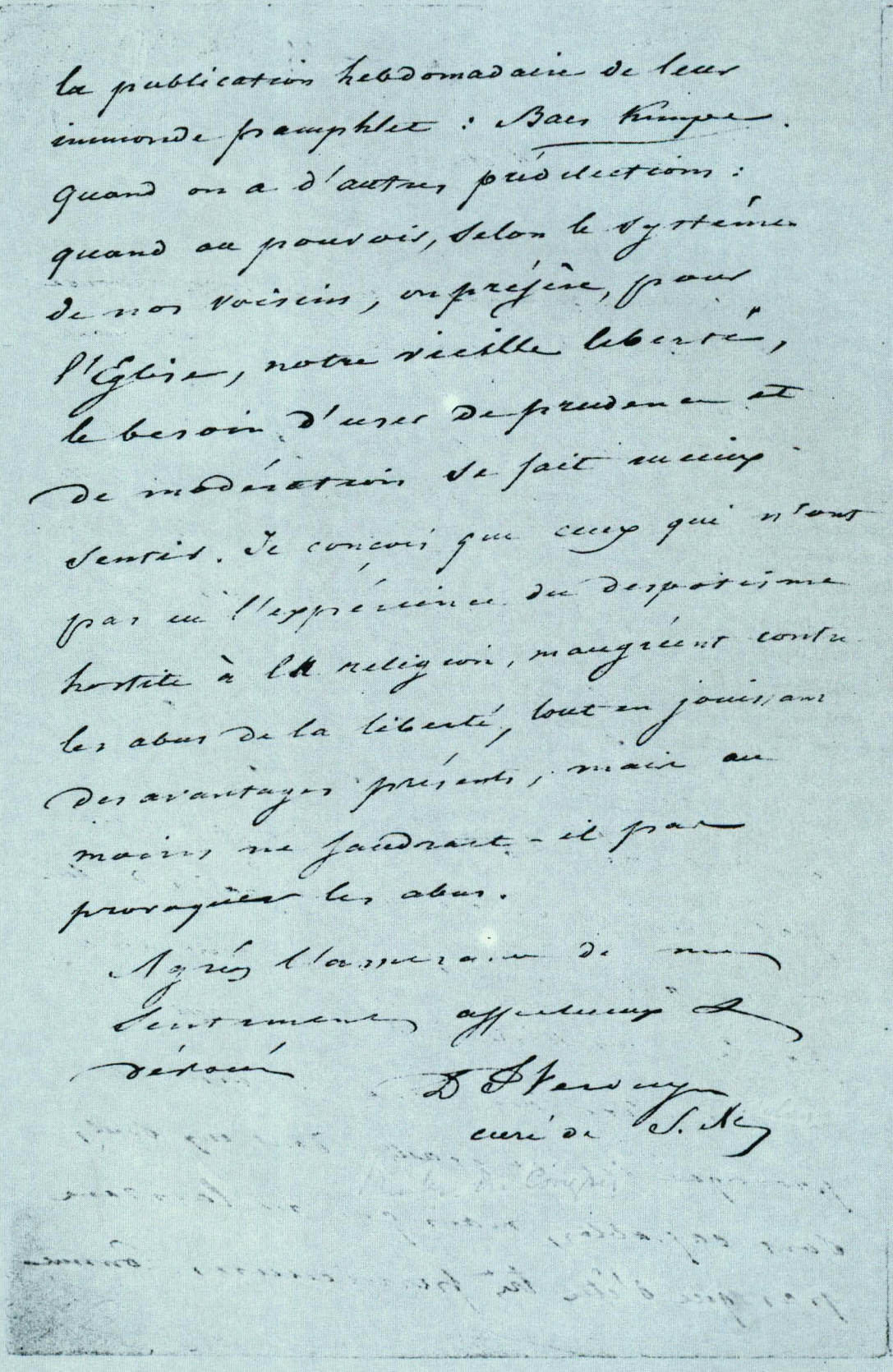

Brief van Désiré Verduyn aan Désiré de Haerne, 25 maart 1858
(Bisschoppelijk Archief, Brugge)

conservatieve politiek.
Paus en bisschoppen gaven er zich helemaal geen rekenschap van dat een totaal nieuw tijdperk was aangebroken, en met de wereldlijke machthebbers speelden zij onder één hoedje om de klok terug te draaien naar de tijd waarin macht, autoriteit en hegemonie de wereld beheersten. Spreekbuis en gangmaker van deze harde lijn was *Le Bien Public*, een blad dat in oktober 1853 op initiatief van Mgr. Delebecque werd opgericht.
Uiteraard lokte dit agressief en repressief beleid reacties uit bij de liberalen. De gematigde liberalen, die samen met de liberaal-katholieken in het Nationaal Congres blok hadden gevormd, voelden zich bedrogen, en voor de doctrinaire liberalen was het nu bewezen dat de Kerk een onbetrouwbaar bolwerk was van fanatisme, conservatisme en machtswellust. Het unionisme - de samenwerking tussen gematigde liberalen en progressieve katholieken - maakte nu vrij vlug plaats voor een harde en onverzoenlijke clerico-liberale partijenstrijd. Door haar compromisloze en onverdraagzame houding was de kerkelijke overheid er de oorzaak van dat zij hoe langer hoe meer af te rekenen kreeg met antiklerikalisme en afvalligheid. Het ultramontanisme - zo is het strakke beleid van de kerkelijke overheid tijdens de tweede helft van de 19de eeuw de geschiedenis ingegaan - heeft diepe sporen in onze samenleving nagelaten. Het is er de oorzaak van geweest dat de Kerk geen aansluiting gevonden heeft bij de emancipatiebewegingen, die het liberalisme en het socialisme tenslotte zijn geweest, en de verzuiling, die onze samenleving zo lange tijd getekend heeft, vindt in dit ultramontanisme haar diepe wortels.
Spontaan dringt zich hier de vraag op: hoe heeft kanunnik Verduyn tegen deze evolutie aangekeken? Een klaar en duidelijk antwoord op deze vraag kunnen wij afleiden uit een brief die hij op 25 maart 1858 geschreven heeft aan zijn vriend, oud-collega in het Nationaal Congres, volksvertegenwoordiger en priester, Désiré de Haerne. Aanleiding tot deze brief waren de gebruikelijke scherpe en ongenadige commentaren, die in *Le Bien Public* verschenen waren naar aanleiding van wat het blad noemde : *de liberale- en vrijmetselaarsmanifestaties* rond het overlijden en de begrafenis van een liberaal voorman. In volgende bewoordingen heeft Verduyn openhartig en zonder omwegen lucht gegeven aan zijn grote ontgoocheling en diepe pijn: *(Le Bien Public) kan nauwelijks zijn voorkeur voor de macht en zijn weinige sympathie voor het oeuvre van 1830 wegsteken. Het komt me overigens twijfelachtig voor of het blad hier wel meer goed als kwaad heeft aangericht. De gematigde liberalen, de oude patriotten, zijn begonnen met zich van hem af te keren en hebben nu een eigen partij gevormd... Bij de anderen heeft het verwoede haatgevoelens opgeroepen en represailles uitgelokt, waartoe alleen zij in staat zijn, maar die niet nalaten zeer schadelijk te zijn... Als men wat beters wil: als men aan het bewind onze oude vrijheid voor de Kerk wil, laat zich de noodzaak voelen meer voorzichtigheid en gematigdheid aan de dag te leggen. Ik stel vast dat zij die het aan de Kerk vijandige despotisme niet aan den lijve hebben ervaren, afgeven tegen de misbruiken van de vrijheid, terwijl zij van de huidige voordelen genieten; maar het minste wat men mag doen is de misbruiken uitlokken.*

...en een eminent pastoor-deken van de Sint-Niklaasparochie te Gent

Zoals uit zijn brief aan de Haerne blijkt, heeft Désiré Verduyn in de geborgenheid van de vriendenkring wel eens lucht gegeven aan zijn grote desillusie. In de uitoefening van zijn ambt als pastoor van de Sint-Niklaasparochie te Gent is daarentegen niet het minste spoor van teleurstelling of ontmoediging te bespeuren. Wel integendeel: dit ambt heeft hij met een opmerkelijke ijver en toewijding vervuld. Gedurende 36 jaar - van zijn benoeming in juni 1833 tot aan zijn overlijden in mei 1869 - is hij een plichtsgetrouw, voorbeeldig en menslievend zielenherder geweest voor zijn parochianen. Onder hen konden vooral de armen en de zieken op zijn goedheid en medeleven rekenen.

De Cataloniëstraat en de Sint-Niklaaskerk te Gent in 1845
(Tekening J. Vermeersch, Stadsarchief Gent)

Tekenend in dit verband is dat rond zijn persoon het eerste Sint-Vincentiusgenootschap in Gent tot stand kwam.
Zijn grote wijsheid en zijn vele deugden werden blijkbaar ook door het bisdom opgemerkt. Op 28 november 1846 werd hij benoemd tot deken van Gent extra muros. Deze dekenij omvatte 26 parochies, waarvan de pastoors in Verduyn een wijze raadgever vonden. In 1850 werd hij ook nog lid van de bisschoppelijke raad.
Bovenop de vele beslommeringen die deze ambten met zich meebrachten, heeft Verduyn veel tijd en energie besteed aan een functie die hem zijn leven lang nauw aan het hart heeft gelegen: deze van directeur en biechtvader van de zusters Arme Klaren-Coletienen te Gent. Onder zijn impuls werd op het Sint-Elisabethplein een nieuw klooster voor deze congregatie gebouwd. Op 10 augustus 1833 mocht hij de symbolische eerste steen leggen van dit monasterium.
Ook bij de vele stichtingen die het Gentse moederklooster in steden binnen en buiten het bisdom gerealiseerd heeft, heeft hij zich zeer sterk ingelaten met de plannen, de bouw en de inrichting van de kloostergebouwen.
Wie op vandaag de prachtig gerestaureerde Sint-Niklaaskerk te Gent bezoekt, wordt zienderogen geconfronteerd met een heel bijzonder facet van het pastoraat van Verduyn.

Het mooie en rijke interieur dat de kerk aan de hedendaagse bezoeker biedt, is in grote mate schatplichtig aan pastoor Verduyn. Voor hem was de zorg om de luister van het huis Gods een essentieel onderdeel van zijn pastorale opdracht. Hij heeft zich dan ook met een buitengewone ijver en een grote zin voor schoonheid van deze taak gekweten. Praktisch elk onderdeel van het kerkinterieur heeft hij ofwel geïnstalleerd ofwel gerenoveerd. Altaren, schilderijen, beeldhouwwerken, glasramen, bevloering, tot de kerkgewaden toe werden door zijn zorgen aangekocht, gerestaureerd of verfraaid. Veel daarvan heeft hij uit persoonlijke middelen bekostigd, maar blijkbaar kon hij veel gegoede burgers van zijn parochie warm maken om hem financieel bij te springen in de verfraaiing van zijn geliefde kerk.

Binnenzicht van de Sint-Niklaaskerk te Gent in 1853
(Tekening Aug. Vanden Eynde, Stadsarchief Gent)

De Sint-Niklaaskerk te Gent na de restauratie van koor en toren (eigen foto)

Wanneer kanunnik Verduyn zijn ambt als pastoor aanvatte, was de Sint-Niklaaskerk met verval en verkommering bedreigd bij gebrek aan belangstelling vanwege de openbare besturen en de publieke opinie. Het is de grote verdienste van pastoor Verduyn geweest, door zijn niet aflatende inspanning om althans het interieur van de kerk gaaf te houden, een eerste stimulans gegeven te hebben tot de algehele herwaardering die deze parel van de Scheldegotiek op vandaag geniet.
Eén van de grootste realisaties van Verduyn in zijn kerk was de installatie in 1856 van het grote Cavaillé-Coll-orgel. (Dit prestigieuze orgel is thans volledig ingepakt wegens de nog aan gang zijnde restauratiewerken in het schip van de kerk.) Deze installatie heeft evenwel voor

Het 19de eeuwse interieur van de kloosterkerk van de Arme Claren-Coletienen te Gent (Archief Monasterium Betlehem, Gent)

Verduyn een bittere en pijnlijke nasleep gekend. Het grootse concert op 11 maart 1856, waarbij de vermaarde organist van de Madeleinekerk te Parijs, Lefébure-Wély, het orgel inspeelde, werd door de antiklerikale liberalen aangegrepen om een ware hetze te ontketenen tegen de priesters van de Sint-Niklaasparochie. In pamfletten en liederen bestempelden zij het concert als een *goddeloos gedoe in een kerk,* dat dan nog alleen voor de welgestelde burgerij was voorbehouden gezien *de twee frankskens* die voor de entree betaald moesten worden. Bijzonder bezwarend was een liedje, waarvan de tekst door Hippoliet Van Peene was opgesteld. Hierin werd beweerd dat door *dat ongelukkig concert een arme vrouw zonder beregten gestorven was.* In het licht van wat Verduyn dacht over de verantwoordelijkheid van de kerkelijke hiërarchie in deze hevige antiklerikale aanvallen - zie zijn brief aan de Haerne -, kunnen wij ons best voorstellen hoe hard en pijnlijk deze aantijgingen bij Verduyn aangekomen zijn.
Op 16 mei 1869 is kanunnik Désiré Verduyn, na een korte en rustige doodstrijd, op 77-jarige leeftijd overleden. Het was de hoogdag van Pinksteren, en de dag voordien had hij nog een groot gedeelte van de dag in zijn kerk biecht gehoord. Op woensdag 19 mei werd plechtig van hem afscheid genomen in zijn geliefde Sint-Niklaaskerk, onder de aanwezigheid van de bisschop, de kanunniken van het bisdom, talrijke priesters en een indrukwekkend aantal parochianen en vrienden. Het bidprentje, dat op niet minder dan 8 600 exemplaren werd gedrukt, herinnerde aan zijn grote bekommernis voor het huis des Heren.
Zijn parochianen hebben eraan gehouden de nagedachtenis aan hun pastoor ook voor het

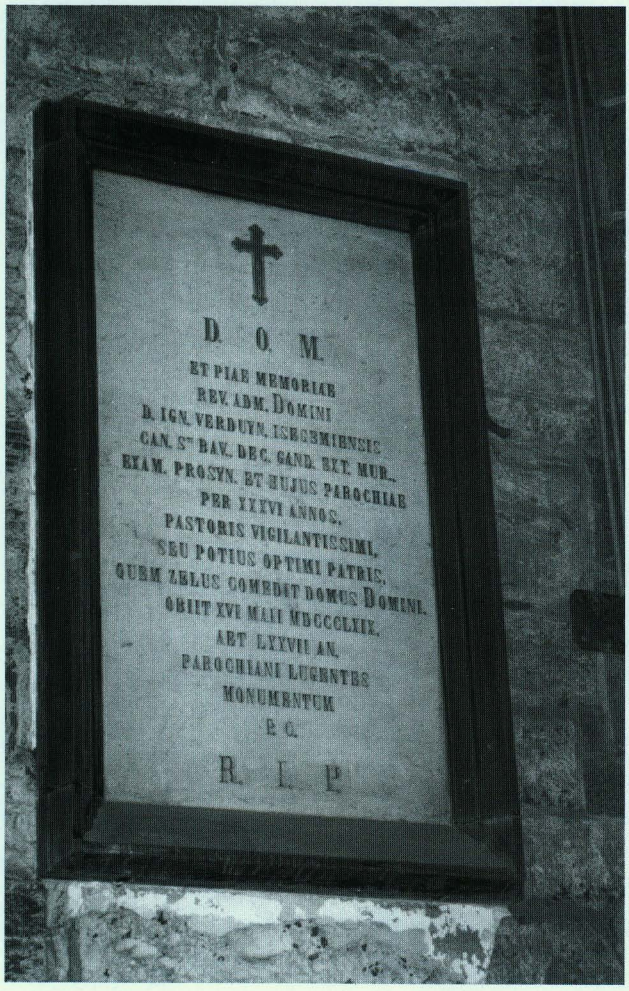

Gedenksteen van D. Ign. Verduyn in de Sint-Niklaaskerk te Gent (eigen foto)

nageslacht te bewaren. Zij lieten in een zijkapel van de kerk een gedenksteen aanbrengen, waarin zij uitdrukking gaven aan hun grote waardering voor hem die gedurende 36 jaar hun *zeer zorgzame pastoor, beter nog hun beste vader was* geweest. Tot voor kort hield deze gedenksteen in de Sint-Niklaaskerk de herinnering levendig aan een priester van uitzonderlijk formaat[1].

Zijn tijd ver vooruit

Met een heldere kijk op de kantelende wereld waarin hij leefde, heeft kanunnik Verduyn, met inzet van al zijn krachten de kerk de weg gewezen die haar naar een bloeiende toekomst moest leiden. De kerkleiders van toen hebben deze weg radicaal afgewezen en veroordeeld. Zij sloten de ogen voor de nieuwe tijd die was aangebroken, en hielden vast aan verouderde en voorbijgestreefde stellingen. Blijkbaar waren Verduyn en zijn geestesgenoten hun tijd te ver vooruit. Pas tijdens het Tweede Vaticaans Concilie zijn hun inzichten aanvaard en voluit onderschreven geworden.
Desondanks is hij zijn roeping trouw gebleven en heeft hij zich met hart en ziel aan zijn pastorale taak gewijd. Voor vooruitstrevenden en behoudsgezinden binnen de Kerk van vandaag, is kanunnik Désiré Verduyn een figuur met een bijzonder actuele boodschap.

De Izegemse roots van Kanunnik Désiré Verduyn

Het is de verdienste geweest van Eerw. Heer Jozef Geldhof de figuur van kanunnik Verduyn voor de eerste maal onder de aandacht van de Izegemse bevolking gebracht te hebben. In 1954 publiceerde deze gekende historicus en publicist in het Izegemse weekblad *De Mandelbode* een achttal bijdragen over het leven en het werk van de kanunnik. Deze bijdragenreeks verscheen onder de hoofdding: *Izegemse figuren*. Met recht en reden mocht de auteur dit epitheton gebruiken. Hoewel Désiré Verduyn maar drie jaar in Izegem gewoond heeft, kan hij ontegensprekelijk een rasechte Izegemnaar genoemd worden. Hier stond niet alleen zijn wieg maar hij kwam er ook ter wereld als telg uit een geslacht dat er sedert ongeveer een eeuw geleefd en gewerkt had.
De eerste voorvader van Désiré Verduyn die zich in Izegem kwam vestigen was Laurentius Verduyn. Dit gebeurde in 1698 wanneer deze Ardooienaar huwde met de Izegemse Maria Anna Buyse, dochter van Egidius en Anna Delaere. Laurentius stamde uit een familie van hoog aanzien: zijn broer, Joannes, was baljuw van Ardooie. Na het overlijden van Maria Buyse, hertrouwde Laurentius met de eveneens Izegemse Anna Maria Debeauchaert, dochter van Stephanus en Cornelia Hoorens. In 1746 betrok het gezin Laureins Verduyn-Debeauchaert een grote eigendom gelegen aan *de dreve van de hofstede van de Prince en de*

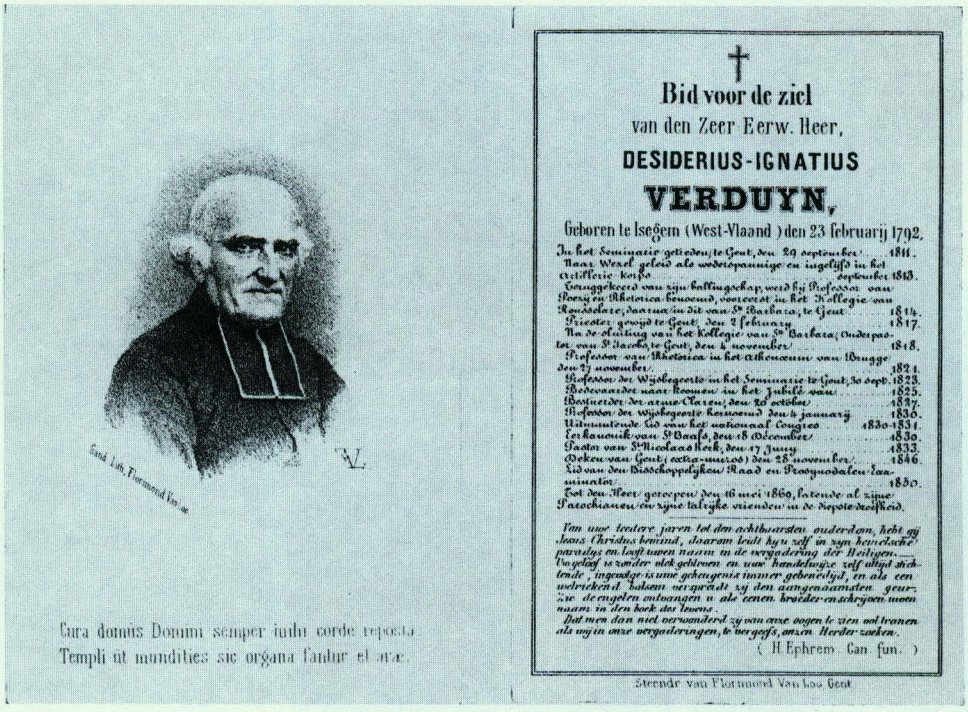

†

Bid voor de ziel

van den Zeer Eerw. Heer,

DESIDERIUS-IGNATIUS

VERDUYN,

Geboren te Isegem (West-Vlaand) den 23 februarij 1792.

In het Seminarie getreden, te Gent, den 29 septembre . . . 1811.
Naar Wezel geleid als wederspannige en ingelijfd in het Artillerie Korps . . . septembre 1813.
Gruggekeerd van zijn ballingschap, werd hij Professor van Poesy en Rhetorica bekroond, vercierd in het Kollegie van Rousselaer, daarna in dit van St Barbara, te Gent . . . 1814.
Priester gewijd te Gent, den 2 february . . . 1817.
Na de sluiting van het Kollegie van St Barbara, Onderpastoor van St Jacobs, te Gent, den 4 novembre . . . 1818.
Professor van Rhetorica in het Athenaeum van Brugge den 27 novembre . . . 1821.
Professor der Wijsbegeerte in het Seminarie te Gent, 30 sept. 1823.
Bedevaarder naar Roomen in het Jubilé van . . . 1825.
Bestierder der arme Clarens, den 20 octobre . . . 1827.
Professor der Wijsbegeerte bekroond den 4 januarij . . . 1830.
Uitmuntende Lid van het nationaal Congres . . . 1830-1831.
Ter kanonik van St Baafs, den 18 Décembre . . . 1830.
Pastor van St Nicolaas Kerk, den 17 Juny . . . 1833.
Dekeu van Gent (extra-muros) den 28 novembre . . . 1846.
Lid van den Bisschoppelyken Raad en Proyncedaleu tegenwoordig . . . 1850.
Tot den Heer gereepen den 16 mei 1869, latende al zijne Parochianen en zijne talrijke vrienden in de diepste droefheid.

Van uwe teedere jaren tot den achtbaarsten ouderdom, hebt gij Jesus Christus bemind, daarom leidt hy u zelf in zijn hemelsche paradys en laat uwen naam in de vergadering der Heiligen. Ongelyk te zamen niet gebleven en van handelingen zelf altijd achtende, ingedagt is uwe gedenkenis immer gebenedyd, en als een weldriekend balsem verspreidt zij den aangenaamsten geur. Uwe de engelen ontvangen u als eenen broeder en schrijven uwen naam in den boek des levens.

Dat men dan niet verwondere zij van onze oogen te zien ook tranen als wij in onze vergaderingen, te hergeefs, onzen Herder zoeken.

(H. Ephrem. Can fun.)

Steendr van Flormoed Van Loo Gent

Cura domus Domini semper iuihi corde repostu
Templi ut mundities sic organa fandur et ore.

Voor- en achterzijde van het bidprentje van Desiderius-Ignatius Verduyn

cnock van ghemelde dreve ende Brugghestrate, dit is het huidige Baertshof. In 1730 werd Sr. Laureins Verduyn *vercosen met gemeenen voysen vande confreers* tot deken van de Izegemse Sint-Sebastiaansgilde. Bij zijn overlijden in 1754 werd Laureins begraven in de kerk van Izegem.

In het gezin Verduyn-Buyse waren 15 kinderen. Bij zijn tweede echtgenote had Laureins één kind, dat echter maar 19 dagen in leven bleef. Eén van de kinderen in het gezin Verduyn-Buyse was Martinus Hubertus Verduyn, te Izegem geboren op 10 november 1717. Deze huwde Maria Anna Van Tomme, die van Kuurne afkomstig was. Haar broer, Robrecht, was er burgemeester. In 1750 was Sr. Martinus Verduyn lid van de Izegemse rederijkersgilde *Overwinders in Eendrachtigheydt*. Hij was één van de 21 ondertekenaars van een *Lofgalm*, die de rethorieke gilde had opgesteld naar aanleiding van de inhuldiging van de Kruiskapel in de Kruisstraat. Waar het gezin in Izegem gevestigd was, konden wij niet achterhalen.

Enige aanduiding over eigendommen, geeft ons J.B. Van de Walle die in zijn *Notitie Boekschen* noteerde: *In de maenden maerte en april van 't jaer 1787 heb ik doen bouwen een woonhuys achter de kerke op cheyns grond aen de kinderen van Maerten Verduyn welk huys mij veel gekost heeft.* Martinus Verduyn overleed te Izegem op 1 juni 1772, nauwelijks acht maanden later gevolgd door zijn echtgenote. Beiden werden in de kerk begraven.
In het gezin Martinus Verduyn- Van Tomme waren 10 kinderen, onder wie Petrus Franciscus, geboren te Izegem op 10 maart 1758. Deze was brouwer en huwde in 1789 Maria Cecilia Vuylsteke, een dochter uit een groot brouwersgeslacht in Geluwe. Er zijn overigens sterke aanwijzingen dat ook de Izegemse Verduyns van generatie op generatie brouwers waren.

Het gezin Pieter Verduyn-Vuylsteke was gehuisvest in het huis dat in 1746 eigendom was van, en bewoond werd door de oom Joannes Franciscus Verduyn. Dit is het laatste huis aan

Het thans gesloopte geboortehuis van Desiré Verduyn in de Sint-Pietersstraat te Izegem (eigen foto, september 1987)

de rechterkant van de Sint-Pietersstraat op de (stompe) hoek met de Menenstraat. Op deze plaats werd enige tijd geleden de woning afgebroken die deel uitmaakte van de aanpalende en eveneens gesloopte brouwerij Rosseel. (In de gevel van de brouwerijgebouwen zat een steen met het opschrift *Brouwerij Sint-Pieter*). Dit huis - dat overigens 18de eeuwse stijlkenmerken vertoonde - werd in 1826 bewoond door brouwer Petrus Willemyns, eigenaar van de aangrenzende brouwerij Sint-Pieter. Deze Roeselarenaar was in 1792 in Izegem gehuwd met Anna Theresia Vanhaverbeke. Naar alle waarschijnlijkheid heeft Petrus Willemyns, na de dood van Pieter Verduyn in 1794, de brouwerij van deze laatste overgenomen. Anna Vanhaverbeke was bij haar huwelijk met Petrus Willemyns weduwe van Silvester Franciscus Rosseel. Het was een kleinzoon uit dit eerste huwelijk, Petrus Josephus Rosseel-De Brabandere, die in 1837, na het overlijden van Petrus Willemyns, de brouwerij erfde. Alles wijst er dus op dat Pieter Verduyn één van de grondleggers geweest is van de latere brouwerij Rosseel.

Het was in het gezin van brouwer Pieter Verduyn-Vuylsteke - en dus in de Sint-Pietersstraat - dat op 23 februari 1792 Desiderius Ignatius Verduyn, de latere kanunnik, het levenslicht zag. Op 20 mei 1790 was al een meisje geboren, Sophia, en op 2 februari 1794 volgde een derde kind: Anna Natalia. Maar toen kwam bruusk een einde aan het prille geluk, en werd het gezin op ongenadige wijze door het noodlot getroffen. Op 13 april 1794 overleed Anna Natalia. Het kind was amper 70 dagen oud. Twee maanden later, op 27 juni, was het de beurt aan de vader.

Hij was 36 jaar oud. En op 14 oktober 1795 bezweek ook de moeder. Zij was 33 jaar oud.

Het tragische einde van het jonge gezin is zonder enige twijfel toe te schrijven aan de oorlogsellende die rond deze tijd in onze gewesten heerste. Vanaf mei 1792 en gedurende twee volle jaren waren deze laatste de inzet en het terrein van een hardnekkige oorlog tussen de Franse invallers en de Oostenrijkse machthebbers. Izegem bleef weliswaar gespaard van veldslagen, maar kreeg des te meer af te rekenen met over en weer trekkende legerbenden, die in de stad rust en proviand kwamen zoeken. De bevolking kreeg het daarbij hard te verduren. Inkwartieringen, ravitailleringen, afpersingen en vernielingen waren het lot van de machteloze burgers. Tussendoor was Izegem ook een toevluchtsoord voor burgers, vooral uit Menen en Kortrijk, die de vlucht namen voor de gewelddaden van de vechtende legereenheden. Eén van deze vluchtelingen was o.m. een zuster van Pieter Verduyn, Isabella, echtgenote van Petrus Beernaert en woonachtig in Menen. Op 27 november 1794 beviel zij in Izegem van een kind. De tragische omstandigheden waarin deze geboorte plaats vond, zijn af te leiden uit wat de pastoor in de doopakte vermeldde: hoewel de ouders in Menen woonden, had de geboorte in Izegem plaats gevonden *tempora turbulenta* (door de woelige tijden). En laconiek maar veelzeggend was de notitie van de pastoor: *pater abest* (de vader is afwezig). Deze was hoogstwaarschijnlijk in Menen achtergebleven om er zijn bezittingen van roof en vernieling te vrijwaren. Niet te verwonderen dat tengevolge van ondervoeding, ellende en gebrek aan hygiëne onder de plaatselijke bevolking een epidemie van dysenterie uitbrak, die aan tientallen mensen het leven kostte.
Ook de familie Verduyn-Vuylsteke heeft een zware tol aan deze ziekte betaald.
Eigentijdse bronnen vermelden hoe in april-mei 1794 de terugtrekkende Oostenrijkse soldaten uit Izegem verdreven werden door de Franse ruiterij, die langs de Menenstraat kwam opgerukt. In deze straat en in de Kortrijksestraat hadden de Fransen hun kanonnen opgesteld. Vermoedelijk is het tijdens dit eindoffensief van de Fransen geweest, dat *les hordes révolutionnaires... mirent la maison au pillage et maltraitèren la jeune famille*, aldus beschrijft J.J. De Smet in zijn biografie over Désiré Verduyn het vreselijke lot dat het jonge gezin te verduren kreeg. Als gevolg van deze verschrikkelijke oorlogsellende, stonden twee kleine kinderen, Sophia en Désiré, respectievelijk vijf en drie jaar oud, hulpeloos alleen op de wereld. Gelukkig vonden zij een tweede en gelukkige thuis bij een tante, Maria Anna Verduyn, een Izegemse die sedert haar huwelijk in Gent woonde.
Op die ongelukkige manier heeft Désiré Verduyn zijn geboortestad Izegem verlaten en is Gent zijn vaste woonplaats geworden. Izegem mag hem evenwel zonder schroom en met fierheid één van zijn grote figuren noemen. Via zijn voorouders waren zijn roots diep en krachtig geworteld in het Izegemse gemeenschapsleven, en het waren tenslotte onoverkomelijke omstandigheden die hem ertoe gedwongen hebben zijn vaderstad te verlaten.

Noten

[1]De gedenktsteen werd bij de recente restauratie van het kerkinterieur weggenomen. In een schrijven aan de v.z.w. *De vrienden van de Sint-Niklaaskerk* heb ik aangedrongen opdat de steen zo vlug mogelijk zou teruggeplaatst worden. Zoniet zou m.i. onrecht aangedaan worden aan een persoon die zich op een bijzondere wijze verdienstelijk heeft gemaakt voor de Sint-Niklaaskerk. Onrecht ook aan een illustere Izegemnaar. Hiernaar wordt overigens uitdrukkelijk verwezen in de (Latijnse) tekst op de steen: bij zijn naam staat vermeld *Isegemiensis* (d.i. van Izegem). Ik ben er dan ook van overtuigd dat het de wens is van alle rechtgeaarde Izegemnaren dat de gedenksteen zo spoedig mogelijk een waardige plaats in de kerk zou terug krijgen.

Bibliografie

A.B. [Antoon VANDROMME], *Sint-Pietersstraat*, Ten Mandere nr. 30, 11/2, 1972, p. 6-9.
BARTELS, Adolf, *Les Flandres et la Révolution Belge*, Parijs, 1834.
BEKAERT, Roger, *Izegem onder het Frans tijdvak*. Deel I, Ten Mandere nr. 39, 14/2, 1974, p. 59-87; Deel II: Ten Mandere nr. 40, 14/3, 1974,p. 129-184 en bijlagen. Deel III, Ten Mandere nr. 43, 15/3, 1976, p. 113-149 en bijlagen. Deel IV, Ten Mandere nr. 48-49, 17/2-3, 1976, p. 65-143. Ongewijzigd gebundeld in BEKAERT, Roger, *Izegem onder het Franse Tijdvak*, Izegem, Ten Mandere, 1980, 278 p.
BOUDENS, Robrecht, *De Kerk in Vlaanderen. Momentopnamen*, Averbode-Apeldoorn, 1994.
BOUDENS, Robrecht, *Leest de Kerk de tekenen van de tijd? Over mensen die een boodschap hadden voor hun generatie*, Brussel, 1969.
BOUDENS, Robrecht, *Momentopnamen uit de geschiedenis van de katholieke kerk*, Averbode-Kampen, 1987.
CLAEYS Boùùaert F., *Het Bisdom en het Seminarie van Gent gedurende de laatste jaren der Fransche Overheersching (1811-1814)*, Gent-Antwerpen, 1913.
CLOET, Michel (alg. leiding), *Het bisdom Gent (1559-1991). Vier eeuwen geschiedenis*, Gent, 1991.
DE HAERNE, M. , *Médailles d'Infamie 1829*, Bulletijn Geschied- en Oudheidkundige Kring Kortrijk, 5de jg., 1907-1908, tweede aflevering.
DE SMET, J. J., *Biographie de mr. le Chanoine Désiré-Ignace Verduyn, curé-doyen de St.-Nicolas à Gand*, Gent, 1869.
DECAVELE, Johan (eindred.), *De Sint-Niklaaskerk te Gent. Geschiedenis en Restauratie*, Gent, 1996.
DECAVELE, Johan, e.a., *De Sint-Niklaaskerk te Gent*, Gent 1979.
DHANENS, Elisabeth, *Sint-Niklaaskerk Gent*, Gent, 1960.
DUINE, F., *La Mennais, Sa vie, ses idées, ses ouvrages*, Parijs, 1922.
HAAG, Henri, *Les origines du catholicisme libéral en Belgique (1789-1839)*, Leuven, 1950.
HAAG, Henri, *Les droits de la cité. Les catholiques-démocrates et la défense de nos francises communales 1833-1836*, Brussel, 1946.
HOURDIN, Georges, *Lamennais. Prophète et combattant de la liberté*, Parijs, 1982.
HUYTTENS, Emile, *Discussions du Congrès National de Belgique 1830-1831* (5 delen), Brussel, 1844-1845.
JÜRGENSEN, Kurt, *Lamennais und die Gestaltung des Belgischen Staates*, Wiesbaden, 1963.
LAMBERTS, E., *De poging tot fusie tussen de Gentse katholieke kranten (1838-1839). Religieuze en politieke achtergronden*, Bulletin de l'Institut Historique Belge de Rome, Fascicule XL, 1969.
LAMBERTS, E., (red.), *De Kruistocht tegen het Liberalisme. Facetten van het ultramontanisme in België in de 19de eeuw*, Leuven, 1984.
LAMBERTS, Emiel, *Kerk en liberalisme in het Bisdom Gent (1821-1857). Bijdrage tot de studie van het liberaal-katholicisme en het ultramontanisme*, Leuven, 1972.
LERMYTE, J.M., (eindred.), *Geschiedenis van Izegem*, Izegem, Ten Mandere, 1985, 652 p.
MAGITS, Michel, *De socio-politieke samenstelling van de Volksraad (10 november 1830-21 juli 1831)*, Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis, XII, 1981, 3.
NOLF, Bertrand, *De bossenniersgilde Sint-Barbara in Izegem 1615-1990*, Izegem, Ten Mandere, speciaal nr. 87-88, 30/2-3, 1990, p. 65-183.
ROOSE, Claudine, *Industriële inplantingen te Izegem, 1830-1914. Methodologische en heuristische benadering van de industriële archeologie*, Niet-gepubliceerde licentiaatsverhandeling, RUG, 1974-1975.
SIMON, A., *Rencontres Mennaisiennes en Belgique*, Brussel, 1963.
SIMON, A., *Le Cardinal Sterckx et son temps (1792-1867)*, Wetteren, 1950.
SIMON, A., *Documents relatifs à la Nonciature de Bruxelles (1834-1838)*, Brussel-Rome, 1958.
SIMON, A., *L'Eglise catholique et les débuts de la Belgique indépendante*, Wetteren, 1949.
SIMON, A., *Correspondance du Nonce Fornari 1838-1843*, Brussel-Rome, 1956.
TANGHE, G.F., *Parochieboek van Iseghem, gevolgd door de levensbeschryving des Heiligen Hilonius, patroon, eersten apostel en pastor dezer plaets*, Brugge, Wed. De Schryver-Van Haecke, 1862-1863, 532 p. Heruitgegeven in 1975 door Familia et Patria.
TERLINDEN, Ch., *Guillaume Ier et l'Eglise Catholique en Belgique (1814-1830)*, (2 delen), Parijs, 1906.
Notitie Boekschen van J.-B. Vande Walle. Izegemse kroniek 18de-19de eeuw. Ten Mandere nr. 31, 11/3, 1972 63 p. met stamboom van de familie Vande Walle.
VANDER MOERE, P.J., *De jonge Leviten van het Seminarie van Gent te Wezel, te Parys, enz.*, Brussel, 1856.
VANDROMME, Antoon, *Heropening van de gerestaureerde kruiskapel*, Ten Mandere nr. 118, 40/3, 2000, p. 43-46.
[VERDUYN, Désiré, e.a.], *Du droit exclusif sur l'enseignement public*, Gent, 1827-1828.
[VERDUYN, Désiré], *Getrouw verhael van de vernietiging en herstelling van het bisschoppelyk Seminarie van Gend*, Gent, [1814].
[VERDUYN, Désiré (vertaling)], MOZZI Louis, *Histoire des révolutions de l'Eglise d'Utrecht* (3 delen), Gent, 1828-1829.
VOORDECKERS, E., *Bijdrage tot de geschiedenis van de Gentse pers. Repertorium (1667-1914)*, Leuven-Parijs, 1964.
WILLEMSEN G., *Les événements de 1830-1831 à St. Nicolas*, Annalen van den Oudheidkundigen Kring van het Land van Waas, 24ste deel, 1ste aflevering, december 1905.

50 JAAR DE LANTEERN IN KACHTEM

Jacques Denys

Bij de 50ste verjaardag van de toneelgilde "De Lanteern" lijkt het ons een passend moment om eens terug te blikken op onze oorsprong en evolutie.
Het is duidelijk dat De Lanteern uitgegroeid is tot een toneelvereniging die in Kachtem, maar evenzeer in omstreken en ver daarbuiten, naam en faam verworven heeft met haar jaarlijkse activiteiten.
Het Lanteernverhaal begon in de vroege zomer van 1951.

PROGRAMMA

VAN HET

KERSTSPEL

OP ZONDAG 23 DECEMBER, TE 17 UUR

Dit spel omvat twee grote delen :

Het EERSTE DEEL is een geschiedkundige weergave van de feiten die zich rond het wereldgebeuren van KERSTDAG afspeelden.

Het TWEDE DEEL toont ons de manier waarop het KERSTFEEST beleefd wordt bij verschillende soorten mensen.

In drie taferelen wordt voorgesteld hoe Kerstavond beleefd wordt in :

1. Een Boerenkeuken
2. Een Ziekenkamer
3. Een Gevangenis

Drie volgende taferelen tonen hoe een Kerstavond voorbij gaat aan :

1. Een Dronkaard
2. Een Bedelaar
3. Een Dief.

Twee kandidaatonderwijzers uit Kachtem, Jozef Oosterlynck en Robert Geldhof, reden per fiets naar Torhout om hun einduitslag te horen. Onderweg deden ze een belofte: "Als we ons onderwijzersdiploma halen, zullen we samen een kerstspel schrijven en ten tonele brengen voor Kachtem".
Uit hun enthousiasme en inspiratie ontstond een studentikoos kerstspel in 6 schuifjes. In drie taferelen werd voorgesteld hoe Kerstavond beleefd werd in een boerenkeuken, een ziekenkamer en in de gevangenis. De drie volgende taferelen toonden hoe Kerstavond voorbij gaat aan een dronkaard, een bedelaar en een dief.
Er werd gerepeteerd met enkele Kachtemse jonge mannen en tenslotte opgevoerd op zondag 23 december 1951 om 17 uur.
In het kerstspel moest een acteur de kerststal gaan zoeken met een lantaarn, meteen een van de eerste rekwisieten.

Eerste voorstelling in 1951
(eigen archief)

Spontaan en zonder discussie ontstond de naam van de nieuwe vereniging: "Toneelgilde De Lanteern".
In de loop der jaren werd "De Lanteern" dan ook het symbool voor de gemoedelijkheid, de vriendschap en de sfeer die er altijd heerste in de groep.
Voor het kerstspel werden zowaar een 80-tal ingangskaarten verkocht. Het succes was voldoende om verder te gaan en de repetities te starten van "Toen het licht verdween", een dramatische schets uit de tropen van C. Staes.
Het "*concert*" (zo werd in die tijd een toneelopvoering genoemd) ging door op zondag 16 maart 1952 om 17 uur in de intussen verdwenen parochiale feestzaal.
De parochiale feestzaal was een muffe congregatiezaal. In de winter werd er verwarmd met een oude kolenkachel. Er was een podium van een 12-tal vierkante meter met een krakende bevloering, waardoor de decorruimte en de speelruimte erg eng behuisd waren. Voor de belichting gebruikten de technici van de groep enkel lampen van 100 Watt. (Het was beter dan niets).

De mondelinge overlevering vertelt ons mooie verhalen uit de beginjaren van De Lanteern.
Het was namelijk zo dat in de congregatiezaal maar enkele stoelen stonden. De rest moesten de acteurs gaan ophalen in 4 van de toenmalige 13 cafés in Kachtem. Dat was telkens het werk van Cyriel en Pierre. Het verzamelen van de stoelen gebeurde met de *stikkarre*. Onze twee mensen van dienst moesten meestal meerdere keren over en weer en 't gebeurde wel eens dat ze voor de algemene repetitie een propere vlieg in hun oog hadden, niet van die *stikkarre* te duwen, maar van de rustpauzes.
Het kerstspel "Peerken, de sukkeleer" van J. L. Eggermont in 1953 bracht grote tumult in het anders zo rustige Kachtem. Er was voor de rol van Onze Lieve Vrouw een vrouwelijke uitbeeldster nodig. Maar van gemengd toneel was er in 1953 in Kachtem hoegenaamd geen sprake. De pastoor kon niet toestaan dat er gemengd toneel zou gespeeld worden op zijn parochie.

Voorstelling "toen het licht verdween"
Arthur Vanackere, Jozef Oosterlynck, Gilbert Bekaert, Gedeon Declercq, Eugeen Declercq, Simon Cools
(foto privé archief)

Twee op voorhand uitverkochte zalen en een speelverbod van de pastoor: "Neen, geen gemengd toneel in Kachtem!"
Een verzoekschrift aan de bisschop loste tenslotte het probleem op. De eerste toneelvrouw werd in Kachtem toegelaten. Ze moest niks doen of zeggen, enkel stokstijf daar staan met een kroon op het hoofd voorzien van enkele lampjes. Om de lampen te laten branden staken de mannen van de techniek 2 ijzerdraden verbonden met 2 koteraars in het zoutwater om elektriciteit op te wekken. Het schijnt dat de lampjes daadwerkelijk brandden.

1954 bracht voor de toneelgilde grotere mogelijkheden. Door het toedoen van E.H. Defoort, onderpastoor te Kachtem, kwam er een gloednieuwe parochiezaal. Het was een enorme verbetering naar technische uitrusting toe: een groot podium, een hemel die op en neer kon en een balkon.
Zo kreeg de toneelgilde De Lanteern de eer op de inwijdingsdag, 19 september 1954, het drama "Tranen over ter Linden" van Edm. Lauwaet op de planken te brengen.

Op 15 maart 1955 viel ons een tweede eer te beurt. We vertoonden de klucht "Pekdraad en miljoenen" van J. Hoogeveen, bij de officiële opening van de feestzaal 't Nieuw Gemeentehuis.

1956: "Het gouden recht"
staand: André Eeckhout, Roger Vandeputte (grimeur), Lucien Provoost, Cyriel Gayse, Gilbert Bekaert, Gabriël Hoornaert, Eugeen Declercq, Freddy Wallaert, Gedeon Declercq, Roger Eeckhout, Pieter Reynaert, Roger Sintobin, Georges Oosterlynck (leerling-grimeur), Daniël Velghe, ?, Eric Allewaert.
Zittend: Jozef Oosterlynck
(foto privé-archief)

Voor de eerste maal zien we het eigenaardig fenomeen van een verbroedering na het optreden met een gratis bal opduiken. Er werden zowaar 500 ingangskaarten afgeleverd: een eerste recordcijfer.
In 1956 traden de mannelijke acteurs voor het eerst op voor de jury van het Algemeen West-Vlaams Toneel (AWT) met "Het gouden recht" van Jan Grosfeld. De Lanteern behaalde 79% en klom meteen op naar de 2de categorie.

Niettegenstaande het groeiende succes werden na "Holala, ik ben papa" de toneelactiviteiten stilgelegd.
Er bleef weliswaar een lichtje in de Lanteern branden, maar het kwam niet meer tot uitstraling.

In 1963 staken Gerard Velghe (voorzitter van het feestcomité), Gabriël Verbrugghe en Cyriel Velghe de hoofden bij elkaar om te zien hoe men iets kon brengen voor de Kachtemse bevolking.

Wat konden ze beter doen dan de vroegere leden van De Lanteern eens aanspreken? Zo gezegd, zo gedaan: bij elk lid van De Lanteern werd aangeklopt en ja... het lukte! Spontaan waren acteurs en technici bereid om opnieuw te starten. Hier kunnen we zeker spreken van de toneelmicrobe. In september 1963 was er een eerste bijeenkomst en er werd een nieuw bestuur verkozen met Gabriël Verbrugghe als voorzitter. Op 15 maart 1964 gaven we reeds ons eerste wederoptreden in de feestzaal Hoornaert. Dit gebeurde in samenwerking met het Feestcomité. Dit was slim bedacht, want zodoende moesten de leden van het Feestcomté instaan voor de kaartverkoop en waren we zeker van een massale opkomst.
Het was een herneming van een der vroegere stukken, nl. "Stem der klokken", een drama van André Degraeve. Het werd een meevaller en opnieuw een bomvolle tevreden zaal.
En 'k hore nog Leonie, waardin van de zaal : *"t Was wel schone, hé... en zoveel volk... en heel de gemeenteraad op d'eerste reke... wik een*

luxe!"
De toneelleden waren zeer tevreden opnieuw onder gunstige omstandigheden te zijn gestart en voelden maar één behoefte: verder streven!

Op 28 maart 1964 gaven we voor het eerst een voorstelling op verplaatsing met "De stem der klokken" in het koningin Elisabeth Instituut te Oostduinkerke.
Ter gelegenheid van de jaarlijkse kermis in Kachtem werd voor het eerst een openlucht-voorstelling van de eenakter "Een uur soldaat" gepland op 19 september 1964. Maar het weer was niet van de partij en noodgedwongen moest de voorstelling doorgaan in de zaal Hoornaert. Vanaf dan waren we jaarlijks op de kermis te zien met een eenakter.

Zo brachten we op 25 september 1965 de middeleeuwse cluyte "Nu nog". Voor De Lanteern een eenakter met de eerste echt-acterende vrouwenrol, vertolkt door Mevr. Cyriel Velghe. De regie werd verzorgd door Pieter Pruim, die vast regisseur van De Lanteern werd. Zijn visie op toneel stimuleerde zowel bestuur als leden tot betere prestaties.
Ook E.H. Paul Lambrecht koesterde grote belangstelling voor De Lanteern. Vaak mochten we hem op onze repetities en vergaderingen begroeten. Hij had ruime en moderne ideeën en op zijn voorstel gaven we optredens in het Rustoord. Meer nog, het was op zijn aandringen dat we met gemengd toneel verder zouden werken.

Zo brachten we op 6 februari 1966 ons eerste volavondstuk met vrouwelijke en mannelijke acteurs. "Sloep zonder visser", van A. Casona, werd een uitblinker tussen de vele producties.

En toen kwam de parel van alle eenakters met kermis-zaterdag 23 september 1967: "Leentje uit het Hemelrijk" van Gaston Martens. Het aangename werkje werd uitgevoerd in open lucht op het erf van Victor Pillen in de Sint-Jansstraat. De achterzijde van het huis en de omgeving boden een prachtig decor voor het echte volkstoneel. Overal scharrelden we oude boerenkleren bij elkaar en van een vriend kregen we een paar nieuwe klompen in bruikleen met de mare: "Pas op, dat er niets aan is".
Maar wat raadt U? Victor Pillen had een kalf - een schoon kalf - en graag hadden we Gabriël Hoornaert (als een van de Speydoncks) met die klompen aan en met dat kalf over de weide zien gaan als inleiding. Maar o wee, dat kalf, dat was werkelijk een kalf, want het trapte een der nieuwe klompen glad in twee... en daar zaten we met de gebroken klompen.

In 1970 waren we in volle voorbereiding voor een optreden voor de jury met "U spreekt met uw moordenaar" van Frederick Knott. Er was herhaling in het Parochiaal Centrum. Het was donderdag 22 januari. Midden in volle herhaling

1965 : Middeleeuwse eenakter "Nu nog"
Staand: Gabriël Verbrugghe, Lucien Vansteenkiste, Raphaël Declercq, Gabriël Hoornaert
Zittend: Gedeon Declercq, Mevr. Cyriel Velghe
(foto Terma)

vloog de deur open en een verschrikte buur kwam het podium opgevlogen en riep: "*Mensen, kom ne keer kijken, de knechteschole staat in brand...* " De school grensde aan het Parochiaal Centrum. De brochures vlogen opzij en wij naar buiten en ... inderdaad, de bergplaats van de school stond in brand. Vlammen door het dak en vuurgensters door de ramen. Iedereen schreeuwde om water. De een draafde aan met een soepkruikje, de andere met een koffiekan of met een zeepemmertje. Onze regisseur sloeg groot alarm. Hij was er zodanig van aangegrepen dat hij in plaats van de brandweer op te bellen een verkeerd nummer draaide. De sirenes loeiden in Izegem en in minder dan 9 minuten was de brandweer ter plaatse. Maar inmiddels was de brand reeds onder controle door de Lanteernmensen. Eén ding vonden we spijtig, we hadden op Kachtem maar één brandweerman en deze had juist een nieuwe TV gekocht en was op het moment van de brand in gedachten bij Jo Röpke en première. Hij had niet in het minst de sirene gehoord en wist niets af van de reuzebrand op amper 500 meter van zijn eigen huis.
Dank zij de Lanteern werd verder onheil uitgesloten.
Voor de jury behaalden we 76% met "U spreekt met uw moordenaar."

In 1972 brachten we "Een gouden kooi" van Paul Goddyn op de planken voor de jury. We behaalden daarmee een erediploma voor "stijl en voornaamheid". Op zaterdagavond hadden we 67 aanwezigen en op zondag een goede 150. "Een gouden kooi" was een zeer mooi stuk met een goede vertolking maar blijkbaar te hoog gegrepen voor ons publiek. En na al die inspanningen was er een overschot van amper 165 BEF. Doe daar maar mee verder...

Het 25-jarig bestaan kwam in zicht en we moesten het over een andere boeg gooien, wilden we dit op waardige wijze kunnen vieren. We sloegen op de volkse toer en brachten in 1973 het volksstuk "Pasterke Candeels" van Miel Geysen en meteen waren we weg voor 3 vertoningen en volle zalen met 633 aanwezigen.

Naast het succes met de "De filosoof van Hagem" naar een roman van Jef Scheirs en bewerkt door Karel Ruyssinck in 1974 kwam er een sombere wolk boven De Lanteern op 16 augustus 1974 bij het plotse overlijden van onze goede vriend en lanteernlid Gabriël Hoornaert. In samenwerking met het Davidsfonds-Kachtem brachten we "Kerstavond bij ons", een eigen toneelwerk rond het kerstgebeuren.

Rond die tijd rijpte een nieuwe gedachte om een passiespel in te studeren.
In 1975, het jaar van ons zilveren jubileum, werd het passiespel "De weg naar Golgotha" van Jacques Van den Bogaerde opgevoerd in de kerk van de St.-Jansparochie. In 1976 werd het opnieuw opgevoerd in aanwezigheid van Mgr. Desmedt, bisschop van Brugge en eveneens in het arenatheater Antigone te Kortrijk.
Met het 25-jarig bestaan van de Toneelgilde De Lanteern werd op 12 april de vlag ingewijd met als meter Mevr. Gabriël Hoornaert en als peter Dhr. August Vandenbruane.

De opzet om meer volkstoneel te brengen deed het aantal aanwezigen gestadig de hoogte in gaan: 1975: "Het gezin van Paemel" van Cyriel Buyse (650 aanwezigen), 1977: "Slisse en Cesar" van Jeroom Verten en Jos Gevers (780 aanwezigen), 1978: "Paradijsvogels" van Gaston Martens (840 aanwezigen).

Dat de Toneelgilde De Lanteern meer was dan een jaarlijkse productie op de scène neer te zetten kon men reeds ondervinden in 1977 wanneer de groep opstartte met Delamaleutika ter gelegenheid van de jaarlijkse kermis. (DE LAnteern MAakt LEUTe In KAchtem). Het werden jaarlijks terugkerende avonden vol leute, plezier, modeshow, muziek, en ...

In 1979 speelden we "Onder één dak" van Fabricius voor de jury. In het verslag lezen we dat onze stoelen wat te dicht bij elkaar stonden, kwestie van mensen met lange benen. Het dicht

1974: "Kerstavond bij ons"
Staand: Jacques Deroose
Zittend: Edwin Declercq, Lut Verlinde, Luc Devolder, Christèle Houthoofd, Annemie Rebry
(foto privé-archief)

bij elkaar staan van de stoelen en de daardoor stramme benen van de jury waren misschien de oorzaak dat ze gedurende de pauze, bij het proeven van een pastoorswijntje in zijn knusse zetels, wat te lang relaxeerden en zo een deel van het derde bedrijf misten.

Vanaf 1980 met "Marche funèbre voor Kamiel" van Roger Pieters overschreden we de kaap van 1000 aanwezigen per productie.
Het 30-jarig bestaan werd kleur bijgezet door het organiseren van de AWT-Gouwdag op 26 april 1980 in Kachtem. De jongeren stonden in de spotlights tijdens de academische zitting met het thema: Integratie der jongeren in het toneel. Hun overgave en gedrevenheid lieten ze dan ook blijken in een optreden als gevolg van een jongerencursus die ze samen hadden doorgemaakt. Met de Nacht van het Lanteerntje in oberbayernstemming werd de gouwdag in de kleine uurtjes afgesloten.
Op 25 september 1980 overleed Pieter Pruim, regisseur en vriend van allen. Op het gedachtenisprentje lees ik:
"Bedankt tenslotte... voor je leven;
dat jij door vele dagen, langs lange nachten,
ten koste van je eigen krachten,
je Kachtems volk hebt meegegeven."
Op 22 mei 1982 ontving De Lanteern op de AWT-gouwdag te Knokke het felbegeerde Verschaevejuweel. De motivatie van de jury, verwoord door AWT-voorzitter Kamiel Van Reeth, was duidelijk: "Vooral het feit dat de Kachtemse toneelvereniging zoveel toneel-

1978: "Paradijsvogels"
Bovenaan: Bart Verbeke, Gabriël Verbrugghe, Luc Hoornaert, Carl Verbrugghe, Luc Devolder, Freddy Snauwaert, Lucien Houthoofd, L.Verbeke
Midden Raphaël Declercq, Greet Verbeke, Ria Deceuninck, Martine Velghe, Marleen Eeckhout, Lut Verlinde, Sonja Acx, Pieter Bourgeois, Marleen Verbrugghe, Greet Deroose, Leona Declercq, Piet Verbeke, Veronique Devriese, Pieter Pruim
Voorste rij: Cyriel Velghe, Karia Deroose, Gedeon Declercq, Jacques Deroose, Francis Vanwalleghem (foto privé-archief)

werken ten tonele brengt van Vlaamse auteurs heeft het AWT er toe aangezet het Verschaevejuweel aan De Lanteern toe te kennen. Maar ook de organisatie van de gouwdag in 1980, de deelname aan de St.-Jansfeesten en het volgen van AWT-cursussen door de jongeren hebben er toe bijgedragen deze wisseltrofee voor één jaar toe te kennen".
De volkse operette "Hooger op" van Emiel Serroen met muziek van Albert Lietaert was in de herfst van 1982 de volgende nieuwe uitdaging voor De Lanteern. De oorspronkelijke operette werd voor de eerste keer in 1930 opgevoerd te Rumbeke. De eenstemmigheid van de liederen werd bewerkt door Dr. Lucien Verbeke tot twee- en driestemmigheid. De tekst bleef nagenoeg bewaard. Zo kostte een fles jenever amper 2 fr. op het podium. Op het hammondorgel begeleidde Roeselaarnaar Antoon Vercruysse de liederen die gebracht werden door het Sint-Janskoor. Regisseur Albert Vandoorne hield de 39 mensen op het goede pad op de scène.

Als inzet van het 35-jarig bestaan in 1985 voerden we "Een brouwer in de politiek" van Roger Pieters op. Voor het eerst was de regie in handen van Lucien Veranneman. Het stuk werd

in het dialect gespeeld.
In samenwerking met het muziek "Vrede en Eendracht", die 80 jaar vierde, werd door Willem Vermandere, de Vlaamse bard, een optreden gegeven in de Kachtemse sporthalle op 21 september 1985.

Vanaf 1988 wordt er in het bestuur beslist de producties te beperken tot één per jaar, namelijk in februari. De repetitiedruk, twee maal per week en dit gedurende een tiental maanden, werd voor een aantal acteurs te zwaar. Er werd meteen geopteerd voor volavondstukken met grotere bezettingen.

1988: "de verloofde van mijn vrouw"
Met Georges Gayse, Veronique Devriese en Chris Vervaeke
(foto privé-archief)

Zo brachten we "De verloofde van mijn vrouw" van Otto Schwarz met 10 personages in 1988, "De dag dat het kampioenschap van België verreden werd" van Mark De Bie met 17 acteurs, 3 figuranten en 7 muzikanten in februari 1989.

Dat De Lanteern verder kijkt dan de eigen vereniging bewezen het bestuur en de leden door aktief deel te nemen aan de "Aktie Levenslijn" in 1990. We konden een bedrag overschrijven van 20.600,-BEF.

"Volk in de winkel" van Roland Delannoy in 1991 kreeg volgende recensie in De Weekbode: De Lanteern scheert momenteel weer hoge toppen. "Volk in de winkel" is ongetwijfeld één van de grootste successen uit de geschiedenis van het Kachtemse amateurgezelschap. Regisseur Albert Vandoorne heeft puik werk afgeleverd: zijn ploeg akteert op een konstant hoog niveau. Ook achter de schermen is hard gewerkt. De decorbouwers verdienen een pluim voor het ouderwetse winkeltje, dat helemaal uit Westouter is overgebracht.
Op de bestuursvergadering 20 juni 1991 wordt het ontslag van Gabriël Verbrugghe als voorzitter aanvaard en wordt Raphaël Declercq als ad interim-voorzitter aangesteld tot de herverkiezing van het bestuur in 1992.
Als afscheidnemend voorzitter schreef Gabriël naar de leden een kort briefje. Het typeert z'n 28-jarig voorzitterschap met zijn bekommernis voor de vereniging en haar leden, met z'n ijver om alles in goede banen te houden, met z'n visie op de toekomst, met z'n blijvend enthousiasme en met z'n onuitsprekelijk gevoel voor vriendschap binnen de groep.

Beste vrienden,
Zoals U wellicht hebt vernomen, had ik reeds enige tijd aan het bestuur gevraagd om ontheven te worden van het voorzitterschap. Dit hebben ze nu aanvaard, waarvoor mijn dank. Bij deze gelegenheid wil ik U allen een dankwoordje toesturen. 28 jaar heb ik het voorzitterschap waargenomen. Het is niet altijd "rozengeur en maneschijn" geweest. Ik dank U om Uw jarenlange inzet en vriendschap, want is De Lanteern vandaag een bloeiende vereniging, dan is dit zeker door Uw gezamenlijke inzet en samenhang. Er is een tijd van komen en gaan, daarom wil ik nu plaats maken voor jonge mensen. Ik wil vernieuwing - nieuwe en jonge ideeën - niet in de weg staan, de tijd is aan het evolueren en De Lanteern moet mee! En daaraan wil ik graag nog medewerken zoveel ik kan. Te lang op dezelfde post blijven deugt niet,

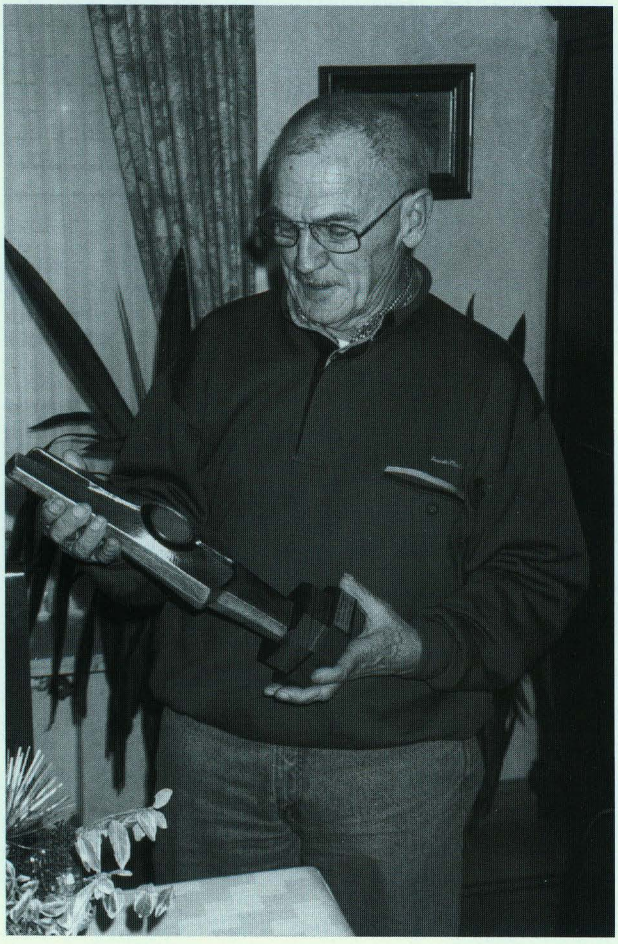

Gabriël Verbrugghe
28 jaar voorzitter
(foto privé-archief)

denk ik. Het bestuur heeft me gevraagd bestuurslid te blijven, dit heb ik aangenomen. Mag ik U vragen, dat U de nieuwe opvolger met evenveel inzet en enthousiasme zou steunen en sterken. Geloof me, het is voor een voorzitter niet altijd makkelijk. Daarom, schaar U erachter. Dat zal ik zeker ook doen. Ik blijf verder medewerken met De Lanteern en mijn werk doen zoals vroeger, dat beloof ik U.
Ik DANK U VAN HARTE om de jarenlange inzet - Uw vertrouwen in mij - de vriendschap en samenhang die ik van U mocht ondervinden. En ben ik in de voorbije jaren wellicht eens "kort" geweest, of heb ik U op een of andere wijze gegriefd... bede wil me verontschuldigen. Ik wens U en de Uwen, en zeker De Lanteern een mooie toekomst!

Het ga je goed en nogmaals
DANK OM AL DIE JAREN!
G. Verbrugghe
18 juli 1991

Op 27 maart 1992 wordt Jacques Denys naar aanleiding van bestuursverkiezingen als nieuwe voorzitter aangeduid door de pas verkozen bestuursleden.
Uit het kersverse enthousiasme van het vernieuwde bestuur ontstaat in april 1992 ons infoblaadje "Lanteernlichtjes". Het aantal algemene vergaderingen is nogal beperkt en anderzijds kan er voor bepaalde leden een hele periode van inactiviteit binnen het toneel ontstaan. Door middel van een informatieblaadje kunnen alle leden geïnformeerd worden over belangrijke beslissingen of gewone wetenswaardigheden en zo blijft er binding bestaan met de vereniging. Naast de kerkelijke activiteiten, het lovenswaardig initaitief van het muziek en een paar kermiskramen op "*De Platse*" was er eigenlijk niets meer te doen met "Kachtem Ommegang". Piet Verbeke liep al een tijdje rond met de idee dat er met "Kachtem Ommegang" iets meer gedaan moest worden. Maar wat, hoe en met wie? Bij verscheidene mensen stak hij zijn licht op. Half mei had Piet dan ook een vaag voorstel klaar, maar vond geen geschikte plaats. Met Marleen en Jacques werd het idee verder uitgesponnen. Het kwam echter niet tot concrete afspraken door plaats- en tijdsgebrek. Tot... donderdagavond 25 juni 1992, Moeder Overste en Pater Petrus op zoek gingen naar Vader abt Jacobus (hij vierde afscheid van het schooljaar). Tot laat in de nacht werd er geregeld en beslist, want Pater Petrus had een plaats gevonden om iets te organiseren. Tijd was er misschien niet veel, maar de paters hadden daar geen probleem mee. 't Patershol zou ingericht worden in de tuin van Pater Hendrik. Moeder Overste zorgde voor aangepaste kledij en uitnodigingen. Er werden zo vlug mogelijk een paar paters bijgemaakt. Het werd een weg en weer geloop van jewelste om alles nog bij te halen: tafels, banken, stoelen koelkast, parasols, brood, kaas, uitjes, patersbier, ...

Hoewel de paters "*vergaten*" van officiële instanties te verwittigen stond op zaterdagavond alles klaar om op de zondag van "Kachtem-Ommegang" te starten.
Om 11 uur werden de poorten van het hol opengegooid en wat bleek: er stonden reeds bezoekers aan de deur! Vader abt zat nog aan de computer prijslijstjes te maken, maar Moeder Overste, Pater Christoffel en Pater Franciskus stonden in tenue klaar om iedereen te ontvangen en te bedienen.
Het was prachtig weer en de Straffe Hendriks, wittekes, sixtussen, triples, cola's en boterhammen gingen vlot het dorstige of hongerige maagje binnen.
Iedereen was het roerend eens: "Het is een prachtig idee".
Omstreeks 21 uur werd 't Patershol gesloten en in een mum van tijd werd alles opgeruimd en geklaard.
We waren "*in the mood*" en klaar om dit nieuwe initiatief verder uit te bouwen.

Met "In de miroir" van Roland Delannoy beleefde De Lanteern in februari 1993 een van de topmomenten. Piet leerde accordeon spelen en Nathalie veroverde als jong talent onmiddellijk alle Kachtemse harten in de rol van Geneviève. Georges Gayse werd als André Vandaele (hij sprak wel zeven talen, uitgenomen betalen) genomineerd voor de Gouden Meeuw van het AWT voor zijn puike prestatie. Het was een toneelstuk naar ons hart met een lach en een traan. Een bijzonderheid was zeker dat de scène "De Miroir" ook na de voorstellingen werd gebruikt om de mensen een drankje aan te bieden: een gezelliger café kon men zich niet inbeelden. Het lied: *"In de miroir, il faut boire, ein gutes Bier, voe joen plezier. In de miroir, il y a l'espoir, dass Friede kommt, waar iedereen van dromt*", klinkt nu nog dikwijls als de lanteernleden samen zijn.
Als extra activiteit noteerden we in samenwerking met het CSC-vormingswerk Kachtem op 21 maart 1993 een optreden van Jo Demeyere met "De Coburger". Een schouwspel van de bovenste plank. Jo Demeyere, een groot acteur,

1993 : "In de miroir"
Met Piet Verbeke en Nathalie Houfflijn
(foto privé-archief)

bleek ook een gemoedelijk man in de omgang. Zo liet hij zich tijdens het ontschminken ontvallen dat hij soms heimwee had naar de periode dat hij nog speelde in amateursgezelschappen: de grote contrasten, de vriendelijke sfeer en de verscheidenheid aan producties.

Met "Huis zonder vensters" van Richard Reich in februari 1994 bewezen de acteurs van De Lanteern onder regie van Jim Dupont dat zij ook met drama over weg kunnen.

1995. Het 45-jarig bestaan bracht ons in topvorm. Drie producties van de bovenste plank in één jaar tijd! "De wonderdokter" van Jos Janssen waarin 19 van onze eigen leden onder regie van Albert Vandoorne acteerden. Albert Vandoorne ontving voor de regie dan ook de "Gouden Meeuw" van het AWT.
"Leentje uit het hemelrijk" werd opgevoerd met

1995: "de hommelpluk"
Een realisatie van drie Kachtemse verenigingen: toneelgilde "De Lanteern", Muziekvereniging "Vrede en Eendracht" en het "Gemengd Sint-Janskoor"
(foto privé-archief)

Kachtem Ommegang in 't Patershol, dat voor de tweede maal doorging op het speelplein aan de Hogestraat.
"De Hommelpluk" een volkse operette van Emiel Serroen met muziek van Albert Lietaert bekroonde het feestelijk jaar. Drie Kachtemse culturele verenigingen, De Lanteern, het gemengd St.-Janskoor en de fanfare Vrede en Eendracht, brachten met gezamenlijke inspanningen en onder de kundige leiding van Albert Vandoorne een podiumgebeuren waarover men nog lang zal spreken.

In 1996 regisseerde Pol Vansteeland voor het eerst bij De Lanteern met "Dubbel Verkeer", een klucht van Ray Cooney. Voor het eerst werden ook 6 voorstellingen gepland. Dat was niet slecht bekeken, want alle voorstellingen liepen vol met een totaal van 1100 aanwezigen. "De Leraarskamer" in 1997 bracht niet het verwachte succes bij ons trouw publiek. Dit werd met Kachtem-Ommegang ruimschoots goedgemaakt met een door enkele leden zelfgeschreven eenakter: "De Biechtmobiel". Na de voorstelling konden we gerust stellen dat ook mensen van de technische ploeg kunnen acteren. Philip Mestdagh, de man van de belichting, vertolkte op een zeer voortreffelijke wijze de rol van oer-Kachtemnaar met de naam "Boeroe".

Het hedendaagse volkstoneel van de hand van Roland Delannoy had in ons het verleden danig bekoord dat we in 1998 "Van Duiven en mensen" programmeerden. Ons talrijk publiek (1050 aanwezigen) was uitermate tevreden en vroeg naar meer.
12 augustus 1998 blijft in onze herinnering een trieste dag door het heengaan van Albert Vandoorne, aan wie we als regisseur en als mens zo veel mooie herinneringen hebben.
Eugeen Declercq won de cultuurtrofee van Izegem. Eugeen was en is nog altijd in veel verenigingen actief, denken we maar aan de Kachtemse Brugske Gezellen, de muziekvereniging Vrede en Eendracht, het verbroederingscomité Hilders, ziekenzorg Izegem, De Lanteern vanaf 1951, ... Eugeen is meer dan een verdienstelijk man op cultureel vlak en daar heeft De Stedelijke Raad voor Cultuurbeleid ook zo over gedacht bij het uitreiken van de cultuurtrofee in 1998. Zo werd Eugeen een beetje de culturele ambassadeur van Kachtem, hij is trouwens de eerste Kachtemnaar die deze onderscheiding mocht ontvangen in Izegem.
Op 12 september namen we deel aan een dialectenfestival in Vlaardingen (Nederland). De organisatie was er zo chaotisch dat men ons zelfs vroeg of we eigenlijk wel wilden spelen. Van niet spelen kon geen sprake van zijn, noch van een ingekorte versie. We speelden in ons Kachtems dialect en zo te zien hadden ze geen

tien woorden gesnapt van het 30 minuten durende stukje. Ze kregen wat ze gevraagd hadden: een stukje West-Vlaams dialect.

Tot in 1999 bestond het vermoeden dat De Lanteern in 1950 gestart was. Door een toevallige ontmoeting met Robert Geldhof kwam ik te weten dat 1951 het juiste jaartal was - en wie kon het beter weten. Het aanvankelijk idee om 50 jaar Lanteern te vieren in 2000 werd prompt aangepast en verschoven naar 2001. Kwestie van juist te zijn.

1999 werd een druk jaar voor De Lanteern. Met "Pastoor Munte" van Maurits Balfoort werden nominaties voor de gouden meeuw door de jury het AWT toegekend aan Wilfried Veschuere, Stijn Hoornaert en Marleen Eeckhout. Voor de eerste maal in de Lanteerngeschiedenis werden 7 voorstellingen geprogrammeerd en met succes bevolkt.
Met Kachtem Ommegang brachten we in 't Patershol een van onze eigen geschreven pronkstukken: De Platse. Het vernieuwde achthoekig rondpunt op het marktplein was de aanleiding om in revuestijl een plezant stukje te schrijven en naar voor te brengen.
Aan de co-productie met Izegemse toneelgroepen met "De wijze kater" in regie van Bart Cafmeyer ter gelegenheid van 40 jaar Stedelijke Raad voor Cultuurbeleid werd eveneens deelgenomen door een 7-tal van onze leden.
Om de geluidsversterking van het toneel aan te passen werd op 29 mei een grootse smul-en dansfuif georganiseerd onder impuls van Philip Mestdagh. Het werd een groot succes met een prachtig kasresultaat, zodat de felbegeerde micro's besteld konden worden.
In samenwerking met het CMBV-Kachtem ontvingen we Bart Cafmeyer op 19 november 1999 met zijn prachtige voorstelling: "Van Guido en Gezelle".

Dat het millenniumjaar 2000 ook Kachtem getroffen heeft zal wel niemand verwonderen. Met Marc Vandendriessche als regisseur brach-

1999: "Pastoor Munte"
Met Mathias Derudder en Stijn Hoornaert
(foto privé-archief)

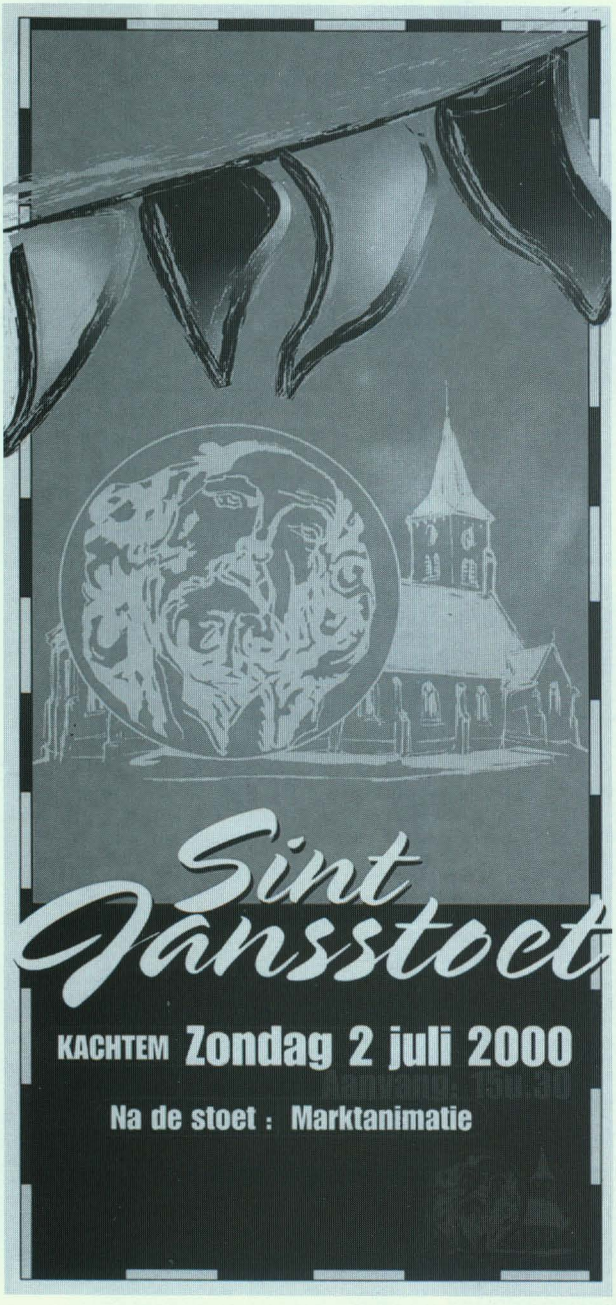

ten we "Een kamer voor twee".
Na 13 jaar trekt met Kachtem-Ommegang op zondag 2 juni 2000 de langverwachte St.-Jansstoet opnieuw door de straten. Na maandenlange voorbereiding en een stevige financiële hulp van het Izegemse stadsbestuur konden we weer eens genieten van de echte Kachtemse sfeer met vrienden en kennissen ondereen. Nadien werd door het comité beslist dat we zouden pogen om een regelmaat van vijf jaar te handhaven.

2001: Toneelgilde De Lanteern viert haar 50-jarig bestaan.
Het feestjaar werd geopend met een eucharistieviering opgeluisterd door het St.-Janskoor en waar onze nieuwe vlag werd ingewijd. Vervolgens trokken we in stoet begeleid door Vrede en Eendracht naar het Parochiaal Centrum voor een receptie. Alle genodigden werden langs de coulissen en het podium naar de zaal geleid. Vele acteurs vonden het aangenaam nog eens op de scène te staan, anderen zagen dat Kachtem in het derde millennium er aan toe is om met een grondige aanpak vernieuwing te brengen in de accommodatie.
Als productie stond "Het dorp der mirakelen" van Gaston Martens in februari 7 maal op de affiche, een mirakelspel uit de oude doos. De jury van het AWT beloonde ons met een eervolle vermelding voor het ganse productieteam, een Gouden Meeuw-nominatie voor Wilfried Verschuere en Marleen Eeckhout en een Gou-

2001: "Het dorp der mirakelen" Lut Verlinde, Andrea Velghe, Chris Vervaeke, Jef Vansteeland, Jan Vanderheeren (foto privé-archief)

den Meeuw voor Chris Vervaeke en Johan Vandoorne.
Als ommegangsgeschenk aan ons trouw publiek voeren we in 't Patershol "De gelukzak" van Frits Criens op.
Om zoveel mogelijk mensen te betrekken in de viering van het 50-jarig bestaan van De Lanteern werd er een theaterwandeling ingericht op zaterdag 8 september 2001. Op het Rhodesgoed werd een tent geplaatst voor zo'n 450 man. Voor de wandeling hadden we een 300-tal inschrijvingen. De 9 groepen werden begeleid door gekende dorpsfiguren. Op een vlaswagen werden de mensen eerst naar de school gebracht. De klas van de toekomst met GSM's, piercings en ... werd ons in toneelvorm naar voor gebracht. Na een korte wandeling genoten we op de hoeve Neirynck van een stukje liefdespoëzie van Paul Van Ostayen gebracht door twee jonge Kachtemse talenten: Pascale Seghers en Delphine Paenen. Op de hoeve Vanackere hoorden we een boerendiscussie en dronken er karnemelkpap. Eventjes verder op de hoeve Viaene trakteerde het muziek ons op een appelschnaps en vrolijke hoempapamuziek. We trokken verder naar de hoeve Vandoorne in de Pater Vereeckestraat, die verdwijnt voor een verkaveling, waar we met het koor konden meezingen en -dansen. De laatste stopplaats was op de hoeve Swaenepoel waar we in een verwarrende discussie terechtkwamen van een boswachter die "d'n bus van Kachtem" zocht , de garde die "d'n bus van Kachtem" aanzag als een autobus en een nonnetje dat veinsde niet goed te horen. Tenslotte stuurde de garde ons door naar het Rhodesgoed waar een lekkere warme maaltijd klaar stond. Als slot van de avond speelden "The Gipsy's" ten dans in de tent.
De theaterwandeling was een geslaagd opzet om het jubileumjaar af te sluiten.

De geschiedenis van De Lanteern heeft zo ook zijn ups en downs gekend. Maar het blijvende succes ligt voornamelijk in het eerste punt van het statuut van de vereniging:
"Door op voorname wijze toneel te brengen, aan culturele volksverrijking te doen, zonder partij-, politieke of ideologische binding."
Een gewichtige formule waaraan we trouw blijven door onder meer de keuze van de stukken daarop te richten. In de voorbije 50 jaren tel ik 85 verschillende producties in alle genres: kerstspelen, passiespelen, operettes, tropenstukken, komedies, toneelspelen, jongerentoneel, wagenspelen, komische thrillers, drama's, eigen creaties, tragi-komedies, volkstoneel, ...
Kortom, toneel dat de toeschouwer aanspreekt, waarin de mensen zichzelf of anderen kunnen terugvinden. Een lach en een traan, een rustpauze in onze drukke en haastige maatschappij.
Om dit alles te bereiken heeft De Lanteern reeds 50 jaar kunnen rekenen op enthousiaste medewerkers: bestuur, acteurs, technici, grimeuses, influisteraars en thuiswachtende echtgenoten of echtgenotes, die ook daadwerkelijk inspringen waar hulp nodig is.
Het is een hechte vriendenkring met een positieve uitstraling naar de Kachtemse gemeenschap en ver daarbuiten.
Wij houden de vlam in De Lanteern.

OPHEFFING VAN DE BEDELARIJ TE IZEGEM IN DE XIXE EEUW

Antoon Vandromme

Toestand in de XVIIIe eeuw

In 1985 verscheen in Ten Mandere nr. 71 een artikel van de hand van Kurt Priem[1] waarin we een beeld kregen van de toestand van de *Armlastigen te Izegem in mei 1786*.
Izegem telde toen 6 525 inwoners en er werden twee soorten behoeftigen onderscheiden:

1. Izegemnaren uit 177 gezinnen die armlastigen waren en door Izegem zelf dienden onderhouden te worden: autochtone behoeftigen. Deze groep bedroeg 12,58 % van de toenmalige bevolking.
2. De hier wonende vreemden, die als armlastigen door hun gemeente van herkomst dienden onderhouden te worden. In 1786 was deze groep in totaal 174 personen groot, of anders gezegd, omvatte 35 gezinnen. Deze kleinere groep bedroeg zowat 2,66 % van de bevolking.

Toch bleef het vervelend voor alle medeburgers, om op de vaste bedeldagen, al die bedelende personen door de binnenstad te zien trekken, meer in lompen dan in behoorlijke kledij. Op de buiten trokken ze er ook op uit en laveerden van boerderij naar boerderij, om toch maar iets naar huis te kunnen meedragen. Het bedelend deel van Izegem was groot. We mogen stellen dat één op tien van de inwoners toen bij de bedelende bevolking behoorde.

Geregeld bij wet

Op 7 Frimaire jaar V (27.11.1796) werd de bedelarij bij wet geregeld. Diverse keizerlijke en koninklijke besluiten en ministriële omzendbrieven door diverse staatsbesturen die over onze gewesten om beurten regeerden, brachten de nodige veranderingen aan, wat samen goed was voor 463 bladzijden lectuur. Ze

Zyt uwe Oversten indachtig die u het woord Gods verkondigd hebben. HEB., XIII, 7.

† BIDT VOOR DE ZIEL
VAN DEN EERWEERDEN HEER

JOANNES DE BRUYNE,

Geboren te PITTHEM, 13 Juny 1794
Priester gewyd te Mechelen, 9 November . 1821
Onderpastor te Somerghem, 17 December . 1821
Pastor te Bovekerke, 30 Juni 1830
Pastor te Iseghem, 16 September 1834
Bezorgt den armen middels van bestaen zonder bedelen 1835
Sticht het Weezenhuis voor behoeftige meisjes 1836
Sticht het Hospitael voor noodlydende zieken 1840
Sticht de Kapel der Zusters van Liefde, de nieuwe Kerk en de Zondagschool der knechten 1852-1855
Bekomt voor de Kerk een nieuw driegeluid 1862
Byna blind geeft zyn ontslag als Pastor, den 3 December 1863
Blyft Bestierder der Zusters van Liefde, leest dagelyks mis in hunne kapel, gaet er dikwyls den kruisweg, bidt gedurig tot bekeering der zondaers, volherding der regtveerdigen, voor de zieken en stervenden en voor de zielen in het vagevuer.
Viert zyne Jubelfeest van 50 jaer dienst, den 28 December 1871
In den Heer ontslapen te ISEGHEM, den 1 Augusty 1873

Ik geloof dat ik de goederen des Heeren zal genieten, in het land der levenden. Ps. XXVI, 13.
Zoet Hert van Maria, wees myn toevlugt!
Geloofd zy Jesus Christus!
Eeuwige Vader, ik offer u op het dierbaar Bloed van Jesus-Christus tot voldoening van myne zonden, en voor de noodwendigheden der H. Kerk.
Hert van Jesus, in doodstryd, heb medelyden met de stervenden!
Dat de zielen der geloovigen, door de barmhertigheid Gods rusten in vrede! Amen.

AANTAL IZEGEMSE GEZINNEN DIE LEEFDEN VAN BEDELARIJ..... ●
OF VAN ONDERSTAND..... ⊙

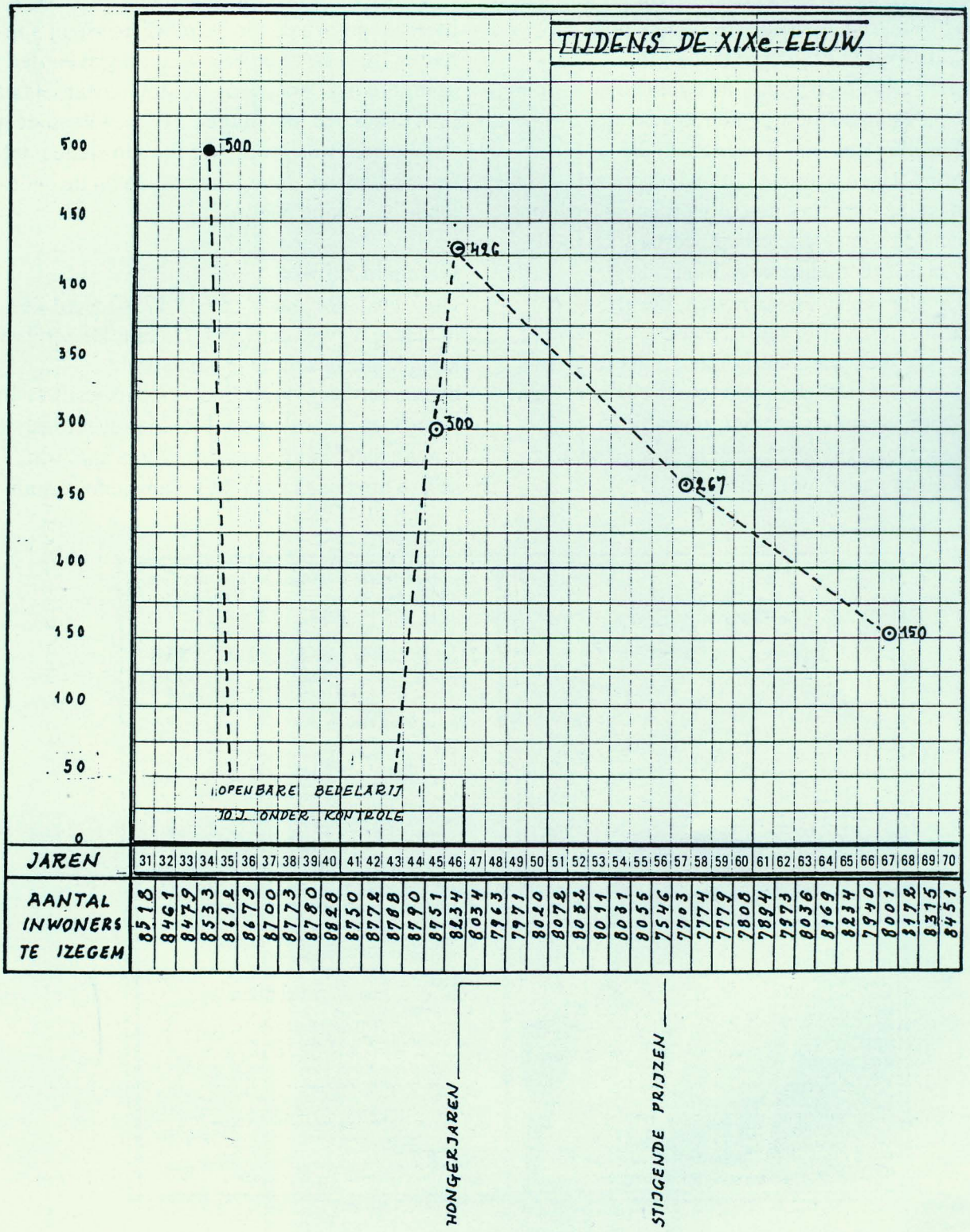

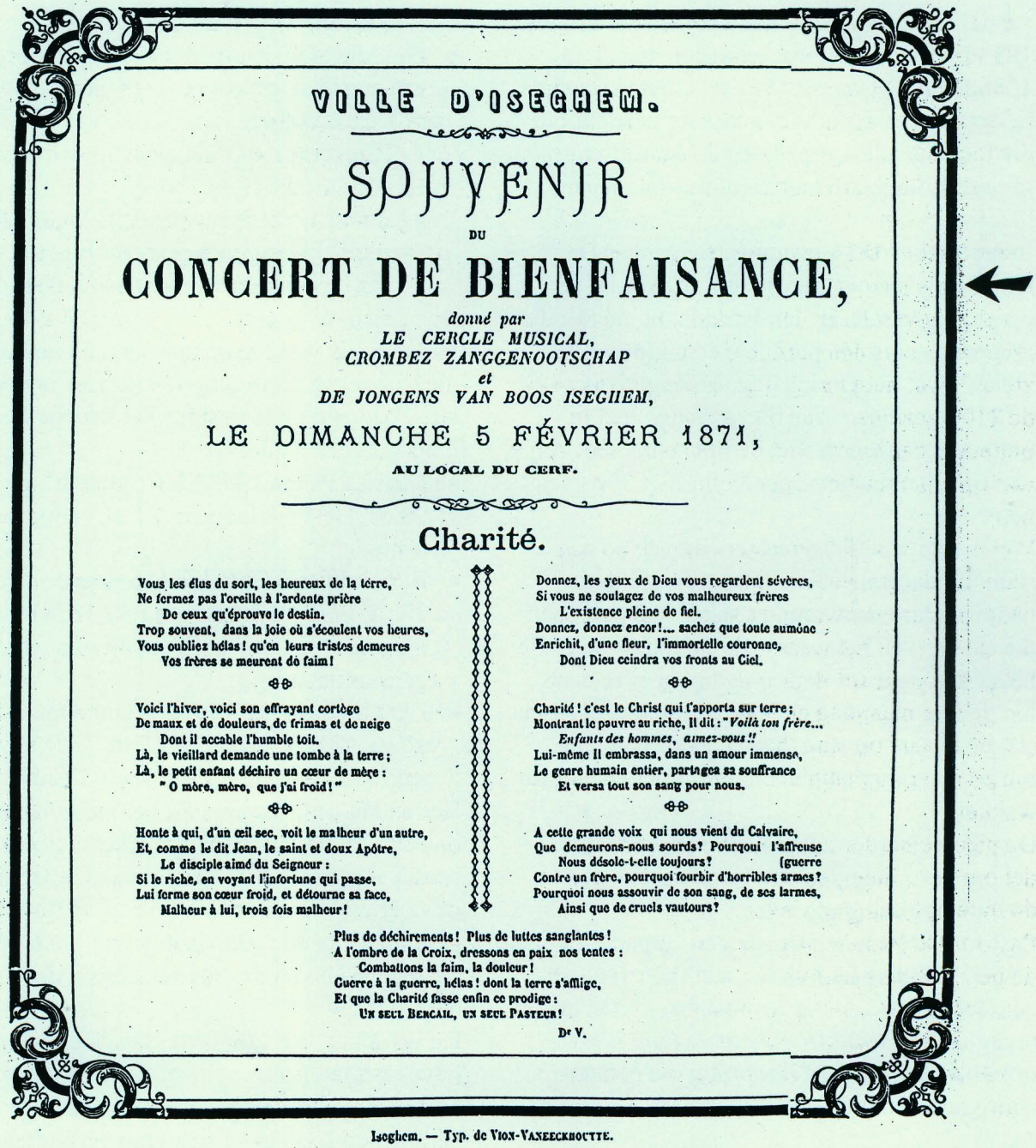

VILLE D'ISEGHEM.

SOUVENIR

DU

CONCERT DE BIENFAISANCE,

donné par
LE CERCLE MUSICAL,
CROMBEZ ZANGGENOOTSCHAP
et
DE JONGENS VAN BOOS ISEGHEM,

LE DIMANCHE 5 FÉVRIER 1871,

AU LOCAL DU CERF.

Charité.

Vous les élus du sort, les heureux de la terre,
Ne fermez pas l'oreille à l'ardente prière
De ceux qu'éprouve le destin.
Trop souvent, dans la joie où s'écoulent vos heures,
Vous oubliez hélas! qu'en leurs tristes demeures
Vos frères se meurent de faim!

Voici l'hiver, voici son effrayant cortège
De maux et de douleurs, de frimas et de neige
Dont il accable l'humble toit.
Là, le vieillard demande une tombe à la terre;
Là, le petit enfant déchire un cœur de mère:
" O mère, mère, que j'ai froid! "

Honte à qui, d'un œil sec, voit le malheur d'un autre,
Et, comme le dit Jean, le saint et doux Apôtre,
Le disciple aimé du Seigneur:
Si le riche, en voyant l'infortune qui passe,
Lui ferme son cœur froid, et détourne sa face,
Malheur à lui, trois fois malheur!

Donnez, les yeux de Dieu vous regardent sévères,
Si vous ne soulagez de vos malheureux frères
L'existence pleine de fiel.
Donnez, donnez encor!... sachez que toute aumône
Enrichit, d'une fleur, l'immortelle couronne,
Dont Dieu ceindra vos fronts au Ciel.

Charité! c'est le Christ qui l'apporta sur terre;
Montrant le pauvre au riche, Il dit: "*Voilà ton frère...*
Enfants des hommes, aimez-vous!!
Lui-même Il embrassa, dans un amour immense,
Le genre humain entier, partagea sa souffrance
Et versa tout son sang pour nous.

A cette grande voix qui nous vient du Calvaire,
Que demeurons-nous sourds? Pourquoi l'affreuse guerre
Nous désole-t-elle toujours?
Contre un frère, pourquoi fourbir d'horribles armes?
Pourquoi nous assouvir de son sang, de ses larmes,
Ainsi que de cruels vautours?

Plus de déchirements! Plus de luttes sanglantes!
A l'ombre de la Croix, dressons en paix nos tentes:
Combattons la faim, la douleur!
Guerre à la guerre, hélas! dont la terre s'afflige,
Et que la Charité fasse enfin ce prodige:
UN SEUL BERCAIL, UN SEUL PASTEUR!

Dr V.

Iseghem. — Typ. de VION-VANEECKHOUTTE.

zorgden wel voor wetten, maar niet voor tewerkstelling, noch voor brood.
Volgens artikelen 274 en 275 van het strafwetboek konden de bedelaars veroordeeld worden tot een celstraf die schommelde tussen een maand en twee jaar.
De Franse bezetting, de Beloken Tijd, de Boerenkrijg en later nog de typhusepidemiën en de moeilijke jaren met een teruglopende handel en nijverheid, omwille van de grenssluiting met Frankrijk, zorgden verder voor een verpovering van de bevolking. Uit een bewaard gebleven document van 1819[2], leest men vooral dezelfde aangehaalde redenen bij de vermindering van de economie :

- verbod van vreemde in- en uitvoer;
- geen aflevering;
- weinig werk.

Wanneer we die tijdsgeest overwegen en de sociale bemiddeling van die jaren indenken, dan zal het ons niet vreemd voorkomen dat er in 1834 heel wat meer armen waren dan dit in 1786 het geval was.
Er diende een grondige oplossing gezocht om die toenemende armoede en de daaruit voortvloeiende bedelarij met krachtige middelen tekeer te gaan.
In september 1834 kwam E.H. Joannes De Bruyne als nieuwe herder te Izegem aan, ter opvolging van E. H. Jan Verkest. In die tijd was Izegem slechts één parochie en telde ze 8533 zielen[3], wat mag geschat worden op rond en bij de 2100 gezinnen. Van die gezinnen leefde ongeveer één vierde van de openbare bedelarij, wat op zijn minst overeen komt met 500 gezinnen[4].
Wel waren er vijf dismeesters die elk zo een ruim honderdtal gezinnen te ondersteunen hadden. Daarvan waren er zeker 160 personen die tot werken bekwaam waren, maar toch liever van deur tot deur gingen om er te bedelen. Iedere maandag en iedere vrijdag trokken alle bedelaars op stap, half of slordig gekleed, om zó meer medelijden bij hun "klanten" op te wekken.
De nieuwe herder zocht naar een probaat middel om voor die openbare bedelarij een afdoende oplossing te vinden.
Pastoor De Bruyne belegde een vergadering met de heren onderpastoors[5] en met de heren van het Gemeente-[6] en het Armenbestuur. De grote vraag scheen wel : *Hoe dient de hulp aan de armen georganiseerd te worden om bedelarij voorgoed te dempen ?*

Nieuw voorstel

De volgende oplossing werd gevonden:

- Alle welstellende burgers dienden bezocht te worden om antwoord te geven op de volgende vragen :
  - Hoeveel ze wekelijks uitgaven aan aalmoezen, zowel in geld als in brood ?
  - Zo ze zouden toestemmen, hetzelfde bedrag wekelijks aan een aangestelde burger (=omhaler) te geven, die alles zou verzamelen om daarna de binngengebrachte gelden aan de armen van zijn wijk uit te delen.
- Ook dienden de armen bezocht te worden om een juist antwoord te krijgen op de volgende vragen:
  - Hoeveel brengt uw wekelijkse bedelronde voor u op ?
  - Zoudt U dat niet wenselijk vinden, hetzelfde bedrag wekelijks thuis te ontvangen, zonder dat U maar één bedelronde dient te doen ?

Dit voorstel werd in de maanden november en december van 1834 uitgevoerd. Het centrum werd bezocht door pastoor De Bruyne beurtelings vergezeld door :

- Charles Jacques MAES (° Izegem, 28.01.1764 - † Izegem, 24.01.1859), zaakgelastigde[6].
- Bernardus CROMBEZ (° Staden, 20.08.1778 - † Izegem, 11.12.1851), kruidenier, schilder, onderwijzer, dirigent en gemeenteraadslid.
- Ivo Florentin DEVOS (° Rumbeke, 12.05.1783 - † Izegem, 09.08.1835), leerlooier en burgemeester (1832 - 1835)[7].

Buiten het centrum was dit het werk van de onderpastoors, elk voor zijn eigen wijk. Deze waren vergezeld door een lid van het Gemeente- of van het Armenbestuur. Overal werd nota genomen van de wekelijkse giften bij de welstellenden en van de ontvangsten bij de behoefitgen.
De verdeling hiervan werd gedaan en gaf positieve resultaten.
Met ingang van 1835 werd de openbare bedelarij in Izegem nu definitief verboden. Het Gemeentebestuur zorgde voor nieuwe afkondigingen. Het Armenbestuur van zijn kant zou niet meer tussenkomen bij personen die zich nog schuldig maakten aan openbare bedelarij.
De laatste dag van december 1834 werd er zelfs in de kerk nog een extra sermoen gehouden waarin de kwade gevolgen van de bedelarij en de zedelijke voordelen bij het afschaffen ervan, werd verduidelijkt.
Tijdens de eerste week van 1835 kregen alle

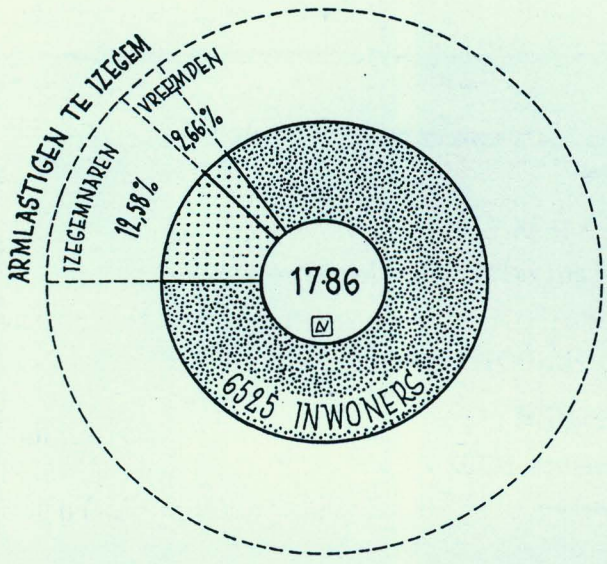

IZEGEM - AANTAL ARMLASTIGEN IN DE XVIIIe EEUW.

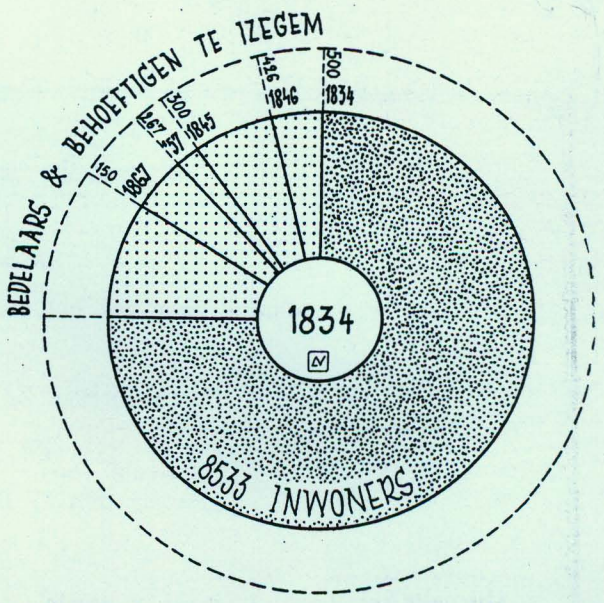

IZEGEM - AANTAL BEHOEFTIGE GEZINNEN IN DE XIXe EEUW

arme gezinnen een briefje met daarop:

- hun eigen naam;
- de naam van de burgers bij wie ze wekelijks mochten gaan om geld of brood in ontvangst te nemen.

Deze organisatie kreeg de naam mee van *het wekebrood*. Dit geschiedde in de beste orde gedurende twaalf jaar onder toezicht van *wijkmeesters* of *surveillanten*.

In die jaren herleefde de nijverheid. Uit deze regeling volgden verschillende kleine stoffelijke voordelen die samen een verbetering betekenden én voor de gemeenschap én voor iedere persoon die ermee geconfronteerd werd.

Het aantal arme gezinnen daalde vrij voelbaar:

1834 500 gezinnen
1846 300 gezinnen[8]

Hongerjaren

Toen kwamen de hongersnoodsjaren 1846 en 1847 die naast herhaalde mislukte aardappeloogsten ook tyfus brachten en waar iedereen de prijzen van de levensmiddelen gestadig zag stijgen. Verschillende personen vreesden dat de gedempte bedelarij weer zou gaan op- en openbloeien en zou gaan herleven zoals ze dit vroeger gekend hadden. Gezien de zware tijden waren er ook verschillende burgers die hun gewone giften niet meer konden of niet meer wilden storten. De wijkmeesters konden daarbij alleen gelaten toezien. Ze hadden immers geen wettelijk gezag en dwang was hierbij volstrekt uitgesloten.

Izegem was dringend aan nieuwe maatregelen toe.

Het gemeentebestuur besloot *het wekebrood* te legaliseren. De rol ervan werd opgemaakt en doorgestuurd aan de Bestendige Deputatie. Op die manier werd ze wettelijk verplichtend en alleen nog uitgevoerd door Stads- en Armenbestuur. Ook werden er nog enkele andere middelen toegepast:

* Gezien de mislukte aardappeloogsten[9] was in 1847 het aantal behoeftige gezinnen weer tot 426 gestegen. Toen richtte pastoor De Bruyne zich tot de diverse nieuwsbladen. Door hun tussenkomst kwam er financiële hulp uit de grootsteden Antwerpen, Brugge en Gent. Het is zelfs bekend dat E.H. De Bruyne naar diverse grote centra spoorde om daar tijdens de kerkelijke diensten op zondag, een sermoen te houden, over de grote nood in zijn parochie en op die manier ook een geldomhaling los te krijgen om zodoende zijn armenkas te spijzen. Deze hulp werd door dismeesters en onderpastoors aan de

VOOR DE ARMEN.

Gedicht

voorgedragen bij het toon- en zangkundig Avondfeest

VAN

CROMBEZ' ZANGGENOOTSCHAP

TE ISEGHEM

den 17 December 1876.

Gij hebt het, burgren, goed op aarde,
Gezegend door den overvloed
Uw leven is een roozengaarde;
Dit dankt ge God — en eigen moed!
Niet allen zijn zoo mild beschonken
Daar zijn er die 't geluk verstiet; —
Heeft hier nu 't vreugdelied geklonken,
Vergeten wij den arme niet.

't Is winter. Ja 't zijn bange tijden :
Voor vlijt — geen werk, — en dus geen [brood.
De vrome werkman kropt zijn lijden
En bergt, in stilte, zijnen nood.
Men leest de wanhoop in zijne oogen,
De schaamte en 't foltrend zielsverdriet...
Eene eedle deugd is 't mededoogen
Vergeten wij dien braven niet!

't Gebrek, en heel zijn sleep van plagen
Treedt nu zoo menig woning in
Waar gulle vreugde, in vroeger dagen
Te vinden was, bij vlijt en min.
Zoo menig moeder die haar kleenen
Van koude en honger trillen ziet
En droef en hulploos nu
Vergeten wij die moeder niet.

Zie daar, dien oude, grijs van haren,
Eens glom zijn oog, van kracht en moed,
Nu is hij zwak, — de storm der jaren
Heeft plettrend om hem heengewoed
Als mensch heeft hij gewerkt, geleden, —
Wie weet wat hem d'errin'ring biedt
Bij al de ellende nog van heden
Vergeten wij dien grijzaard niet!

» Bemint, weest broederen te zamen — »
Zoo klonk eens Kristus' schoon gebod,
O zonder onderscheid van namen
Verzachten wij der armen lot!
Verdraagzaamheid en Liefde stichten
En troost biên waar men lijden ziet
Is hier een heilge taak verrichten
En God omhoog vergeet het niet!

Emil Neirynck. Holvoet, van Iseghem,
Woonachtig tot Ingelmansder.

D. A. I. : Sf. I/49.

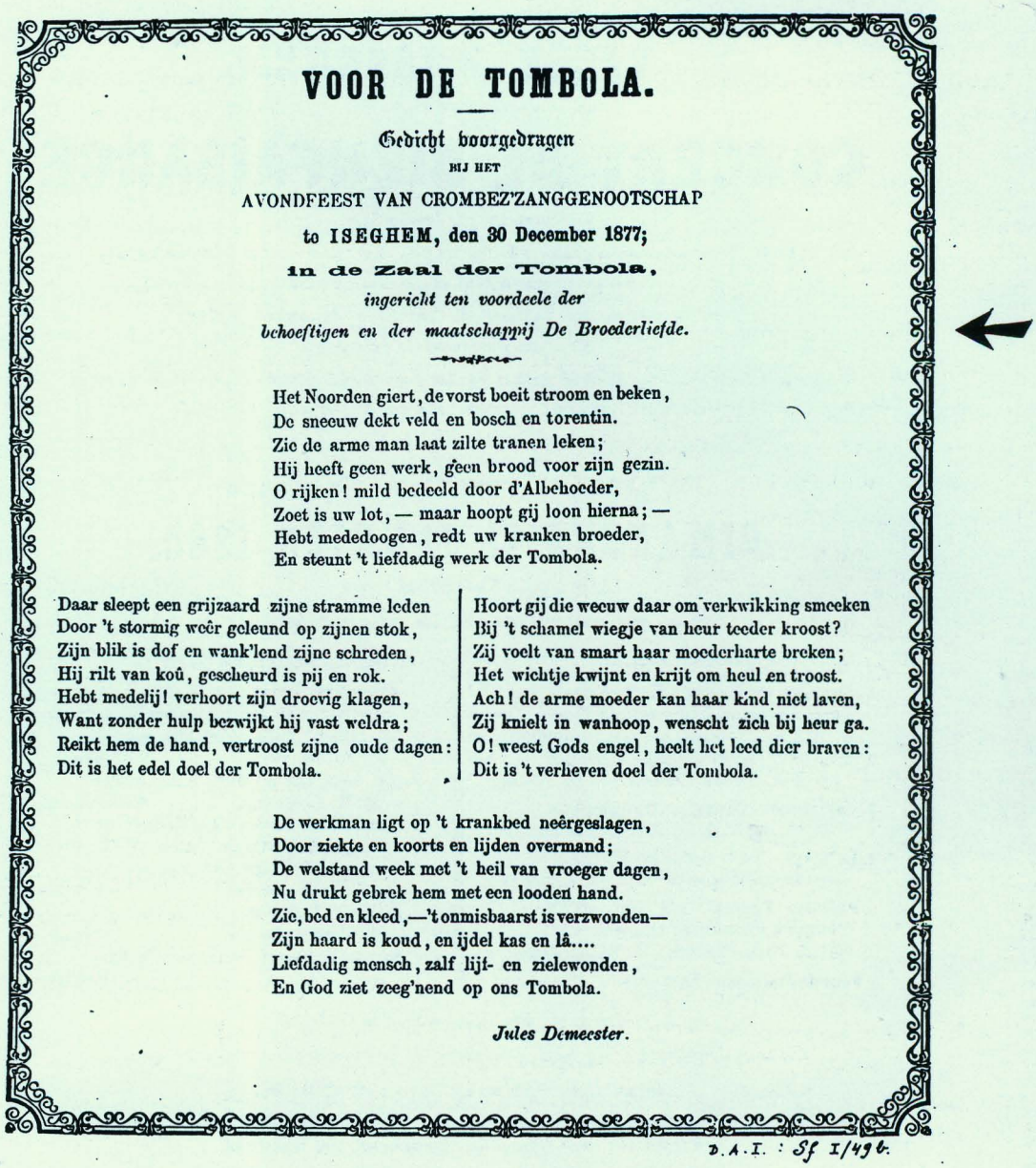

VOOR DE TOMBOLA.

Gedicht voorgedragen
BIJ HET
AVONDFEEST VAN CROMBEZ'ZANGGENOOTSCHAP
te ISEGHEM, den 30 December 1877;
in de Zaal der Tombola,
ingericht ten voordeele der
behoeftigen en der maatschappij De Broederliefde.

Het Noorden giert, de vorst boeit stroom en beken,
De sneeuw dekt veld en bosch en torentin.
Zie de arme man laat zilte tranen leken;
Hij heeft geen werk, geen brood voor zijn gezin.
O rijken! mild bedeeld door d'Albehoeder,
Zoet is uw lot, — maar hoopt gij loon hierna; —
Hebt mededoogen, redt uw kranken broeder,
En steunt 't liefdadig werk der Tombola.

Daar sleept een grijzaard zijne stramme leden
Door 't stormig weêr geleund op zijnen stok,
Zijn blik is dof en wank'lend zijne schreden,
Hij rilt van koû, gescheurd is pij en rok.
Hebt medelij! verhoort zijn droevig klagen,
Want zonder hulp bezwijkt hij vast weldra;
Reikt hem de hand, vertroost zijne oude dagen:
Dit is het edel doel der Tombola.

Hoort gij die weeuw daar om verkwikking smeeken
Bij 't schamel wiegje van heur teeder kroost?
Zij voelt van smart haar moederharte breken;
Het wichtje kwijnt en krijt om heul en troost.
Ach! de arme moeder kan haar kind niet laven,
Zij knielt in wanhoop, wenscht zich bij heur ga.
O! weest Gods engel, heelt het leed dier braven:
Dit is 't verheven doel der Tombola.

De werkman ligt op 't krankbed neêrgeslagen,
Door ziekte en koorts en lijden overmand;
De welstand week met 't heil van vroeger dagen,
Nu drukt gebrek hem met een looden hand.
Zie, bed en kleed, —'t onmisbaarst is verzwonden—
Zijn haard is koud, en ijdel kas en lâ....
Liefdadig mensch, zalf lijf- en zielewonden,
En God ziet zeeg'nend op ons Tombola.

Jules Demeester.

D.A.I. : Sf I/49b.

behoeftige gezinnen bezorgd.

* Het Armenbestuur deed ook een bijzondere inspanning.
* Ook de heer baron Gillès de Pélichy liet gedurende vijf maanden voor niet minder dan voor vijftig franks daags[10] in de kerk uitdelingen doen van geld en brood. Schoolkinderen kregen op school, tijdens de speeltijden, brood met warme rijst of vlees. Ook werd er, aan van tyfus-herstellende zieken, degelijke vleessoep uitgereikt. Op die manier werd de kiemende bedelarij voortdurend tegengehouden en permanent onderdrukt.

Trage verbetering

In 1855 had E.H. Bruno van Hove, retoricaleraar aan het Klein Seminarie bij de uitvaart van deken Joannes Darras, de lijkrede gehouden. Toen hij het woord voerde bij de 82e verjaardag van de Kortrijkse Armenkamer en hij het had over die overledene, sprak hij : *De vervaarlijke wisselvalligheden van nijverheid en koophandel en de klimmende prijzen van al wat tot het leven nodig is, terwijl het dagloon voor de armen werkman altijd hetzelfde blijft....*[11]. Deze moeilijke tijden trokken wel een duidelijk spoor in de bevolkingscurve van die jaren, waar een gevoelige geboortedaling uiter-

VILLE D'ISEGHEM.

CONCERT DE BIENFAISANCE

organisé par les Sociétés

les Fanfares de la Ville, le Cercle Musical,

Crombez'zanggenootschap

et la section des Fanfares de la société de secours mutuels

De Broederliefde,

avec le bienveillant concours de Mr **Arthur Vander Linden**, Lauréat du Conservatoire de Mons et de plusieurs Artistes-Amateurs;

DONNÉ AU LOCAL DE

L'ÉCOLE COMMUNALE D'ISEGHEM,

DIMANCHE II JANVIER 1880.

PROGRAMME.

PREMIÈRE PARTIE.

1. Fantaisie sur l'opéra » **Le Trouvère** » exécutée par *les Fanfares de la Ville.* Govaerts.
2. Mélodie de l'opéra » **Martha** » chantée par Mr *A. Vander Linden.* De Flotow.
3. **Coquelicot-ci Coquelicot-là,** Historiette chantée par Mr *A. Jocalaz.* Emile Ettling.
4. **Le Lever,** Chœur chanté par le »*Crombez'zanggenootschap*» L. Jouret.
5. **Pour les Pauvres, s'il vous plaît!** Romance chantée et composée par Mr *A. Vander Linden.* A. Vander Linden.
6. **Venezia,** valse pour Orchestre. Desormes.

DEUXIÈME PARTIE.

1. Fantaisie exécutée par la section des Fanfares » *De Broederliefde* » H. Neirynck.
2. **La Lance,** chant patriotique par Mr *F. Vanden Berghe.* Marc Burty.
3. **Ça vous fait d'l'effet,** chansonnette par Mr *A. Jocalaz.* V. Robillard.
4. Ouverture de l'opéra » **Le Mariage de Marguerite,** pour Orchestre. Ch. Miry.
5. Fantaisie pour Cor, exécutée par Mr *A. Vander Linden.* Mengal.
6. **Stances à la Charité,** chantées par Mr *F. Vanden Berghe.* Carman.
7. **Sur la Montagne,** valse pour Orchestre. J. Kaulich.

Une quête sera faite pendant le Concert.

On commencera à 6 1/2 heures précises. — Le bureau s'ouvrira à 6 heures.

PRIX DES PLACES.

Places numérotées retenues d'avance, fr. 2,00.
Premières, un franc. — Deuxièmes, 50 centimes.

La demande des places numérotées devra être faite à l'Estaminet La Trompette, *le Dimanche 11 Janvier de 10 h. du matin à une heure de relevée.*

AVIS.

Le public est informé que le produit des entrées et de la quête sera distribué *intégralement* aux pauvres de la ville d'Iseghem. *Tous les frais* seront supportés par les organisateurs de la fête.

Les personnes qui désirent contribuer à cette œuvre charitable, sans assister au Concert, sont priées de bien vouloir adresser leur offrande au Président de l'une des sociétés participantes.

BERICHT.

Er wordt aan het publiek bekend gemaakt dat de opbrengst van de verkochte kaarten en der omhaling, *zonder eenigen aftrek*, aan de behoeftigen van Iseghem zal uitgedeeld worden. De inrichters van het feest dragen *al de kosten* af.

De persoonen die believen mede te werken aan dit liefdadig werk, zonder tegenwoordig te zijn in het Concert, zijn vriendelijk verzocht hunne gift te willen zenden aan den Voorzitter van eene der deelnemende maatschappijen.

Iseghem, typ. J. Dooms.

A.T.M.: De Mandelkoor.

WILLEM TELL.

PERSOONEN.

Willem Tell		AMAND DELDYCKE.
Walther Fürst, vader van Willem Tell		GUSTAF MADDENS.
Walther Tell, zoon van Willem Tell		JOZEF GHEYSENS.
Arnold von Melchtal,	hoofden der bondgenooten	JULES GITS.
Werner Stauffacher,		JOZEF MADDENS.
Baumgarten,		JOZEF BEHAEGHE.
Kuoni, herder		JAN DELDAELE.
Werni, jager		FLORENT SETTE.
Ruodi, visscher		LEON DEFAUW.
Jenni, visscherknaap		PETRUS DECLERCQ.
Rösselmann, bemiddelaar		CAMIEL BEHAEGHE.
Armgard, herderszoon		ALPHONSE DELDYCKE.
Johann Parricida, hertog van Oostenrijk		FLORENT HELDENBERGH
Gessler, Landvoogd van Schwijtz en Uri		GUSTAF AXTERS.
Rudolph, officier		ARTHUR WERBROUCK.
Frieshardt, 1e soldaat		ARSÈNE DESMET.
Leuthold, 2e soldaat		JACQUES DEJONGHE.
Nog andere soldaten		
Volk.		

D.A.I. 3f. : IV/71

PROGRAMMA

VAN HET

DRAMATISCH AVONDFEEST

gegeven op de groote bovenzaal

VAN DEN

KATHOLIJKEN KRING,

door eenige jonge liefhebbers,

op ZONDAG 21 SEPTEMBER 1884,

ten 6 1/2 ure stipt.

Eerste Deel.

Willem Tell, Drama in vijf bedrijven.

Tweede Deel.

1. Je n'ai pas osé, Chansonnette
2. L'insensé, scène dramatique . . . . . G. RUPÈS.
3. De betooging van 7 September, kluchtlied.
4. Jane Grey, scène & air . . . . . BORDESE.
5. Een feest in het Keizerlijk Hof van China.

De kostumen zijn gansch nieuw en door Mr Horrie, zoon, gezettelijk verveerdigd voor de uitvoering van het feest.

Vrije ingang voor de leden van den Kring en hunne **huisgezinnen.**— De kinderen beneden de twaalf jaren zullen niet aanveerd worden.

Tusschen het eerste en tweede deel zal eene omhaling gedaan worden.

Iseghem. — J. Dooms, drukker.

D.A.I. 6f. : IV/71

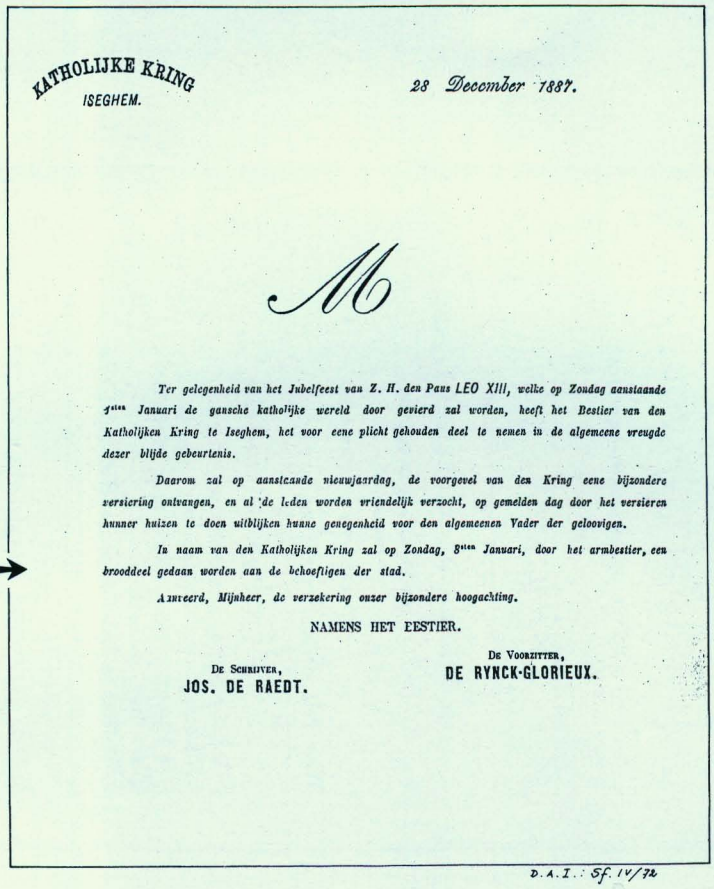

KATHOLIJKE KRING
ISEGHEM.

28 December 1887.

Ter gelegenheid van het Jubelfeest van Z. H. den Paus LEO XIII, welke op Zondag aanstaande 1ste Januari de gansche katholijke wereld door gevierd zal worden, heeft het Bestier van den Katholijken Kring te Iseghem, het voor eene plicht gehouden deel te nemen in de algemeene vreugde dezer blijde gebeurtenis.

Daarom zal op aanstaande nieuwjaarsdag, de voorgevel van den Kring eene bijzondere versiering ontvangen, en al de leden worden vriendelijk verzocht, op gemelden dag door het versieren hunner huizen te doen uitblijken hunne genegenheid voor den algemeenen Vader der geloovigen.

In naam van den Katholijken Kring zal op Zondag, 8ste Januari, door het armbestier, een broodddeel gedaan worden aan de behoeftigen der stad.

Aanteerd, Mijnheer, de verzekering onzer bijzondere hoogachting.

NAMENS HET BESTIER.

De Schrijver,
JOS. DE RAEDT.

De Voorzitter,
DE RYNCK-GLORIEUX.

D.A.I.: Sf. 14/72

mate opviel.
Ter gelegenheid van bijzondere gebeurtenissen werden ook wel eens extra omhalingen gehouden. Zo gaf de baron ter gelegenheid van de kerkwijding (1 september 1855) en ter ere van het feest van O.-L.-Vrouw Onbevlekt Ontvangen (gevierd op de eerstvolgende zondag) aan ieder arm huisgezin van Izegem een brood, twee hemden en een halve frank[12].
De werkzaamheid onder de arme klas bleef bestaan. In 1857 noteerden ze amper nog 267 arme gezinnen. Tien jaar later was dit getal tot 150 teruggelopen. Op straat werden nu geen bedelaars meer opgemerkt. In 1867 waren er nog een viertal oudjes bekend, die nog enkele "vaste posten" hadden die ze periodiek aandeden om daar nog een aalmoes te ontvangen. De uitdeling van brood aan de armen bleef nog na bepaalde missen in de Stuiverskapel[13] gedurende een ganse tijd doorgaan. Dit werd 's zondags bij het aflezen van de missen van op de kansel gemeld[14].

Het Armenbestuur diende in 1855 en 1856 een geldlening te doen aan de bevoegde overheid, daar de onderhoudskosten van ouderlingen en zieken tegenover de kosten van vorige jaren verdubbeld waren.
De financiële moeilijkheden werden steeds opgelost al waren ze nooit helemaal van de baan. Alles deinde mee met de tijd. Nieuwe tijden brachten wel nieuwe besturen, maar deze dienden dan weer op hun beurt ook nieuwe moeilijkheden op hun manier te runnen.
Bij een grondige zoektocht werden, zowel in het D.A.I. als in eigen archief oude programma's teruggevonden van bijzondere muziekuitvoeringen waarvan de opbrengst het stedelijk Armenbestuur ten goede kwam.
Zo vonden we :

* Concert de bienfaisance, gehouden in *Den Hert* in 1871;
* Toon- en Zangkundig Avondfeest in *(Flandria)* in 1876;
* Avondfeest voor de behoeftigen in *(De*

STAD ISEGHEM.

Op Maandag 27 Januari 1896

om 6 ure 's avonds stipt

in het Lokaal der XAVERIANEN.

(15)

Liefdadig Avondfeest

GEGEVEN DOOR

(16)

de SPELERSGILDE van den Katholijken Kring,

met de welwillende medehulp van het MUZIEK DER CONGREGATIE.

PROGRAMMA.

I. Openingstuk door 't Muziek der Congregatie.

II. ELLENDELING,

Bekroond Drama in 3 Bedrijven, door Dr J. GITS.

Eerste Bedrijf, Geld. — Tweede Bedrijf, In de Herberg. — Derde Bedrijf, Arme Weezen.

SPELERS.

Grootvader		*J. Van Haverbeke.*	Priester		*A. Wybo.*
Hendrik, zijn schoonzoon		*P. Bourgeois.*	Doke	Hendriks vrienden	*J. Samyn.*
Pieter	Hendriks kinderen	*A. Wolfcarius.*	Karel		*E. Huysman.*
Jantje		*P. Samyn.*	Cis		*A. Callewaert.*
Herbergier		*F. Behaeghe.*	Doren		*C. Neirynck.*
Doktoor		*G. Demuynck.*			

III. Muziekstuk.

IV. Lied.

V. *De Betooverde Geldbeurs,*

Blijspel in een Bedrijf, door J. Wytynck.

SPELERS.

Hartzeer	*C. Neyrinck.*	1e Gezel	*J. Bourez.*
Corpandu	*A. Callewaert.*	2e Gezel	*I. Boone.*
Keymolen	*H. Vanbesien.*	3e Gezel	*F. Behaeghe.*
Robe-Sies	*J. Samyn.*	Jan Klinkaart	*J. Kerckhof.*
Baas Desmet	*E. Huysman.*		

De Zaal zal geopend worden ten 5 1/2 ure, en ten 6 ure zeer stipt, zal het feest beginnen. Binst de uitvoering van ieder spel, zullen de deuren gesloten worden.

PRIJS DER PLAATSEN.

Voorbehoudene Familiekaart 10 fr. **Voorbehoudene Plaats 3 fr.**
Familiekaart 5 fr. **Eerste plaats 2 fr.**
Tweede plaats 1 fr.

Iseghem, J. Dooms, boek- en steendrukker.

D.A.I. - Sf: XII/59

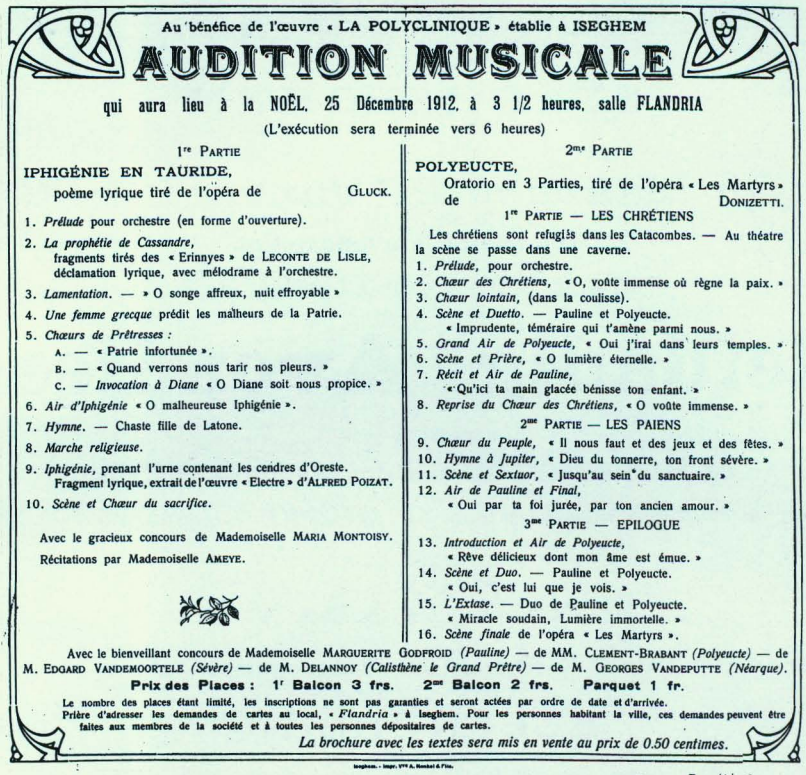

Au bénéfice de l'œuvre « LA POLYCLINIQUE » établie à ISEGHEM

AUDITION MUSICALE

qui aura lieu à la NOËL, 25 Décembre 1912, à 3 1/2 heures, salle FLANDRIA

(L'exécution sera terminée vers 6 heures)

1re PARTIE

IPHIGÉNIE EN TAURIDE,
poème lyrique tiré de l'opéra de GLUCK.

1. *Prélude* pour orchestre (en forme d'ouverture).
2. *La prophétie de Cassandre,* fragments tirés des « Erinnyes » de LECONTE DE LISLE, déclamation lyrique, avec mélodrame à l'orchestre.
3. *Lamentation.* — » O songe affreux, nuit effroyable »
4. *Une femme grecque* prédit les malheurs de la Patrie.
5. *Chœurs de Prêtresses :*
   A. — « Patrie infortunée ».
   B. — « Quand verrons nous tarir nos pleurs. »
   C. — *Invocation à Diane* « O Diane soit nous propice. »
6. *Air d'Iphigénie* « O malheureuse Iphigénie ».
7. *Hymne.* — Chaste fille de Latone.
8. *Marche religieuse.*
9. *Iphigénie,* prenant l'urne contenant les cendres d'Oreste. Fragment lyrique, extrait de l'œuvre « Electre » d'ALFRED POIZAT.
10. *Scène et Chœur du sacrifice.*

Avec le gracieux concours de Mademoiselle MARIA MONTOISY.

Récitations par Mademoiselle AMEYE.

2me PARTIE

POLYEUCTE,
Oratorio en 3 Parties, tiré de l'opéra « Les Martyrs » de DONIZETTI.

1re PARTIE — LES CHRÉTIENS

Les chrétiens sont refugiés dans les Catacombes. — Au théatre la scène se passe dans une caverne.

1. *Prélude,* pour orchestre.
2. *Chœur des Chrétiens,* « O, voûte immense où règne la paix. »
3. *Chœur lointain,* (dans la coulisse).
4. *Scène et Duetto.* — Pauline et Polyeucte. « Imprudente, téméraire qui t'amène parmi nous. »
5. *Grand Air de Polyeucte,* « Oui j'irai dans leurs temples. »
6. *Scène et Prière,* « O lumière éternelle. »
7. *Récit et Air de Pauline,* « Qu'ici ta main glacée bénisse ton enfant. »
8. *Reprise du Chœur des Chrétiens,* « O voûte immense. »

2me PARTIE — LES PAIENS

9. *Chœur du Peuple,* « Il nous faut et des jeux et des fêtes. »
10. *Hymne à Jupiter,* « Dieu du tonnerre, ton front sévère. »
11. *Scène et Sextuor,* « Jusqu'au sein du sanctuaire. »
12. *Air de Pauline et Final,* « Oui par ta foi jurée, par ton ancien amour. »

3me PARTIE — EPILOGUE

13. *Introduction et Air de Polyeucte,* « Rêve délicieux dont mon âme est émue. »
14. *Scène et Duo.* — Pauline et Polyeucte. « Oui, c'est lui que je vois. »
15. *L'Extase.* — Duo de Pauline et Polyeucte. « Miracle soudain, Lumière immortelle. »
16. *Scène finale* de l'opéra « Les Martyrs ».

Avec le bienveillant concours de Mademoiselle MARGUERITE GODFROID *(Pauline)* — de MM. CLEMENT-BRABANT *(Polyeucte)* — de M. EDGARD VANDEMOORTELE *(Sévère)* — de M. DELANNOY *(Calisthène le Grand Prêtre)* — de M. GEORGES VANDEPUTTE *(Néarque).*

Prix des Places : 1r Balcon 3 frs. 2me Balcon 2 frs. Parquet 1 fr.

Le nombre des places étant limité, les inscriptions ne sont pas garanties et seront actées par ordre de date et d'arrivée.
Prière d'adresser les demandes de cartes au local, « *Flandria* » à Iseghem. Pour les personnes habitant la ville, ces demandes peuvent être faites aux membres de la société et à toutes les personnes dépositaires de cartes.

La brochure avec les textes sera mis en vente au prix de 0.50 centimes.

Iseghem. - Impr. Vve A. Hombel & Fils.

Eigen Archief.

Broederliefde) in 1877;

* Concert de Bienfaisance in *Gemeenteschool* in 1880.

Bij deze programma's mogen we wel veronderstellen dat dergelijke avonden jaarlijks gehouden werden en een flinke bijdrage leverden tot het vullen van de Armenkas.

Na de degelijke ingreep van pastoor De Bruyne bleef er een kwart eeuw later nog steeds een groep behoeftigen in onze stad. Dat was hier zo en dat is overal zo. Behoeftigen zijn immers van overal en van alle tijden. Het blijft de taak van het bestuur en van de beter bedeelden deze plaatselijke noden met eigen middelen op te lossen.

Maar alles verandert met de jaren.

Het laatste programma dat we vonden en dat in deze richting wees, was van 1912, juist vóór W.O. I.

Deze avond was speciaal ingericht voor de *Polyclinique* van Izegem, die in 1909 gestart was. Nu zouden we spreken van Kinderwelzijn. De gelden zouden dienen om de kinderverzorging te bevorderen en de kindersterfte in grote mate in te dijken. Iets wat we ook mogen rekenen bij "hulp aan behoeftigen". Bij de start was de *Polyclinique* gevestigd in de Nieuwstraat nr. 9 en ze stond onder leiding van dr. Depoorter.

Ook het Armenbestuur werd omgebouwd tot een speciale organisatie die op andere basis ging werken en met meer geschoold en opgeleid personeel. De naam werd in de loop van de jaren veranderd in C.O.O. (Commissie van Openbare Onderstand).

Ook deze benaming is momenteel niet meer in gebruik. Nu gaat men spreken van het O.C.M.W (Openbare Centrum voor Maatschappelijk Werk).

Niet alleen de tijden en de benamingen van de instellingen zijn veranderd, ook de gebruikte werkwijzen zijn met de tijd stukken beter geworden. Moderne apparaten werden ingeschakeld en tal van nieuwe modaliteiten brachten in de loop van de zovele decennia steeds maar meer comfort bij dat deel van de maatschappij dat wel heel wat hulp kan gebruiken.

NOTEN

[1] Kurt PRIEM, *Armlastigen te Izegem in mei 1786*, in *Ten Mandere* nr. 71 (jg. 25 nr. 1) p. 3-16.

[2] *Gemeenteopgave der fabrijken en werkwinkels binnen Iseghem op 31.12.1819*, privé-archief.

[3] Antoon VANDROMME, *Izegem in cijfers*, in *Ten Mandere* nr. 13 (jg. 5 nr. 3) p. 97-100.
De gezinnen werden geschat op 4 personen per gezin.

[4] Wie in die tijden zonder werk viel, kreeg geen uitkering. Doorgaans konden die mensen ook van geen spaarcenten leven, gezien de inkomsten nauwelijks genoeg waren om in gewone omstandigheden rond te komen.

[5] Ten tijde van de beginjaren van pastoor De Bruyne waren er te Izegem vier onderpastoors :(de jaartallen tussen de haakjes, zijn de jaren van de uitoefening van hun ambt) :

- Frederic Van Coillie (1828 - 1841)
- Petrus Devos (1829 - 1841)
- Petrus Maes (1832 - 1844)
- Felix Pollet (1839 - 1879)

[6] *S.A.I. - Liste des habitans de la ville d'Iseghem...* (1832).
C.J. MAES was tijdens zijn leven baljuw van de heerlijkheid van St.-Pieters, schepen van Izegem en voorzitter van de Kerkraad. Hij stierf in de gezegende leeftijd van 95 jaar.

[7] Hendrik WILLAERT, *Leerlooierijen te Izegem (XIXe eeuw)*, in *Ten Mandere* nr. 55 (jg. 19 nr. 3) p. 169 - 190.

[8] *D.A.I.*, Slossefonds XIII/51.

[9] In die jaren waren aardappels en brood de twee bijzonderste elementen van de dagelijkse voeding bij de gewone man. Wanneer de aardappels nu mislukten, ontbrak er een groot deel in de dagelijkse voeding en dat leidde onvermijdelijk naar hongersnood.

[10] 20 à 25 fr. was in die dagen een flink weekloon voor een volwaardige schoenmaker. In die periode kocht men drie broden voor één frank en kostte één kg boter slechts 2 fr.

[11] *D.A.I.*, Slossefonds III/3. *Rede van E.H. Br. Van Hove*, Kortrijk 1856. Zie ook Jozef DEVOGELAERE, *Kroniek van de Gilde en de sociale beweging te Roeselare vóór W.O.I.*, Huize Breughel, Roeselare, 1980, p. 13.

[12] Kan. G.F. TANGHE, *Parochieboek van Izegem*, Wed. De Schryver-Van Haecke, Brugge, 1862-63, p. 143, voetnoot 1.
Een halve frank komt bij ons, mensen van de 20ste eeuw, wel iets belachelijk over. We moeten ons echter wel de "tijd van toen" indenken, een tijd waar een gewone werkman, die van 's morgens 6 uur in touw was tot 's avonds 8 uur met alleen een korte middagpauze, voor zijn gepresteerde arbeid slechts 2 frank verdiend had.

[13] Stuiverskapel. De noodkerk van Sint-Tillo die door E.H.J. De Bruyne in de Roeselaarsestraat gebouwd werd en in 1852 in dienst genomen werd. Ze bleef in gebruik tot de oude St.-Tillokerk gesloopt en de nieuwe voltooid was Hier werd na sommige missen brood en geld (stuivers) aan de armen uitgedeeld. Zo ontstond de naam van *Stuivers*kapel. Zie Karel LARIDON, *De Stuiverskapel*, Izegem, 1976. Deze kapel verdween voor goed met de vernieuwingswerken in de kliniek in 1976.

[14] Lange jaren werden er voor de aanvang van het zondagse sermoen, van op de kansel, alle intenties van de missen van de volgende week uit de recommandatieboeken afgelezen. (Al deze boeken zijn bewaard in het D.A.I.). Af en toe werd er eens een intentie aan toegevoegd : "*...en met uitdeling van brood aan de arme !*" Na die missen konden behoeftigen in de Stuiverskapel dan wel gratis een brood krijgen.

[15] Lokaal der Xaverianen (<Franciscus Xaverius) oud lokaal van de Gilde (van de ciskens) was een grote zaal aan de Roeselaarse-straat, waar nu de toegang te vinden is van de St.-Jozefskliniek.

[16] Den Katholijken Kring : (*Cercle Catholique)* werd later *Cercle Sportif.* Een herberg op de westkant van de Nieuwstraat. Dit gebouw is nu de toonzaal van dhr. Marcel Clarysse. In 1900 werd de herberg uitgebaat door Florent Deblauwe-Smalle.

[17] Flandria : Herberg met ruime bovenzaal op de zuidzijde van de Melkmarkt. Was lange tijd de vergaderzaal van de "Peter Benoit-vrienden" (onder dhr. Camille Ameye).
Deze herberg verdween met de aanpalende woningen bij de uitbreiding van de zuidkant van de Melkmarkt.

BIBLIOGRAFIE

ONUITGEGEVEN BRONNEN

D.I.A. : Slossefonds I/49 - I/49b - III/3 - IV/72 - XII/59 - XIII/51.
A.T.M. De Mandelkoor
Eigen archief : Audition Musical (1912)

UITGEGEVEN BRONNEN

Jozef GELDHOF, *De Kerk van Sint-Hilonius Izegem*, Strobbe, Izegem, 1955.
Karel LARIDON, *De Stuiverskapel*, St.-Jozefskliniek, Izegem, 1976.
Kurt PRIEM, *Armlastigen te Izegem in 1786*, in *Ten Mandere* nr. 71 (25 jg nr.1) p3 - 16.
Jean-Mathieu ROSAY, *De ware geschiedenis der Pausen*, Coda, Antwerpen, Helmond/Helmond, 1993.
Kan. G.F.TANGHE, *Parochieboek van Iseghem*, Wed. De Schryver-Van Haecke, Brugge, 1862-63.
Antoon VANDROMME, *Izegem in cijfers*, in *Ten Mandere* nr. 13 (jg.5 nr. 3) p. 97-100.
Hendrik WILLAERT, *Leerlooierijen te Izegem*, in *Ten Mandere* nr. 55 (jg.19 nr. 3) p. 169-190.

Terryn-Declercq, Rik, Melkmarkt 2 bus 5
Thibau, Eric, Rozelaan 75
Vanacker, Robert, Steenovenstraat 10
Vanackere, Herwig, Prinsdomlaan 39
Vanbeckevoort, Jaak, Meensestraat 133
Van den Avenne, Zeno, Populierenstraat 3
Vandenbroucke,Guido, Leenstraat 135
Vandenbussche, André, Dam 43
Vandenweghe, Gerard, Wallemotestraat 59
Vandeputte, Didier, Nederweg 14/7
Vandeputte, Genoveva, Gentsestraat 84
Vanderheeren, Lucien, Zevekotestraat 15
Vandevoorde, Wilfried, Wilgenstraat 1
Vandewalle, Antoinette, Nieuwstraat 9
Vandommele, Kris, Henri Dunantstraat 34
Vandommele, Roger, Roeselaarsestraat 93
Vandommele, Roger, Sint-Rafaëlstraat 17
Vandorpe, Gerard, Ter Wallenstraat 34
Vandorpe, Marcel, Negenhoekstraat 9
Vandromme, Willy, Baronstraat 112
Vanhaverbeke, Flore, Ommegangstraat 9/3
Vanhaverbeke-Leroy, Luc, Mentenhoekstraat 131
Vanlerberghe, José, Hogestraat 41
Vanneste, André, E.H., Emelgemseplein 3
Van Walleghem, Dirk, Slagmeersenstraat 41
Velghe, Joris, Kortrijksestraat 46
Vens, Werner, Merelstraat 3
Verbeke, Firmin, Nederweg 37
Verbeke, Jan, Abelestraat 36
Verduyn, Gaby, Wallemotestraat 65
Verhaeghe, Frits, Wijngaardstraat 11/1
Verhaeghe, Luc, Oekensestraat 29
Verhelst, Gez., Hogestraat 14
Verledens, Willy, Peter Benoitstraat 11
Vermeulen,Marie-José, Brugstraat 30
Verstraete, Jacques, Guido Gezellestraat 9
Willaert, Herman, Lendeleedsestraat 174
Wybo, Monique, Kokelaarsestraat 107
Wylein, Freddy, 11-julistraat 11
Zusters van Liefde, Roeselaarsestraat 47
Zusters van Maria, Gentsestraat 31

Buiten Izegem :

Deblauwe, Jules, St.-Amandstraat 107, 8800 Roeselare
Declercq, Drugo, Heulsestraat 24, 8860 Lendelede
Decock, Albert, Koebroekstraat 11, 8020 Oostkamp
de Pélichy, Asbl. F.RMG, Loveldstraat 104, 9210 Heusden
Depoorter, Frans, Weggevoerdenlaan 2/21 8500 Kortrijk
Descheemaeker, Annemie, Schardauwstraat 17, 8880 Ledegem-Sint-Eloois-Winkel
Dewitte, Bart, Sint-Petrus-& en Paulusstraat 5, 8800 Roeselare
Durant, Gerard, Arsenaalstraat 37, 8000 Brugge
Janssens, Germain, Gennepstraat 19, 3545 Zelem-Halen
M.S.A. - P.V.B.A Haspenslagh, Stefaan, Kortrijksesteenweg 1190, 9051 Sint-Denijs-Westrem
Maes, Willy, Dwarsstraat 33, 8531 Bavikhove
Matton, Eric, Resedastraat 2, 9920 Lovendegem
Meyfroidt, Armand, Vlasschaardstraat 12, 8770 Ingelmunster
Ronse, Chris, Meanderlaan 416,4337 Middelburg (Nederland)
Seynaeve, Edgard, Noordlaan 47/6, 8800 Roeselare
Strynckx - Van Hassel, Jan, Rotsstraat 60, 9240 Zele
Vanantwerpen, Lucien, Korenstraat 19, 9800 Deinze
Vandenberghe-Werbrouck, Jan, Dovenetelstraat 8, 8770 Ingelmunster
Vandeputte, Emmanuel, Statiedreef 98, 8800 Roeselare
Vandewalle, Roger, Ingelmunstersestraat 13, 8860 Lendelede
Vanneste, Guido, Tarwestraat 10, 8770 Ingelmunster
Verleden, Stijn, Izegemsestraat 347, 8501 Heule-Kortrijk
Vermandere-Deputter, G., Beemd 6, 1654 Huzingen - Beersel

DRUKKERIJ JAN BOGAERT
8870 IZEGEM - (051) 30.26.59

autobedrijf Kemp bvba
Rijksweg 4
8870 Izegem
Tel. 051-31 75 65
Fax-051 31 45 56

PEUGEOT
prestaties & kwaliteit

drukkerij jan bogaert
extra verzorgd drukwerk
in één of meerdere kleuren
voor bedrijf / vereniging / familie

onze-lieve-vrouwestraat 20 • b-8870 izegem
tel. 051 - 30 26 59
fax 051 - 31 44 20
e-mail: bogaert.jan@skynet.be

KBC
Bank & Verzekering

HEEMKUNDIGE KRING
TEN MANDERE
IZEGEM

De kaart afgebeeld op de vernieuwde kaft van ons viermaandelijks tijdschrift is de globale kaart die in 1746 opgemaakt werd door landmeter François De Bal uit Harelbeke van de
„Prochie ende Prinsdomme van Iseghem"
Deze gerestaureerde stadskaart hangt nu in de gemeenteraadszaal van Izegem en is de oudste, meest volledige kaart van onze stad.

Aangesloten bij het West-Vlaams Verbond van Kringen voor Heemkunde

STROBBE DRUK Fotografie: Karl Decock-Izegem